

ליקוטי

מזהר"ן

מבואר

חברותא

ללימוד בעיון

תדעו כשיבא משיח צדקינו יווספו עוד ישיבות שילמדו בהם ספרי רבינו ז"ל
דברי מוהרנ"ת זצ"ל (שישיק היא תש"ז)

הערות אפשר להפנות למייל lezavotlaze@gmail.com

ליקוטי מוהר"ן

מבואר

חזרותא

ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון – ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות החלק השני – ההערות^א, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא ותירוץ. ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חברותא, כי הכוונה להיות עזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חידושים.

והשלישי – היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד.

ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה. ההקדמה – בנויה על מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרוזת כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי' "הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרו את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לבד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן המדויק, מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ הישנים וחדשים.

הערות אפשר להפנות למייל lezavotlaze@gmail.com

^א היכן שנזכר הריצ"ח הכוונה להרה"ג רבי יוסף צבי חשיין שליט"א. (הריצ"ח כה 23) פירוש שהוא ביאור שאמר בתורה כה בדקה 23. (הריצ"ח במדבר תשנ"ד) הפירוש שהוא ביאור שאמר בשיעור על הזוהר פיקודי שנאמר בשנת תשנ"ד פ' במדבר. הרבה יסודות וביאורים ששמעתי ממנו הבאתי ולא כולם ציינתי מחשש שלא לזה היתה כוונתו ובחלקם ציינתי שדברי הם עפ"י מה ששמעתי ממנו דאוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, והוא רחום יכפר עוון. ^ב השתדלתי מאד כל ביאור להקדים לו את הקושיא המכריחה אותו וכל קושיא התחלתי בלשון צ"ע כדי להקל על מי שרוצה לעיין בעיקר בקושיות. ^ג עיין חיי מוהר"ן אות שפט שכל תורה של רבינו אע"פ שהיא חדרים חדרים היא קשר אחד הדוק, ועיין תורה סה שהתפלה של רבינו היא אחד ממש ובסופה עדין אחוז בתחילתה וכן מסתבר שמי שאמר על עצמו שזכה ליחידה דיחידה אצלו התורה והתפלה הן כל אחת ושתייהן יחד אחדות פשוטה.

הודעה

כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד,

כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנו והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שצויה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהר"ת הנוקבים שכל מה שמוקבל מרבו צריך לידע שצדדן אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, פי מאד עמקו מחשבותיו, פי דבריו הם כמעין הנובע והם פחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריך כן פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחזור ולשאב מהם עצות נפלאות באופן שיוכל להציל את עצמו ממשקף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שצדדן אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכו'. רק במה שהרש"ה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו יתברך כפי מדרגתו, אבל עצם תורתו ואפילו שיהיה הקדושות אי אפשר להשיג בשום אופן וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הריפה למדתי מרבותי ולא חסרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל

ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולעורר קושיות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלומד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חרושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמוד ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלחן ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

התנצלות

אמנם מעט בברסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכיו"ב תארי כבוד

וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הזהרת רבינו בתורה כא את ה' שאין לדרוש לרבים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה, ואע"פ שהזהיר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חרושיו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם.

אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבוה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין **מהרש"א** ב"ב י: שעל זה אחו"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ובספר חסידים אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גוול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתיב (משלי ה טו) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שאינה כותבה: ובביאור **ברית עולם להחיד"א** שם. הוסיף בשם ספר **לב אריה** שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שבית המקדש קיים כשארם מקריב קרבן מתכפר לו וכשארם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן. ובוה פ"י הרב הנ"ל את הכתוב ובה ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת או אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן. עוד ע"ש בשם ספר **רבינו אפרים** על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב בשם **רבי אליעזר מגרמזיא** ז"ל שכל מי שמגלין לו רוי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל. ועיין **שפתי כהן** למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בוה"ל 'זינתה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה. ועיין בספר **מחשבות חרוץ** לר' **צדוק הכהן** אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל. עוד עיין בספר **קהילות יעקב** ז"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל. לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חרושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו.

ואע"פ שהרמב"ם מוה"ר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרבים יחזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבודאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועיני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דאל"כ לא שבקת חי. ומסתמא גם הוהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והוהרתם היא בכל ענין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד ענין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין **ספר חסידים** שסו שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מי' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד ע"ש סימן פד שמנכין לו מזכותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציון שמם ונ"ל הטעם או שצוין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יציינו שמם לא ינהגו כבוד ראש בדבריהם.

לעורר על חשיבות העיון בתורה של רבינו

עיין **חיי מוהר"ן** סימן שמו שאמר שטוב לקבוע לעצמו שני שעורים ללמוד ספריו הקדושים, שעור אחר פשוט ללמוד במהירות הרבה מאד כדי שיהיה שגור בעל-פה, ושעור אחר ללמוד בעיון גדול. כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו. ועין במקום אחר מזה מענין עצם העמקות הגדול שיש בתורתו הקדושה והנוראה מאד עד אין סוף ואין תכלית:

ועיין **תורה קה תנינא** שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרהורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיין ככבי אור (חכמה ובינה אות לו) לבאר דברי רבינו בסוף תורה כה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנחשדה כנגד התורה של רבינו ולפ"ז דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיין **ח"מ סימן תקבא** – שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיין **ביאור הלכות** (תורה נד אות ד) – שהכוונה בעיקר לתורה נד שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהר"ת מדמה זך וברור. ועי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן זוכה. (וכיצד התכללות בתורתו עיין בסוף תורה פו תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיין באותו מאמר ולכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה ע"ש)

ועיין **תורה ח' תנינא אות ז'** שעיקר האמונה תלויה בברור המדמה וע"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיין **תורה עב תנינא** שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו וזכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו. ועיין בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כו שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיין **ככבי אור** (שיחות וספורים אות מג) הובא בחכמה ותבונה (סימן ב' אות טו) – שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותענין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותענין בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"י.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורתו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקוטי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"ז צריך זהירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאתם אלה שמכונים בפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח'). נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מו תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא מיטל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל שהיה גאון ועמקן עצום אמר בככבי אור (ששן ושמה יו) הלואי שאבין ואדע עכ"פ עשרת אלפים שנה לאחר התחיה דבור אחד מדבריו הנוראים כפי שידע אותו אדמו"ר ז"ל עוד בזה העולם. וא"כ מה הטענה על אזובי הקיר כמונו. אבל אדרבה משם ראייה כי המשך דבריו שם שעל כל זה רבנו בעצמו הזהיר לכמה וכמה שישתדלו לחדש בתורתו כמבואר בתורה קה תנינא שאפילו אם לא יכוון לכוונתו זה טוב, ומוכן מזה שהיו לו כמה כוונות בדבריו הנוראים שגם אנו נוכל לידע ולהבין בהם קצת וכו' ע"ש.

מי שיש לו קצת הרגשה בליקוטי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים. ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמוכן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.

חברותא
ללימוד עיון
בספה"ק
ליקוטי מוהר"ן
קמא
דף קיט: קכ.:

תורה רעז

תורה אור
תורה ערב
תהלים צה (ז) כי הוא
אֶלְהֵינוּ וְאֶחָנוּ עִם מְרֵעֵינוּ
וְצִאן יְדוּ הַיּוֹם אִם בְּקִלוֹ
תִשְׁמָעוּ:
תורה רעג
דברי הימים א- כג (יז) וַיְהִי
בְּנֵי אֶלְיָעָזָר רִמְבַּה הָרִאשׁ
וְלֹא הָיָה לְאֶלְיָעָזָר בָּנִים
אַחֵרִים וּבְנֵי רִמְבַּה רָבוּ
לְמַעְלָה:
תורה ערה
משלי כ (כו) נִרְ יִקְרָךְ נִשְׁמַת
אֲדָם הַפֶּשֶׁשׁ כָּל חֲדָרֵי בָּטָן;
תהלים פח (ו) בַּמַּיִם הַפֶּשֶׁשׁ
כְּמוֹ הַיְלָלִים שֶׁכָּבִי קָבַר אֲשֶׁר
לֹא יוֹרְמָם עוֹד וְיִמְחָה מִיָּדָךְ
נַגְדָּו:
תורה רעו
דברים עקב ח (טו) הַפְּאֻלֶּךָ
מִן בְּמִדְבַר אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ
אֲבֹתָיִךְ לְמַעַן עֲתִידֶךָ וְלְמַעַן
נִסְתָּךְ לְחִיטָּבֶךָ בְּאַחֲרֵי יָמֶיךָ:

קיט:

ליקוטי

רעא רעב רעג רעד רעה רעו רעז

מוהר"ן

יותר, ומחמת זה מדבר עמו יותר. אך זה תלוי בזה, שזה שיש לו עזות לדבר, הוא מחמת עבודתו שהוא עושה ועובד הרבה את ה'. ומחמת זה יש לו עזות לדבר עם הרב, ומחמת זה שהוא מדבר עמו, על ידי זה עושה ועובד הרבה, על ידי שמתעורר ביותר על ידי שמדבר הרבה עמו, נמצא שזה תלוי בזה, וכן יש כמה דברים בעולם שהם תלויים זה בזה (א), ואין יודעין מהיכן ההתחלה, כי כל אחד מתחיל מחבירו, כי זה תלוי בזה כנ"ל (ב):

ערב [2] (תהלים צה) **היום אם בקולו תשמעו** : זה כלל גדול בעבודת השם, שלא ישים לנגד עיניו כ"א אותו היום, הן בעסק פרנסה והצטרכותו, צריך שלא יחשוב מיום לחבירו כמובא בספרים (ג), וכן בעבודתו יתברך לא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום ואותו השעה, כי כשרוצין ליכנס בעבודת ה', נדמה להאדם כאלו הוא משא כבד, ואי אפשר לו לישא משא כבד כזו. אבל כשיחשוב שאין לו רק אותו היום, לא יהיה לו משא כלל, וגם שלא ידחה את עצמו מיום ליום, לאמר מחר אתחיל, מחר אתפלא בכוונה ובכח כראוי, וכיוצא בזה בשאר העבודות, כי אין לאדם בעולמו כי אם אותו היום ואותו השעה שעומד בו, כי יום המחרת הוא עולם אחר לגמרי (ד). **היום אם בקולו תשמעו**, היום דייקא, והבן (ה):

רעג [1] **דע** שיש בנים שמולידים בזה העולם. אבל יש בני עליה גדולים מאד, שמולידים נשמות שהם למעלה מהנשמות המתלבשים בבנים הנולדים בעולם (א). כי כל הנשמות שהם בעולם הם ששים רבוא (ב), ואף שיש יותר, הם רק מהתחלקות הנצוצות. אבל בכלל הם רק ששים רבוא. אבל אלו הנשמות הנ"ל הם למעלה מששים רבוא נשמות שמתלבשים בזה העולם, כי הם אינם ראויין כלל להתלבש בזה העולם, ואפילו כשבאין בזה העולם, הם אינם נחשבים מזה העולם כלל, וזה בחינות בני משה, שכתוב בהם (א) **ובני רחבי רבו למעלה**, ודרשו הו"ל (ברכות ז). למעלה מששים רבוא, כי הם לא היו נחשבים בכלל הששים רבוא, כי הם היו למעלה מהם כנ"ל (ב):

רעד [2] **דע** שיש רשעים שעובדים וגייעים כל ימיהם כדי לעקר עצמם מהשם יתברך ומתורתו לגמרי, כי "הנקודה הקדושה של קדושת ישראל שיש עדין" בתוכם, אף על פי שהם רשעים גמורים, היא מכלבלת אותם, ומביאה בהם הרהורי תשובה ויראה מאימת הדין הגדול, ומחמת זה אין להם "תענוג מהעבירות והתאוות שלהם, על כן הם מתאווים וגייעים, כדי שייגעו לכפירה גמורה בדעתם הם ושלוים, כאופן שלא יהיה להם עוד צד ספק לנמות אל האמת, אבל צריכים לזה יגיעה גדולה מאוד" מאוד כמה וכמה שנים רחמנא ליצלן

רחמנא לישובך, כי היהדות שבהם אינה מנחת אותם ומכלבלת אותם תמיד :

דע שיש מהם "שכשמיגעיין ובאין למה שהתאוו דהיינו לכפירה גמורה הם ושלוים, בלי שום ספק אל האמת, אזי תיקף ומיד מתים מן העולם, ואז רואין האמת :

ערה [3] **דע** שכל מצוה ומצוה שעושים, נעשה ממנה נר אחד (א), וכשנמלטק האדם, אם היא נשמה גדולה שהיא יקרה מאוד" בעיני השי"ת, אזי נותנין לה להיות מחפש בגנויא דמלכא, שיחפש ויקח לו מה שירצה כ"בגינוי המלך יתברך, וזהו תכלית כל תענוגי עוה"ב. ולחיפוש צריכין נרות, כמו שאמרו רז"ל (פסחים י ע"ב) שיחפוש בנרות, ולמדו מפסוק [23] **נר ה' נשמת אדם חופש כל חריו בטן**, והנרות נעשין מן המצות כנ"ל, בכחי' נר מצוה (משלי ו). ואצל אלו הנרות, מחפשת הנשמה אחר ההסתלקות בגנוי' דמלכא, וזה בחי' **במתים הפשי** [24] כיון שמת אדם נעשה הפשי מן המצות (שבת קנא ע"ב). הפשי היינו בחי' החיפוש שנעשה מן המצות, כי המצות הם נרות שעל ידם החיפוש כנ"ל : אבל יש צדיק שממית עצמו בחייו, וגם בעודו בחיים הוא מחפש בגנוי אביו [25]:

רעו [2] **דע** כי אכילת שבת אינה בשביל שביעה כלל, רק בגין דיתברכון כלהו שתא"י יומין, כמובא בזהר"כ (יתרו ד' פח) כי מאכילת שבת נשפעין ונתברכין כל ששת הימים, כי עיקר השביעה בשבת, כי סומא אין לו שובע, כמו שלמדו רז"ל (יומא עד ע"ב) מפסוק [2] **המאכילך מן המדבר למען ענותך וכו'**. ופסיעה נסה נטלת מאור עיניו של אדם ומהדר ל"א בקידושא דבי שמישי (ברכות מג ע"ב) נמצא שעיקר שלימת"כ מאור עינים הוא בשבת, ועל כן אז השביעה [26], כי עיקר "השביעה על ידי ראיית עינים כנ"ל, וזה [27] פוסעים בו פסיעה קטנה, סועדים בו לברך שלש פעמים, היינו שבשבת פוסעים קטנה, שעל ידי זה המאור עינים בשלימות, שעל ידי זה השביעה כנ"ל. וע"כ מה שסועדים בו ג' פעמים הוא רק לברך, דהיינו בגין דיתברכין" כל שיתא"י יומין כנ"ל. אבל בשביל שבת עצמו לא היה צריך לאכול כ"כ שלש פעמים, כי בשבת השביעה, רק הוא לברך כנ"ל [28]:

רעז [29] **דע** כשיש מחלוקת על האדם, אין לעמוד עצמו כנגד השונאים, לומר כמו שעושה לי כן אעשה לו כנגדו [30]. כי זה גורם שהשונא יבא למבוקשו, לראות בו ח"ו מה שהוא רוצה לראות בו. רק אדרבא ראוי לדון אותם לכף זכות [31], ולעשות להם כל המובנות, בחינות ונפשי כעפר לכל תהי' [32], כמו העפר שהכל דשין עליה [33], והיא נותנת להם כל המובנות אכילה ושתייה וזהב וכסף

¹⁰ מתרלו - עדיין
¹¹ בתקפא לא ברור ונראה - תענוג
¹² מתרצו - מאד מאד
¹³ גם בתרלד - שכשמיגעיין, מתרלו - כשמיגעיין
¹⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועין שיחות הר"ן סימן קלד שיחה השייכות לכאן.
¹⁵ **עין זוהר תרומה דף קסו.** [עה"פ נר מצוה במשלי ו כג]
¹⁶ מתרצו - מאד
¹⁷ מתרצו - מגנוי
¹⁸ משלי כ' כז
¹⁹ תהלים פח ו'
²⁰ עיין תורה ה' תנינא אות טו
²¹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
²² בדפורי' - כלהו שיחא, בתרלד - כלהו שתא, בתרלו - כולהי שיחא, ומתרצו - כולהו שיחא
²³ בתרלו - בוהר
²⁴ בתקפא - (וימא עד עב) ובתרלד ומתרלו תוקן
²⁵ דברים ח' טו
²⁶ בדפורי' - ל', בתרלד - ל' (ובולח השמטות ציין שצ"ל ל'), בתרלו - ל', ומתרצו - ל'.
²⁷ גם בתרלד - שלימות, ומתרלו - שלימות
²⁸ ועל כן אכילת שבת אינה בשביל שביעה כי השביעה היא מאלו שבת ואל"ל לאכילה וגם ליישב מפש"י בלה טו. נשמה יתיאה לשבת היא שאוכל וקוה ואין נפשו קלה עליו.
²⁹ מתרצו - כי השביעה (ותיבת עיקר נוחק)

³⁰ כגון תשובה עיין לק"ה ערביט ד' לר הובא במשיבת נפש לג. ועיין לקוטי תפילות תפלה קבב אות תתפפו. והשתפכות הנפש מאמרים את יב. ומכתבי מוהרנ"ת סימן ריח.
³¹ עיין לק"ה פדיון הבכור ה' לג, הובא במשיבת נפש פג
³² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
³³ עיין זוהר ח"ב דף סב. ועל דא לא לבעי ליה לאיניש לבשלא מונא מן יומא ליומא אחרינא, ולא לעכב מיומא ליומא אחרא, דהא הוא דכתיב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו. ועיין פירוש היע"ץ על אבות א' יד ועיין ראשית חכמה תשובה פ"א הערה רביעית הדריכה ג'
³⁴ אין לו תמורה עיין ספר הברית מאמר יב סוף פרק ט. ועיין ורר ורחי רכד סוף ע"א עה"פ אברהם בא בימים.
³⁵ ללא מנעו משום דכתיב (משלי כז כ) אל תהגלל ביום מחר כי לא תדע מה ילך ויום. אלא שאלפינו את חסד הוא עולם אחר לגמרי. ומלך אל תהגלל ליום מחר עיין ולשתי חכמה עטר הקדושה פ"ד (ד"ה ובענין נדרים) ורמז בפסוק לשלמי נלמי יום יום, ועיין חובות הלכות שער בטחון סוף פרק ה. ועכ"כ נחל כהנאשית לרוך כג ד"ה ולעניינא יאמר.
³⁶ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
³⁷ מתרצו - מאד
³⁸ עיין חיי מוהר"ן סימן יד שע"כ עבר על דרע רבינו מה שעבר
³⁹ עיין שער הגלגולים הקדמה יז והקדמה יא (ובני אהרן שם אות ח) וסוף הקדמה יז וריש הקדמה לא
⁴⁰ דברי הימים א- כג יז
⁴¹ עיין אצרות חיים שער רחל ולא"ה פ"ו ד"ה וענין משה. ושער הפסוקים פרשת עקב ד"ה ויאמר ה' אלי, ובע"פ שער לח פ"ו.
⁴² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
⁴³ בתרלד- הנקודה

⁴⁴ לשון חומר כל מקדש שמזמרים בליל שבת. ועיין לעיל תורה רכו.
⁴⁵ בדפורי' מתרלד - דיתברכין, בתרלו - לא ברור, ומתרצו - דיתברכון
⁴⁶ מתרצו - שתא
⁴⁷ ועיין לעיל תורה קכה
⁴⁸ תורה זו נאמרה בשמיני עצרת בשנת תקסח (ח"מ נט) ועיין ימי מוהרנ"ת ח"א סעיף כו ד"ה אח"כ נסעתי למאהלוב
⁴⁹ עיין ויקרא יט יא לא תקום ולא תטור. ואפילו במחשבה אסרה תורה (תזקוני' שם). ועיין פרש"י וביומא כג. ועיין לעיל תורה רנא
⁵⁰ אבות א' ו'
⁵¹ בקשה שנתגיים לבקש אחרי תפלת עמידה מקורה בברכות יז.
⁵² ערובין נד. ולעיל תורה ו תחילת ביאור מאמר רבב"ח

תורה אור
 תהלים פה (יד) צדק לפניו
 ימלך וישם לדרך פועלו:
 תהלים קט (קעב) מען
 לשוני אפרק פי כל מצותי
 צדק:
 תהלים קכ (ח) אויה לי פי
 גרתי משך שכנתי עם אלקי
 קדר:

תורה רעה
 בראשית תולדות כו (ג)
 ועמה שא נא כליון תליון
 וקסמך וצא השדה וצדקה לי
 צדקה וצדקה:
 דניאל א (ב) וימן אדני בידו
 את והזקים מלך יהודה
 ויסקצת פלי בית האלהים
 ויביאם ארץ שנגצר בית
 אלקיו ואת הפלים הביא בית
 אוצר אלקיו:

במדבר פנחס כה (יא) פינקס
 בן אלקור בן אהרן הפתן
 השיב את תמתי מעל בני
 ישראל בקנאו את קנאתי
 בתוכם ולא כליתי את בני
 ישראל בקנאתי:
 תורה רעט
 תהלים סו (יד) אשר פצו
 שפתי ודבר פי בצר לי:

אינה יכולה לעשות דרך כבושה רק הוא עדיין שביל דקיק פעמי הרגליו. אך הוא כמשל התינוק כשמתחיל לילך [8], שבתחילה אינו יכול להלוך יפה, אך האב מחמת גודל אהבתו ושיעשועיו עם בנו, הוא עושה מפעמי רגליו דרך. כמו שאנו רואין כשהתינוק עושה איזה דבר קטן, או מדבר איזה דיבור אף שאינו חכמה כלל, עכ"ז מחמת אהבת האב ושיעשועיו מזה, הוא מחבב הדבר ומגדילו ומרחיבו ועושה מזה דבר גדול. כמו כן השם יתברך, כשהמצוה מתחלת לילך, או כשאדם עושה איזה דרך חדש להשם יתברך, אף שבתחילה הוא שביל דקיק, עכ"ז מחמת גודל שיעשועיו יתברך מזה, הוא עושה מפעמי רגליו דרך כבושה. וזה בחינות (תהלי' פה) צדק לפניו יהלך. צדק, היינו המצות כמה שכתוב (שם קיט) כל מצותיך צדק. כשמתחלת המצוה לילך לפניו יתברך אזי [2] וישם לדרך פעמיו, שהוא יתברך עושה דרך כבושה מפעמי הרגליו, שהם רק שביל דקיק, ומחמת שיעשועיו, הוא משים לדרך רחב וכבוש, את פעמיו, שהם רק שביל דקיק כנ"ל. וכ"ז נעשה על ידי אכילת שבת שמשם מקבלין כה הרגליו בבחי' (שבת קנב). דוק בכי ותשכח ברגליו [1], שעל ידי האכילה מקבלין הרגליו כה ואזי נעשה מפעמי הרגליו שהם רק שביל דקיק, פסיעות קטנות, נעשה מהם דרך כבושה כנ"ל: וזה בחינות [7] פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים, היינו שבשבת פוסעים פסיעה קטנה. והוא תמוה לכאורה, כי הלא אדרבא מי שמתה אשתו הראשונה פסיעותיו מתקצרות, ושבת הוא בחינות אשתו הראשונה כנ"ל, והיה ראוי שיהי' בו פסיעות גדולות ורחבות. אך סועדים בו לברך וכו' היינו שאוכלים סעודת שבת, ועי"ז באמת נתתקנין הפסיעות קטנות ונתרחבין ונעשה מהם דרך כבושה בבחי' וישם לדרך פעמיו כנ"ל. ועל כן על ידי אכילת שבת נתתקן חילול שבת, שהוא בחינות פסיעות קצרות כנ"ל, כי על ידי אכילת שבת נעשה מפסיעות קצרות רחבות ונעשה מהם דרך כבושה כנ"ל [1]: רגל הוא רפואה להריאה [1] כידוע להכמי הרפואות [1]: אויה לי פי גרתי משך (תהלים קכ). היה דרכו לכיין בתפילתו שמצטער על שהיה מתירא מיראתי הנפולות, שהם באים מש"ך דינים [2]. וזה פי גרתי משך:

תמר הוא ג"כ ב"פ ש"ך, כמוכא [1]:
רעה [יא] דע שעל הליף [2] טוב יכולין לראות כל הכלים של הבית המקדש איזה פנים יש להם. וז"ש כשאמר יצחק לעשו שיכדוק הסכין וישחוט יפה שא נא בליך, (בראשית כז) [2] רמו על כלים של בית המקדש, שהם ניראים" על הסכין היפה כנ"ל. וכן איתא במדרש (בראשית פ' ס"ה) [1] שבלך רמו על כלים של בית המקדש, כמ"ש שם, בליך, זה כבל, שנאמר [1] ואת הכלים הביא בית אוצר אלקיו". נמצא שכלך מרמו על כלים של בית המקדש:

תמר הוא ג"כ ב"פ ש"ך, כמוכא [1]:
רעה [יא] דע שעל הליף [2] טוב יכולין לראות כל הכלים של הבית המקדש איזה פנים יש להם. וז"ש כשאמר יצחק לעשו שיכדוק הסכין וישחוט יפה שא נא בליך, (בראשית כז) [2] רמו על כלים של בית המקדש, שהם ניראים" על הסכין היפה כנ"ל. וכן איתא במדרש (בראשית פ' ס"ה) [1] שבלך רמו על כלים של בית המקדש, כמ"ש שם, בליך, זה כבל, שנאמר [1] ואת הכלים הביא בית אוצר אלקיו". נמצא שכלך מרמו על כלים של בית המקדש:
בקנאו את קנאתי (במדבר כה) בחי' הצדיק שאינו "מקנא

שום צדיק [1], לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, רק אותו לבדו יתברך: **רעט** [2] שיש שאומרים תורה מלמטה למעלה, והיא מלמטה רחבה מאוד, שלמטה מרחיבין הדבר ומגדילין אותו מאוד ולמעלה הוא קצר, והולך ומקצר ועולה עד שלמעלה מעלה הוא קצר מאוד מאוד, כי למעלה לא נשאר מונח כלום, רק מעט מעט כי בוודאי יש שם איזה ניצוץ הקדוש. אבל יש להיפך שאומרים תורה מלמעלה למטה, ושם למעלה היא רחבה מאד מאד, וכל מה שיוורדת למטה מתקצרת ויורדת, עד שלמטה היא קצרה מאד, והיא רק מעט מעט למטה, אבל למעלה היא רחבה מאוד: וכן בהתעוררות מלמטה, צריך שיחי' מלמטה קצר, בבחינות (תהלים סו) **ודבר פי בצר לי**, בבחי' שופר, שהרחב הוא למעלה והקצר הוא למטה אצל הפה [2]. וזה בחינות **ודבר פי בצר לי**, היינו שיהיה הצד הצר והקצר אלי, אצל פי, בבחינות שופר כנ"ל. וכמו שמצינו אצל דוד בכל תפילותיו, שהתחלה היה מן המיצר והדוחק, שהיה צר לו מאד. כגון מחמת שנפל עליו צרות אבשלום [2] או צרת נבל [2] וכדומה, ואח"כ בא באותו תפילה לתוך רוח הקודש [2]:

רפ [2] מי שצריך לדון לפני דיינים בדיון תורה, זה לו עונש ונקמה שהתורה נוקמת בו. כי באמת כל המו"מ הוא תורה, כי למשל הדין המחליף פרה בחמור [2] הוא תורה, ומכ"ש כשעושיין הדבר בעצמו הוא בודאי תורה, [2] וכמו שמספרין [2] כ"ז בשם הבעש"ט ז"ל) וע"כ כשעושיין מו"מ, צריך שיקשר מחשבתו רק בהתורה והדינים המלוכשין שם. ומי שעוקר המו"מ מן התורה, ונופל אל המו"מ בעצמו, ואינו מקשר מחשבתו אל התורה המלוכש שם, אזי עונש"כ, שאח"כ הוא צריך לדון בדיון תורה, ואזי צריך לחזור ולהביא כל הדברים וכל המחשבות וכל העסקים שהיה לו בשעת המו"מ מתחילתו ועד סופו, צריך להביא הכל אל התורה, דהיינו שצריך לחזור ולספר הכל לפני הדיינים, והם פוסקים על זה דין תורה. נמצא שחזר ונעשה מכל דברי המשא ומתן תורה. והוא לו נקמה, שהתורה נוקמת בו על אשר עקר הדינים המלוכשים בהמשא ומתן מן התורה, ונפל אל המשא ומתן בעצמו, כאלו אין שום תורה בהמו"מ. ע"כ עונשו שצריך לבא לפני דין תורה, ואזי צריך להביא כל דברי המו"מ ולעשות מהם תורה, ואזי מראים לו שכל המו"מ הוא תורה, כי עכשיו נעשה מהכל דין תורה כנ"ל. כי בוודאי הוא צריך להביא כל הדברים אפי' כל המחשבות לפני הדיינים, כי אם חסר איזה דיבור או איזה מחשבה יתקלקל הדין תורה. וצריך דווקא להביא הכל כל מה שעבר בשעת המו"מ לפני הדיינים, והם עושיין מזה דין תורה. נמצא שחזר ונעשה מהמו"מ תורה, ומראין לו שאין הדבר כמו שהוא סבר מתחילה שאין בהמו"מ תורה, כי הלא ראה בעיניך שכל

12 לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
 13 ב"מ ק.
 14 מוהר"ת בתקפא
 15 בעש"ט עה"ת פרשת בהר את ה'.
 16 בדפ"ר ענשו. בתרלד ומתולד - עונשו (וצ"ע כיון שששה מוהר"ת נקודה אחרי עונש משמע שאינו מחובר לגמרי להמשך אולי לכן כתב עונש. ואע"פ שבלוח השמטות לא ציינו כלום בזה)
 17 בתקפא שצ"ך

18 שא לשון השחזה בפרש"י שם עפ"י בראשית רבה סה יג
 19 גם בתרלד - ניראים, מתולד - ניראים
 20 מדרש רבה פרשה סה פסקא יג
 21 מתרצו - אלהיו
 22 בתרלד - מקנה
 23 צדיק דייקא עיין שיחות הר"ן יד והי"מ תקב (מעדני מלך), ועיין תורה כב אות י' כשזוכה להכלל בא"ס או תורתו ותפלתו תורת ותפלת ה' ממש.
 24 לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
 25 עיין לעיל תורה ס' אות ט'
 26 תהלים ג (ועיין שמואל-ב פרקים יג - ט)
 27 עיין שמואל-א פרק כה שהכוונה לנבל הכרמלי ונראה שהכוונה לתהלים ט' א' למנצח על-מות לבן מומר לדוד עפ"י מדרש תהלים שוחר טוב (בבר) מומר ט אות ז' שלבן הוא נבל שדומה במעשיו ללבן וכן מפורש בשער הגלגלים הקדמה לו שהכוונה שם לנבל בסוד הגלגל (ואע"פ שהמפרשים דחו פירוש זה עיין פרש"י ורד"ק ומארי נראה שרבינו מחויקין) ובממור זה באמת שר ואח"כ שרתה עליו שכינה.
 28 פסחים ק"ו. מומר לדוד מלמד שאמר שירה ואח"כ שרתה עליו שכינה. (והם בתהלים כה מומרים)

29 עיין לעיל תורה פו
 30 סוף הפסוק הג"ל צדק לפניו
 31 הגרסא שם ותשכח בניגרי והפירוש טחן בשיניך ותמצא בפסיעותיך
 32 לשון הומר כל מקדש שממורים בליל שבת
 33 עניי חילול שבת נעשית בה זוגו כחלל מה ופסעותיו מתקלעות וע"ז אכילת שבת ממחיה לוחה ונעשה בן חנוכי כנ"ל וחזרות פסיעותיו להסתכח.
 34 עיין שיש"ק ח"ב סימן רפ השתלשלות הדיבור הזה כאן.
 35 שבילי אמונה - הנתיב החמישי - השביל העשירי - (סוף אות ב) והרגלים טובים ומועילים כפי הרפואה כי יחליקו נחור החזה והריאה וטובים לשיעול יבש.
 36 גם בדפ"ר ותולד - מיראת, ומתולד - מיראות
 37 ע"ה שער יה פ"ה. שער הכוונות ק"ש דרוש ו' לקוטי תורה בשלה ועוד.
 38 שם ובספר הלקוטים להארי"ל ישעיהו פרק לה ופע"ח ק"ש פ"ב.
 39 אצרות חיים שער רפ"ה. לקוטי ש"ס אבות.
 40 תורה זו נאמרה בשמיני עצרת שנת תקסח ואו נאמרה גם תורה רעז לעיל (ח"מ נט)
 41 הליף הוא סכין שחיתה כנ"ל לעיל תורה לו אות ו' ועיין ברטורא על מדות פ"ד מ"ו בית החליפות - על של הסכינים שגנונים שם, קרוי בית החליפות, שכן בלשון רומי קורין לסכינים הגדולים חלפים:

מאמר בקמים עלי מרעים [א]

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

זמן אמירת התורה

שמיני עצרת שנת תקסח שחל ביום שבת.

פתיחה

הרקע לאמירת התורה היה שמוהרנ"ת עזב את אשתו ונסע לרבינו, לחג סוכות, ואשתו נעשית חולה מסוכנת, לבדה עם משרתת, כי גם הוריה ולא היו בעיר, והקפיד עליו חותנו וכל העיר רעשה מזה. ומוהרנ"ת לא שם ליבו, כי ידע שלהפך בזכות רבינו נשארה בחיים. ובתורה זו רמוז ענין שבת שהיא בת זוג של ישראל בחי' אשתו הראשונה. ודיבר מהמחלוקת שצריך לקיים נפשי כעפר לכל תהיה.

תורה זו ראשיתה כיצד להתנהג במחלוקת וחלקה השני מעלת אכילת סעודות שבת. נראה לי שהחוט הקושר את מהלך התורה על פרטיה הוא כח השלום לחבר הפכים ולבטל המחלוקות. תחילה מבאר רבנו כיצד להתנהג כשרשע חולק עלי דהיינו מחלוקת של שנאה שעל ידה נפער תהום בין שנים, והעצה לזה היא להפך, לשפוך שפע של נפשי כעפר עד שתתמלא ותיסתם השוחה שנפערה, ואזי כיון שאין כאן שנים שחולקים רק אחד לבדו אזי יתקיים בו כורה שחת יפול בה. אח"כ מבאר רבנו שצריך והירות כשצדיק חולק עלי שלא לטעות שהיא מחלוקת של שנאה, כי אדרבה בלבו אהבה וכוונתו לנשא ולרומם. ומבאר שצדיק כתמר לב אחד לו לשמים וממיר רע בטוב. לעומתו יש תמר דסט"א לשון תמורה וחילוף שממיר טוב ברע.

ומבאר רבנו שארץ ישראל מסוגלת מצד המקום לרפואה ופרנסה, אבל תלויה בשלום שבין בני ישראל, שבזמן שלום תתן יבולה פרנסה ורפואה. וכשאין שלום אזי נקראת כנען נוטריקון כאן עני. וכן אמרו מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות,

ומבאר רבנו שחודש אייר מסוגל מצד הזמן לתיקון המחלוקת ולכח הרפואה¹ בצמחים. ומסתמא גם זה תלוי בשלום שבין ישראל. אולי אפשר לומר שעל כן דייקא אז מתו תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זה בזה, כי דייקא חודש זה מצד הזמן מסוגל לשלום, על כן בו ביותר מתעורר הקטרוג על חוסר השלום. חודש אייר כולו בימי הספירה², שהם ימי תשובה והכנת כלים לאור של שבועות שהאיר בליל הסדר בלא כלים, בחי' שם אהי-ה מבינה, עולם התשובה המאיר למי שמוזמן עצמו לשוב, דהיינו למי שמשותק להויה אמיתית כמבואר בתורה ו', וכמבואר בלק"ה (ר"ח ג' ג') שאור התשובה ואור ליל הסדר הם בחי' אחת. וימי הספירה הם הימים (בחי' ימי ההמתן) ששם אהי-ה מאיר בבחי' אחר כמבואר שם שהוא גמ' דם בחי' בזיונות ושפיכות דמים בחי' (שאפילו) אויבי יבושו וישבו רגע, ר"ת אייר. עוד מבואר שאכילת שבת היא עיקר כבוד השבת ומצוה גדולה להרבות בסעודת שבת והוא תיקון לחילול שבת. ובכוחה לעשות רגלים למצוות ולמלכות להעלותם מהקליפות. ומעורר אהבת ה' לישראל שעל כן מחשיב השביל הדק של הליכת המצוות לדרך כבושה. נמצא שיש זמן מקום ואדם, שהם ישראל וארץ ישראל והשבת, שמסוגלים לשלום המחבר ובטל מחלוקות.

ליקוטי הלכות השייך לתורה זו

או"ח ערובי תחומין הלכה א' מבאר שם שעקר הלוחף שבת תלוי באכילה של שבת בבחינת דוק בכבי ותשפח בנגרי עין שם היטב, ועל פן תקנו חכמינו וזרונים לברכה שמקום הסעודה גורם שמשם מתר לילך תחום שבת, כי עקר ההלוחף תלוי בסעודה כנ"ל עין שם: **יו"ד בשר שנתעלם** מן העין הלכה ג' מבאר קשר עניין המחלוקת לעניין אכילת שבת

^א בחיי מוהר"ן לב מבואר שכך נקראת התורה אבל בלק"ה יש מקומות שהיא נקראת צדיק כתמר יפרח.

^ב י' ניסן עד ג' אייר תשפ"ו ירושלים

^ג וכן מובא בספרים עיני ישמח ישראל - פרשת מצורע [אות ב] הנה נודע דברי הרבי ר"ב מפרשיסחא זצלה"ה זי"ע, ר"ת "איר אני ה' רופאך (שמות ט"ו, כ"ז), ואייר מלא בשני יודי"ן.

וכן כתב החתם סופר שבת קמז: על מחז"ל כלהו שקייני מדיבחא ועד עצרתא

^ד ליקוטי הלכות בית הכנסת הלכה ד' ו' ובשביל זה התחיל שלמה המלך עליו השלום, לבנות יסוד בית המקדש בחודש איר. שכל החדש הזה הוא פלו בימי הספירה, ועל ידי הספירה מתקנין הדמים וזוכין לשלום, ועל כן אז התחיל בנבן בית המקדש, שמשם קדשת הבית הכנסת ובית המדרש, שכל קדשתם הוא בבחינת שלום כנ"ל. ובשביל זה נקרא הבית המקדש ספת שלום, כי עקר קדשתו בבחינת שלום כנ"ל:

או"ח תפלת המנחה הלכה ו אות יא - כי אין הדין נמתק אלא בשרשו, ועל כן דיקא על ידי מחלוקת שבקדשה שנמשך על ידי שביירת הלוחות, נמתק ונתבטל יניקת החובלים בחינת מחלוקת דסטרא אחרא. [וכמוכא בדבריו זכרוננו לברכה במקום אחר על פסוק בקמים עלי מרעים בסימן רעו לקוטי חלק א]:

או"ח שבת הלכה ו אות יא - אכל אף על פי שקדשת שבת קביעא וקיימא מהשם יתברך בעצמה ואין שום פגם נוגע לשם אף על פי כן צריכין ישראל לקבל את השבת ולשמרו, כמו שכתוב, ושמרו בני ישראל את השבת וכו', כי אין קדשת שבת נמשכת בזה העולם כי אם על ידי ישראל, כמו שכתוב, ולא נתתו ה' אלקינו לגויי הארצות וכו', וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שאמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא לכל נתת בן זוג וכו', והשיב לה, כנסת ישראל הוא בן זוג שלך, ועל כן בכל אחד מישראל תלוי קדשת שבת, ועל כן פקוח נפש דוחה שבת כי מוטב שיחלל שבת אחת ואל יחללו שבתות הרבה כנ"ל, כי כשנסתלק נפש מישראל נחשב לחלול שבת, בחינת חלל בחינת מיתה והסתלקות הקדשה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה ומוכא בדבריו ז"ל (בסימן רעו): וכשמת ונסתלק אחד מישראל שהוא מכלל כנסת ישראל שהם הבן זוג של שבת, נחשב בחינת חלול שבת בחינת הסתלקות. ועל כן פקוח נפש מישראל דוחה שבת, כי מוטב שיחלל שבת אחת משיחללו שבתות הרבה.

שם אות טו - עקר קדשת שבת הוא האכילה (כמו שכתוב בסימן רעו ובסימן נו לקוטי חלק א), כי אכילת שבת יקרה מאד והוא בלה אלקות בלו קדש, כי על ידי האכילה מתחבר הנפש עם הגוף ומחזין הדם שבלב וכו' וכמו שכתוב באות נא לעיל, בענין אכילת ערב יום כפזר עין שם, ועל כן ל"ב שנים פגגד ל"ב נתיבות החכמה, כי עקר האכילה על ידי ה"ל"ב שנים שהם מקימין החיות שבלב, ועל כן כל הפגמים נמשכין על ידי אכילת עץ הדעת טוב ורע שפגם בבחינת ל"ב, הינו שהגביר הדם שבהלל השמאלי שבלב, שזהו בחינת פגם ה"ל"ב נתיבות חכמה פגם ה"ל"ב שנים ועקר התקון על ידי שבת כנ"ל. על כן עקר התקון על ידי אכילת שבת דיקא על ידי אכילת ג' סעודות שהם פגגד ג' נקודות כנ"ל באות ד' כי דיקא על ידי אכילת שבת נמשכים ה"ל"ב נתיבות חכמה וה"ל"ב שנים לועסין המאכל של שבת בקדשה גדולה. ואז נתקנין הדמים שבלב, שזה בחינת בטול קלפת עמלק, שהוא כלל כל הרשעים כנ"ל.

שם אות עב - כי עקר קניית שבייתת שבת הוא על ידי סעודת שבת כנ"ל, (וכן מבאר בסימן רעו לקוטי חלק א בהתורה צדיק כהמר יפרח), שעקר דרך הקדשה כובשין אותו ומרחיבין אותו על ידי אכילת שבת בבחינת דוק בככי ותשכח בנגרי וכו' עין שם. כי עקר דרך הקדש שעושה הצדיק וכו' כפרימו שם, הוא דרכי התשובה הנ"ל להמשיך עצות ודרכים והתחזקות וכו' באופן שהכל ישובו לה' אפלו החלושי כח מאד.

או"ח תחומין וערובי תחומין הלכה ו אות ג' - שהמצות שעושין בימי החל יש להסטרא אחרא אחיזה בבחינת הרגלין של המצוה, בבחינת רגליה ירדות מות וכו'. ועל ידי זה אין המצוה יכולה לילך ולהתפאר לפני ה' יתברך, אכל כשמוגיע שבת, אז עולין הרגלין מהקלפה והסטרא אחרא, כי זה עקר קדשת שבת בבחינת אם תשיב משבת רגליך ואז מתחלת המצוה לילך לפני ה' יתברך וזה יתברך משתעשע בה ומתפאר בה מאד, אף על פי שנעשית בקטנות גדול, אף על פי כן מרב חבתו את ישראל עם קרובו הוא משתעשע בה מאד ועושה מזה דרך כבושה וכו' עין שם.

שם אות טו - הצדיק בבחינת צדיק כהמר יפרח, כי הצדיק נקרא תמר לשון תמורה, שממיר ומחליף הכל לטובה, כי כל הקטרוגים מהפך אותם לזכות.

שם אות כא - כל עמל האדם לפיהו, כי עקר חטא אדם הראשון שמשם נמשכין כל החטאים שבשביילם צריכין כל הברורים. עקר החטא היה באכילה שאכל מעץ הדעת טוב ורע, שעל ידי זה נגזר בעצבון האכילה בועת אפך תאכל לחם שבשבייל זה צריכין יגיעות הנ"ט מלאכות וטלטולים לדרכים והכל בשבייל לברך הניצוצות משני מיני קלפות על ידי שני הדרכים הקדושים הנ"ל וכו'. ועל כן בחל צריכין יגיעה גדולה שתהיה האכילה בקדשה פראוי, על כן אין להרבות באכילה בחל, אכל בשבת קדש אז האכילה בלו קדש, כמו שמבאר בהתורה "שאלו וכו'" בלקוטי א בסימן נו ובהתורה "צדיק כהמר יפרח" בסימן רעו. כי אז בשבת מאירים שתי הדרכים הנ"ל (של "אומרא" שעל ידה מתברר על הקליפות משבירת הכלים, ו"איה" שעל ידה מתברר על קליפות מהחלל הפנימי) בהארה נפלאה כנ"ל. ועל ידי זה מתבטלים הקלפות ועל כן האכילה בקדשה. ואז מצוה גדולה להרבות באכילת שבת כאשר הוזהר אדוננו מורנו ורבונו זכרוננו לברכה, כמו שמבאר בהתורה הנ"ל, כי לא הוא תלוי, כי כל מה שמרביין באכילת שבת מתתקנין ומאירים יותר שתי הדרכים הנ"ל בבחינת דוק בככי ותשכח בנגרי, כמו שכתב בנגרי, כמו שכתב רע"ו הנ"ל לענין הדרכים שעושה הצדיק וכו' וכן הדרך של המצוה של כל אדם שעולין בשבת, עין שם, שכל זה הם בחינת שתי הדרכים הנ"ל, כמוכן לעיל, כי מה שמבאר שם שבשבת עולה המצוה בבחינת יתברך וכו' פועמי וכו', זהו בחינת דרך של אומרה הנ"ל. וכן בחינת איה הנ"ל הוא גם כן בחינת הדרך כמו שמבאר בסוף התורה "איה" או כשהולכים בדרך ברחמינות. נמצא, ששתי התורות הנ"ל של אומרה ואיה הם בחינת דרכים ממש שעושה הצדיק במקום תהו ומדבר כדי שייכלו הכל לילך בהם ולהתקרב על ידם לה' יתברך מכל מקום שפלו לשם.

וי"ד כלאי בהמה ד' ט - אף על פי שלפי קטנות שכלנו היה לנו כמה קשיות ושנויים בתורה. כמו כן כל השנויים שבועולם שהם כל הפעולות משתנות כלם אחד בשרשן, כי כלם נמשכין מאחד הפשוט יתברך רק שאי אפשר להבין זאת בשכלנו. וזהו בחינת המחלוקת דקדשה, כי הכל בשבייל להמתיק הדין בשרשו, כמוכא בהתורה בקמים עלי מרעים (בסימן רעו) כי על ידי שיש מחלוקת בקדשה בין צדיקים. נמצא שדעתם משנה מאד זה מזה. ואף על פי כן בענין יסוד האמונה כלם נכללין בדעה אחת. כי כלם מתפונים לשמו ואחדותו יתברך כדי לברך כל ההלכה על בריה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, הרבה מחלוקת בבית המדרש וכו'. ועל כן על ידי זה המחלוקת דקדשה, על ידי זה דיקא נתגלה אחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות על ידי זה שדעות חלקות ומשנות כאלה כלם נכללים בדעה אחת בענין יסוד האמונה,

שיחות השייך לתורה זו

מאמר "בקמים עלי", (ליק"מ ח"א) סימן רע"ו, [ומאמר "דע, שעל חלק טוב וכו'" - "בקנאו את קנאתי וכו'", (ליק"מ ח"א) סימן רע"ח, ומאמר "אומרה", (ליק"מ ח"א) סימן רפ"ב], נאמרו בשמיני עצרת תקס"ח. [ואחר ספות בנסיעתו ללבוב, בשעה שלוו אותו מקראסנע, גלה אז ענין המשכן והתינוקות וכו', שהוא גמר מאמר "אומרה" הזכר-לעיל]: (- חיי מוהר"ן, סעיף ג"ט).

אחר-כך נסעתי למאהלוב מקראסני, ובאתי לבית חותני; וכבר בא חותני לביתו, ובנדאי הראה לי פנים זועפות, כי לא היה ריחו נוחה כלל מענין נסיעתי לרבנו זכרוננו לברכה, פנזפר לעיל, בפרט שבעת שנתמהמתי בבוסלב אצל רבנו זכרוננו לברכה, באותו הזמן חלתה זוגתי, תחיה, במאהלוב, והיתה מסכנת, ולא היה שם איש שישגיח עליה כלל, כי חותני וחמותי היו בקרמיניץ פנזפר-לעיל, ואני נסעתי לבוסלב והשארתי אותה לבדה בבית עם איזה משרתת, ואחר-כך חלתה מאד, ולא היה מי שישגיח עליה בביתה, כי-אם בני העיר, והיה רעש גדול מזה במאהלוב, וכבר נודע לי ענין זה בהיותי בבוסלב, שהודיע לי איש אחד מזה בליל שמחת-תורה, ואני הודעתי זאת תכף לרבנו זכרוננו לברכה, והוא זכרוננו לברכה אמר אחר-כך, בפקר, תורה נפלאה (הוא תו רע"ז בליק"מ ח"א), ונכנס גם ענין זה בתוך תורתו הקדושה, כדרכו תמיד, שכל מה שעבר בעולם, בפרט מה שהיו מדברים לפניו, הפל נכלל ונכנס בתורתו הקדושה, כי תורתו הקדושה היתה כלליות נפלא ונורא מאד מאד; הן על כל אלה

אחר-כך כשפאתי לחותני, חרה אפו מאד על אשר השארתי וזגתי לבדה ואחר-כך חלתה פנופר-לעיל, אבל אני לא שמעתי כל זה כלל, כי ידעתי, שאם הוא היה יודע חלק מאלף ממה ששמעתי ופעלתי באלו הימים, שזכיתי להסתופף בצל קדשת רבנו וזכרונו לברכה, היה בודאי מסכים על נסיעתי, והיה מנשק כפות רגלי, כי אדרבא, מה שנשארה בתו, היא וזגתי, בחיים, הכל היה בכח תפלות רבנו וזכרונו לברכה ותורתו הקדושה, כי תכף בבקר, בשבת הנזכר-לעיל, דבר בתורתו הקדושה (בלקו"מ שם) מענין שבת, שהיא בחינת בת-זוג של כלל ישראל, בחינת אשתו הראשונה וכו', וידעתי, ששם לבו לדברי, שהודעתי לו בליל-שבת-קדש, ועשה לה טובה גדולה: (- ימי מוהר"ת ח"א סעיף כ"ו).

בענין הנדפס בספריו הקדושים בסימן נ"ז (סעיף ו), ובסימן רע"ז (ועיין עוד בסימן קכ"ה, ו-רע"ו, וח"ב י"ז) - לענין מעלת אכילת שבת, שהיא כלה קדש, ועולה למקום אחר לגמרי, דבר עמנו מזה הרבה והזהיר אותנו לאכל בשבת ולשמח וכו', כמו שהזהירה תורה (שמות טו, כה): "אכלוהו היום כי שבת היום", אכלו בנים; "אז מען זאגט שוין עסט קינדער!" (= כשאומרים כבר אכלו בנים...) אחר-כך אמר: גם את זה אין יכולין לקיים: (- חיי מוהר"ן, סימן ל"ב).

ועיין שיש"ק ח"ב סימן רפה- זה שאמר רבנו לענין אכילת שבת המבואר בספר חיי מוהר"ן (סימן לב) - עיקר שיחתו נאמרה לענין סעודה-שלישית של שבת, שאז מתעצלין העולם לאכול מחמת ששבעים מסעודת הבקר. וכך אמר רבנו: "כשכבר אומרים לנו אכלו בנים! - אף-על-פי-כן אין רוצים לאכול". □ "אז מען זאגט שוין עסט קינדער וויל מען ערשט נישט עסין". ואנשי-שלומו היו אומרים זאת למי שהתעצל באכילת שלש סעודות.

בתורה רע"ז מבואר שרגל הוא רפואה לריאה; - ספר רבי אברהם (שטרנהרץ) סופר זכרונו-לברכה, שהשתלשלות הדבר היה כך: בעת אמירת התורה הנזכר-לעיל שנאמרה בשמיני-עצרת כמובא בחיי מוהר"ן (סימן נ"ט), בא רבי אהרן הרב מברסלב, והביא לרבנו מאכל העשוי מרגל, שקבל אז שתי מנות מתושבי העיר, שפך נהגו לתת לרב מאכל כזה בשמיני-עצרת; והביא מנה אחת לרבנו, ואז אמר רבנו את הנזכר לעיל, שרגל הוא רפואה לריאה, כי היה רבנו כבר חולה אז במחלת הראה: (- שיש"ק ח"ב, סעיף רפ).

ועיין ביאור הליקוטים על תורה רעז- רגל הוא רפואה להריאה. נראה לעניות דעתי, שבוה מביא ראה וטעם למנהג ישראל לאכול רגל בשבת, מחמת שכל ענין האכילה של שבת הוא בשביל תיקון הרגל, והוא רפואה להירי'איה, אותיות יר'איה [כמובא בדבריו ז"ל במקום אחר], שזה בחינת הש"ך דינים כידוע, בחינת המחלוקת והרגל דקדושה כנ"ל

עד כאן השיחות

הקדמה

כנ"ל בשיחות שתורה זו אמר רבנו בשבת שמיני עצרת כמוהר"ת עוב את אשתו לבדה, ונסע אליו להקביל פני רבו ברגל חג הסוכות תקסח, ונעשית אשתו חולה, ורבנו ידע שכשמוהר"ת יחזור לביתו, אזי חותנו הצדיק וכל העיר יחלקו עליו מאד. ודיבר כיצד להתנהג כשחולקים עליו, ודיבר משבת שהיא בחי' אשתו הראשונה של אדם.

בתורה זו רבנו מבאר ענין המחלוקת והשלום, שהם הפירוד והחיבור, שהחולק על חברו הוא כמו חופר תהום בינו לחברו, ולכן אם יחזור החבר גם הוא לחלוק, אזי הוא כעוזר לו לחפור תהום גדולה יותר. לכן העצה היא להשפיל עצמו לקיים נפשי כעפר לכל תהיה ולעשות לו רק טובות, ואזי הוא כחוזר וממלא בעפר את התהום. עד שחזור השלום, ואם לא אזי יתקיים בחולק, כורה שוחה יפול בה. כי זו מהות המחלוקת שנקראת מחלוקת כי היא חלוקת ופירוד הלבבות, כי כל ישראל הם איש אחד וצריכים להיות בלב אחד, והסט"א רוצה לעשות פירוד הלבבות.

תורה זו בנויה מכמה מהלכים, תחלה מדבר מחולק רשע, ואח"כ מחולק צדיק, ואח"כ מדבר מפרנסה ורפואה, ואח"כ מאכילת שבת. ואח"כ מרגל רפואה לריאה.

ונראה הקשר ביניהם הוא חיבור ופירוד הנ"ל. כי הרשע עושה פירוד גמור, ונגדו צריך לעשות שלום, והצדיק בלבו אהבה ורק בחיצוניות עושה פירוד, וכנגדו צריך רק להזהר שלא לטעות בו שהוא רשע. והרפואה היא חיבור ושלום בין יסודות הגוף, לכן המחלוקת שהיא פירוד פוגמת בכח העשבים לרפא ולחבר. ודוחה מאה פרנסות.

וכן פרנסה דהיינו אכילה היא חיבור ושלום בין הגוף לנשמה, והעוני יכול להביא לפירוד נשמה מגוף לגמרי, כידוע ששבעה ימים בלא אכילה עושה פירוד גמור.

ונראה שאכילה בחול בקדושה היא בחי' מחלוקת של צדיק, כי בגלוי הוא מחזק הגוף ורק בהעלם מחזק גם את הנשמה.

אבל אכילה בחול שלא בקדושה ומרובה, היא בחי' מחלוקת של רשע, כי מחזק עזות הגוף ואזי הוא מתגבר על הנשמה. לכן האכילה צריך שתהיה בקדושה, בכונה לחבר הנשמה לגוף שיהיה כח לעבודת ה' ולא יותר מזה שמחזק את עזות הגוף בלבד, דהיינו בחי' פירוד ומחלוקת בין הנשמה לגוף.

לעומת זה אכילת שבת מסוגל לחזק בעיקר את הנשמה יותר מהגוף, ואפילו כשאוכל יותר מדאי אין זו מחלוקת ממש, אלא בחי' מחלוקת של צדיק, כי אין בה חלק לסט"א.

עוד מבאר רבנו שחילול שבת הוא בחי' כי ימצא חלל, כמו רוצח שמרוקן את הגוף מהנשמה ועושהו חלל, כך המחלל שבת מרוקן את עולם העשיה, מכל אורות הקודש שמאירים בו. כי בשבת עולה ברוחניות עולם העשיה שלנו למעלה, והשומר שבת מצטרף לעליה הזו וזוכה לאורות עליונים מאד, אבל המחלל שבת מטמא את החלל שבין עולם העשיה לקליפות ומחלל את הקודש.

ועל כן ע"י אכילת שבת בפרט כשקשה לו ואוכל לכבוד שבת, (כגון סעודה שלישית שעת רעוא דרעיון) קושר באכילתו אורות עליונים מעולם השכר לעולם העשיה ומקדש אותו. נמצא המחלל שבת הוא בחי' חולק רשע הנ"ל ואכילת שבת היא חולק צדיק כי מעשה האכילה נראה גשמיות שטבעו גסות וכעס הכבד, אבל תוכו אהבה ואורות נפלאים שמאיר לגוף.

והרפואה היא ע"י שבת שלום, כי החולי הוא פירוד אור החכמה מהאדם, כמבואר בהאריז"ל עה"פ ה' יסעידנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו" דהיינו שהספירה העשירית חכמה, נהפך בעוונותיו מעשר לערש ומיוד לדוי, ועל כן נעשה חולה, דהיינו שאין שלום בין היסודות. ונעשה פירוד בין נשמה לגוף שגורם חולשה עד מוות.

ואכילת שבת היא חיבור נשמה לגוף כי ע"י אורות הנפלאים של שבת, חוזר ומאיר אור החכמה ומרפא וכחז"ל (שבת יב) שבשבת אומרים שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבא. וכן אומרים יכולה היא שתרחם ע"ש מהרש"א שהכוונה לשבת שתרחם והוא יתרפא, ורבנו בתורה קיט ביאר שהכוונה שהאדם ירחם כי זוכים בשבת לדעת.

וע"י אכילת שבת מתקן הרגלין של המצוות שעשה כל השבוע בימי החול והן עולות למעלה לחיבור קב"ה ושכינתיה, לעורר השפעת שפע פרנסה.

ורגל היא רפואה לראה. נמצא שגם שבת ע"י שהיא תיקון הרגלין היא רפואה לראה. כי אחיות הסט"א היא ברגלים כמ"ש רגליה יורדות מוות, וע"י אכילת שבת מעלה אותן לקדושה, והריאה היא הכלי שעל ידו מקבל האדם חיות הנשימה, בכל רגע חיות חדשה מא"ס לחבר ע"י הנשימה את הנשמה לגוף. וע"י זה שעולות הרגלים עולה מיין נוקבין לעורר השפע אורות החכמה של שבת אל הריאה ומתרפא, והיא ראשונה.

בקמים עלי מרעים וכו' צדיק כתמר יפרח

הפסוק שעליו בנויה התורה הוא "בקמים עלי מרעים". פשוטו של מקרא מרעים לשון שונאים רעים, אבל רבנו מפרש מרעים מלשון ריעים ואוהבים. ובאמת נראה שרומז לשני הפירושים ועל כן פותח במרעים כפשוטו דהיינו חולק ששונא, ואח"כ מבאר מרעים לשון ריע ואוהב דהיינו חולק צדיק, ואח"כ שבת שלום, נמצא מתחיל ממחלוקת גמורה וממשיך ממחלוקת רק בחיצוניות, ומסיים בשלום בעצמו, כי שבת היא הצורה והשרש לששת ימי החול והפעולות המשתנות החלוקות זו מזו.

ומזכיר רבנו את אשתו הראשונה בת זוגו עזר כנגדו, גם היא בחי' שתי סוגי המחלוקת, וכחז"ל זכה עזר לא זכה כנגדו והיינו כנ"ל מרעים ומריעים. כי יש אשה רעה בחי' מחלוקת ממש/י ויש אשה טובה שאוהבת, וגם הטובה באמת מטבעה יש בה בחי' נגדו, והיא עזר ע"י שהיא כנגדו דייקא/י וכמו חולק צדיק. ובאמת גם השונא הוא עזר/י.

המשך הפסוק "צדיק כתמר יפרח" גם הוא רומז לשני חולקים, לחולק רשע שהוא תמר דסט"א השקוע בהיכלי התמורות ומחליף רע בטוב. ולחולק צדיק שהוא תמר דקדושה שלבו לשמים כתמר והוא ממיר רע בטוב.

והצדיקים ע"י שמבזים אותו ממתיקים הדין שיש עליו למעלה. ונראה שזה הוא דמצינו בצדיקים שמבזים אדם שבא אליהם כדי להמתיק הדין ממנו/י. וצריך אז להזהר מאד לקבל באהבה ולא לחשוב שהצדיק טועה, ולהפגע ולהתרחק.

^ה כמ"ש מוצא אני מר ממות את האשה. ובאמת גם היא עזר ע"י שהיא נגדו.

^י עיין ספר פרי הארץ - פרשת וירא בשם בעל עקידה על פסוק (בראשית ב יח) אעשה לו עזר כנגדו יש שהתנגדות הוא העזר. ^י וכמבואר בתורה פח וקיד ורח. צופה רשע לצדיק שמכסה שמים בעבים דהיינו את הצדיק מקטרוג. ועיין בראשית רבה נד א' ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלימו אתו. רבי יוחנן אמר זו אשתו וכו'.

^ה כי אנו רגילים לחשוב שצדיק לעולם לא יצא מגדרו להתפרץ ככעס שהרי זה גדר צדיק שפועל רק בדעת והוא חכם לראות את הנולד. ולפעמים רואים צדיק שפתאום כועס על אדם ועוד שלפעמים האדם נדמה לו שבא בתכלית התמימות ולא מבין מה קפץ עליו רגזו של צדיק. ובאמת רואה מה שהוא לא רואה. והיו צדיקים שנהגו בזה הרבה מאד ודייקא ע"י גדופים וצעקות וכביכול כעס היו מאירים באנשיהם אורות גדולים. וכן היתה הנהגתו של רבי שלמה מרדומסק שהעיד על עצמו שלמד מרבו בעל האור לשמים רבי מאיר מאפטא לקלל ולהכות את אנשיו ועי"ז היה מאיר את נשמתם ומתקנם. וגם אמר שזה היה מנהגו של אברהם אבינו ובוה נתברך ע"י הקב"ה "ומקללך אאור", דהיינו מי שאתה תקלל יואר באור גדול. (נחלת צבי קובץ טו אלול תשנז עמ' עד).

ועל זה היה דוד המלך מתפלל "בקמים עליה מרעים וכו'" שכחולק עליו צדיק, דהיינו ריע ואוהב, לא יטעה לחשוב שהוא שונא. והביאור הליקוטים פירש שאם יטעה יכול לבוא שיחזיר לו לחולק שנאה ומחלוקת וזה מכשול שהרי באמת הצדיק אוהב אותו. אבל צ"ע הרי כבר למדנו לפני כן שכנגד החולקים צריך להיות נפשי כעפר ולעשות להם טובה. וא"כ ממה חשש דוד המלך הצדיק, איזה מכשול יהיה אם יחשוב על חולק צדיק שהוא חולק רשע, הרי בין כך או כך יחזיר לו רק טובות? וצ"ל שהקושיא היא קצת תירוץ^ט ואעפ"כ צ"ע.

מחלוקת

עיקר כל המחלוקות היא הפגם בהתפיסה שכל ישראל הם איש אחד וכל אחד הוא אבר מהקומת אדם כולה, וכמו שכל אדם אפילו פציעה קטנה בראש הסיכה מרגיש כאב כל גופו ולא יעלה על דעתו לחתוך או להכות אזי אבר מאבריו. כך צריך להרגיש כלפי כל אחד מישראל. וכמפורש בירושלמי נדרים הטעם ללאו דלא תיקום כי חבירו הוא כמו ידו וכמו שידו שהכתה את ידו השניה לא תחזיר לה כך גם חבירו שפגע בו, צריך להרגיש שאם יחזיר לו הרי זה כפוגע בעצמו. הדברים פשוטים להבנת השכל קשים מאד להבנת הלב. נדמה שהיא מדרגת צדיקים ובאמת מפורש בירושלמי הנ"ל שאינו כך אלא נדרש מכל אחד מישראל איש ואשה מהבר מצווה. ואשה אע"פ שיותר קשה לה להשליט המח על הלב מחויבת בזה שנה לפני האיש. ובאמת היא מצווה נפלאה שכל התורה כלולה בה כמבואר בגמ' בגר שבקש מהלל להתגייר ואמר לו כל דעלך סאני לאחזיק לא תעביד. וכן ר"ע אמר ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה. ואע"פ בכל הדורות רבו המחלוקות בכל הגילים וגם רבנים חשובים לא נמלטו ממנה, לשם שמים כמובן ורק לאחר זמן התברר שהכל היה עצת היצר הרע. ועל שנאת חינום נחרב הבית. ועדיין לא נבנה. ולשון הרע מהמצוות שדשין בעקב וכו' כידוע.

דהיינו למעשה שבוודאי אסור לחלוק מתוך שנאה על שום ישראל, ומה שכתוב משנאך ה' אשנא אמר דוד המלך דייקא, שאצלו השנאה היא רק לרע בעצמו ולא לאדם וכמ"ש יהונתן איבשיץ יערות דבש ח"ב דרוש ח"ו^ט שמחלוקת שאין בה אהבה לצד השני היא לא לשם שמים, כי מחלוקת לשם שמים היא רק כשחולקים על דעתו של הצד השני, אבל לא על האדם עצמו, וממילא כל מחלוקתם מצומצמת רק לאותו עניין שחולקים עליו. אבל אין שנאה ולא איבה ביניהם.

מאידך כשחולקים על האדם אזי צריך לזכור שהחולקים הם עוונותיו שלו בעצמו. כמבואר בבעש"ט עה"ת (פרשת נח אות קנח) שמבאר שכל השונאים את האדם ומצערים אותו הם רוחו שפגם בה ע"י דבור אסור. לכן צריך לקבל הכל באהבה וללמד עליהם זכות ועי"ז מתקן חלקי הרוח שפגם בהם ונמתק הדין ממנו. ועיין שם (פרשת שמות אות טו) שרק אם מוחל להם בלב שלם אזי הקב"ה ינקום נקמתו.

אייר בחי' שלום ורפואה

באמצע התורה בין עניין המחלוקת לעניין אכילת שבת רבנו מבאר סוד חודש אייר ר"ת אויבי ישובו יבושו רגע. שבו הארץ נותנת יבולה דהיינו פרנסה וכח רפואה בפירות. ונראה שהכוונה לבחי' שלום הנשפע בחודש אייר כי אויבי יבושו היינו ביטול המחלוקת. וכן פרנסה היינו אכילה עושה שלום בין גוף לנשמה. ורפואה היא שלום בין היסודות. (וכן בשם הרב מפשיסחה ובחת"ס מובא שאיר ר"ת אני ה' רופאך). הטשרינער רב ציין למאמר מדין ידין לרבי שמשון אוסטרופולער שהוא ביאור לספר הקרניים לרבי אהרן מקרדינא על סוד חודש אייר שם מבואר סוד חודש אייר וג' סעודות השבת שהן עניין אחד. וג"פ היום ג"פ אני גמ' יעקב. ובביאור דן ידין שם מבאר שאייר ר"ת אויבי ישובו יבושו רגע. ומבאר שם סוד הג' סעודות שלומדים מהכתוב ג"פ היום, ומאירים בהן אורות נפלאים.

^ט כמו שמקשים איזה כפרה יש לצדיק שמבזים אותו הרי לבו חלל וכולו דביקות בה' ית' ויודע שהם עוונותיו וכו' אבל התירוץ שאעפ"כ יש לצדיק יסורים מהמחלוקת. שעל כן זה נקרא מסירת נפש כמבואר בתורה רס, ועוד.

⁷ יערות דבש - ח"ב דרוש ח' - והנה יש לדייק באמרו איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש, ומה שאלה הרבה מחלוקות שהם לש"ש, וגם קשה הדייקים, דקאמר כגון מחלוקת שמאי והלל משמע הא זולת דוגמא הלזו אינה לש"ש, ואחר כך קאמר שלא לש"ש מחלוקת קרח ועדתו, משמע זולת זה הכל לש"ש, וקשיא אהדדי. אבל בעו"ה כל מחלוקת, תהיה מה שתהיה, היצר הרע מפתה ואומר שהיא לשם שמים, ולמצוה גדולה להכניע בוגדים ולשבר זרוע רמה וכהנה דברים רבים. כללו של דבר אין לך מחלוקת שאין יצר הרע מפתה ואומר שכל הכונה לשם שמים, וח"ו לומר על מחלוקת שהיא שלא לש"ש, רק א"כ במה יודע איפוא האמת אם היא באמת לשם שמים או לא: בזאת הכונה לשם שמים, וחי' לומר על מחלוקת שהיא שחולקו בו ומנגדים זה לזה - הם אוהבים גמורים בלב ונפש, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים, אבל אם אויבים ונוטרים שנאה זה לזה על ידי מחלוקת, זהו שלא לשם שמים, וייתצב השטן בתוכם, וזהו הסימן מסרו לנו חכמי משנה, איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש, כי בכל מחלוקת אומרים שהיא לש"ש, אמרו כמחלוקת שמאי והלל, שאהבו זה את זה וכבדו זה את זה הנאהבים ונעימים, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים, אבל כמחלוקת קרח ועדתו, שהיו נוטרים איבה ושנאה וכמעט יסקלוהו למשה וכדומה, זו היא שלא לשם שמים, כי למעלה אהבה ואיש אל אחותו, וזהו לאות נאמן בכל מחלוקת להבין אם היא לשם שמים או לאו:

נמצא לפ"ז שעפ"י הסוד יש קשר הדוק גם בין חודש אייר לאכילת שבת, ומובן מדוע סמך רבנו את ביאור סוד אייר לאכילת שבת.

חודש אייר ידוע שהוא כולו בימי הספירה והוא חודש התשובה מט ימים של הכנת כלים לאור שהאיר לנו בליל הסדר כדי לקבלו בכלים בחג שבועות. ובימי הספירה שרובם חודש אייר אנו מתאבלים על תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה, דהיינו בחי' מחלוקת. לכן ראוי דייקא בימים אלה לשוב על עוון המחלוקת וחוסר כבוד הבריות ולשון הרע. וממה שקושר רבנו את שבת ואת הארץ לחודש אייר נראה שהם ג' בחי' עש"ן (עולם שנה נפש) דהיינו מקום זמן ואדם המסוגלים לשלום, דהיינו ארץ ישראל וחודש אייר ואיש ישראל הנשמר ממחלוקת כנ"ל. ומבואר שסעודות שבת בפרט בחודש אייר בארץ ישראל שמצטרף המקום והזמן והאדם לסגולה גדולה לענייני השלום. וכן מבואר בספרים (תורה אור חיי שרה) שאכילת שבת מאיר באדם אורות גבוהים מאד מעולם השכר כמ"ש שבת מעין עולם הבא. וכן אמרו בגמ' על השבת יכולה שהיא שתרפא. וגם ספר הקרניים כתב שאייר רומז לשבת העליון שהם אורות מעולם השכר.

(ובפרט בימים אלה אייר תשפ שכל העולם כולו בפחד ממחלת הקורונה, ומחייבים אותנו לסתום את הפה במסכה, וגורו בידוד על כולם, והנגיף פוגע בכלי הנשימה שבהם תלוי הדיבור והעולם מכנה אותו הנגיף היהודי. נראה שזה רמז הצועק על פגם לשון הרע כמבואר במדרש שהוא פגם המצרע נוטריקון מוציא שם רע, שענשו בדד ישב, וטמא טמא יקרא, כדי שכולם יתרחקו ממנו, כי מחלתו מדבקת כמבואר בויקרא רבה טז ג' א"י. לכן סתמו לנו את הפה וגורו בידוד, וכולם מפנים יד מאשימה לישראל כי הם נצטוו על איסור לשון הרע. ולפי המבואר בתורה זו נראה שהתשובה של חודש אייר, עם זכות רשב"י שכוחו גדול ביום הסתלקותו עומד בכל שנה באמצע החודש. ובארץ ישראל דייקא שרואים בחוש שמגינה על חוליה, וע"י דקדוק אכילת ג' סעודות שבת, הוא צירוף מקום זמן ואדם להנצל מהמחלה הזו)

עד כאן ההקדמה

תורה רעז [י"ב]

תורה זו נקראת בקמים עלי מרעים, ומבאר שיש תרתי מרעים שקמים וחולקים על האדם כי יש רעים ושונאים ויש ריעים ואוהבים. וכן בהמשך הפסוקים "צדיק כתמר יפרח. מבאר שיש שני תמר לשון תמורה וחילוף, כי הרשע נקרא תמר כי ממיר טוב ברע, והצדיק נקרא תמר שממיר רע בטוב, כי לבו אחד לשמים.

רבנו פותח בעצה לאדם שאיזה רשע חולק עליו. כך מבואר לקמן. ומהמבואר לקמן נראה שהרשע שעליו מדבר רבנו הוא כל מי שחולק על חבירו בכוונה להרע לו ולא להטיב עמו.

עיין יערות דבש ח"ב דרוש ח' י"ב שחולקת שאין בה אהבה לצד השני היא לא לשם שמים, כי מחלוקת לשם שמים היא רק כשחולקים על דעתו של הצד השני אבל לא על האדם עצמו, וממילא כל מחלוקתם מצומצמת רק לאותו עניין שחולקים עליו. אבל אין שנאה ולא איבה ביניהם.

ידוע שהזוהר במשפטים מזהיר שאסור לכנות אחד מישראל בשם רשע. לכן אע"פ שרבנו מכנה אותו רשע, צריך להזהר שלא לכנות את החולק רשע גם כשמתברר שכוונתו להרע לי ולא להטיב.

^א מדרש רבה ויקרא פרשה טז פסקה ג - רבי יוחנן ורשב"ל ר"י אומר אסור לילך במרחו של מצורע ארבע אמות ור"ש אמר אפי' מאה אמה ולא פליגי מאן דאמר ד' אמות בשעה שאין הרוח יוצא ומאן דאמר ק' אמה בשעה שהרוח יוצא רבי מאיר לא אכיל ביני מן מבואה דמצורע ר' אמי ור' אסי לא הוו עיילי למבואות של מצורע ר"ל כד הוה חמי חד מנהון במדינתא מרגם להון באבניא אמר לו פוק לאתריך לא תזהום ברייתא דתני ר' חייא (ויקרא יג) בדד ישב לבדו ישב ר"א ברבי שמעון כד חמי חד מנהון הוה מיטמר מיניה על שום דכתיב זאת תהיה תורת המצורע המוציא שם רע:

^ב תורה זו נאמרה בשמיני עצרת בשנת תקסח (ח"מ נט) ועיין ימי מוהר"ג ח"א סעיף כו ד"ה אח"כ נסעתי למאהלוב
^ג יערות דבש - ח"ב דרוש ח - והנה יש לדייק באמרו איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש, ומה שאלה הרבה מחלוקות שהם לש"ש, וגם קשה הדיוקים, דקאמר כגון מחלוקת שמאי והלל משמע הא זולת דוגמא הלזו אינה לש"ש, ואחר כך קאמר שלא לש"ש מחלוקת קרח ועדתו, משמע זולת זה הכל לש"ש, וקשיא אהדדי. אבל בעו"ה כל מחלוקת, תהיה מה שתהיה, היצר הרע מפתה ואומר שהיא לשם שמים, ולמצוה גדולה להכניע בוגדים ולשבר זרוע רמה וכנהנה דברים רבים. כללו של דבר אין לך מחלוקת שאין יצר הרע מפתהו ואומר שכל הכונה לשם שמים, וחי' לומר על מחלוקת שהיא לש"ש, רק א"כ במה יודע איפוא האמת אם היא באמת לשם שמים או לא: בואת יודע, אי המחולקים ובעלי ריבות - זולת הדבר שחולק בו ומנגדים זה לזה - הם אוהבים גמורים בלב ונפש, זהו אות שמחולקתם לשם שמים, אבל אם אויבים ונוטרים שנאה זה לזה על ידי מחלוקת, זהו לשם שמים, ויתיצב השטן בתוכם, וזהו הסימן מסרו לנו חכמי משנה, איזו היא מחלוקת שהיא לש"ש, כי בכל מחלוקת אומרים שהיא לש"ש, אמרו כמחלוקת שמאי והלל, שאהבו זה את זה וכבדו זה את זה הנאהבים ונעימים, זהו אות שמחלוקתם לשם שמים, אבל כמחלוקת קרח ועדתו, שהיו נוטרים איבה ושנאה וכמעט יסקלוהו למשה וכדומה, זו היא שלא לשם שמים, כי למעלה אהבה ואיש אל אחותו, וזהו לאות נאמן בכל מחלוקת להבין אם היא לשם שמים או לאו:

לשון מחלוקת הכוונה לפירוד הלבבות ולא פירוד הגופים, כי בוודאי שני חברים שהתרחקו זה מזה אפילו עד קצות הארץ אם בלבם יש אהבה זה לזה, הרי הם אחד, ואין ביניהם מחלוקת. כי לשון מחלוקת פירוש שהיינו לב אחד, ואיזה דבר גרם לנו להתחלק לשנים.

וטבע האדם שחולקים עליו הוא להחזיר מחלוקת^{טז}, דבר שגורם לפירוד להתרחב עוד ועוד. לכן העצה הראשונה היא שלא להחזיר במחלוקת. כדי לא להוסיף פירוד.

ועצה שנייה היא לעשות טובות לחולק, כדי למעט את הפירוד. ורבנו מבטיח שמי שינהג כן אזי יתקיים בשונה כורה שוחה יפול בה. אבל נראה שרבנו בוודאי לא מתכווין שלזה נכוון כשחולקים עלינו, אלא להחזיר אהבה באמת, שהרי עיקר הכוונה היא למעט את הפירוד. וכמבואר בירושלמי נדרים שאדם צריך להרגיש אחדות וערבות עם כל אחד מישראל כי ישראל כולם הם קומה אחת וכל פירוד פוגם בקומה כולה כמו אדם שיש לו איזה אבר חסר הכאב והחיסרון מורגש בכלו.

דע^{טז} כשיש מחלוקת על האדם, אין לעמוד עצמו כנגד השונאים, לומר כמו

שעושה לי כן אעשה לו כנגדו^{טז} [טז] וי^{טז} לכאורה הטעם כי עיני עובר על לאו דלא תקום ולא תטור.

אבל רבנו מבאר הטעם כי זה גורם שהשונא יבא למבוקשו, לעשות יותר פירוד הלבבות, לראות

בו ח"ו מה שהוא רוצה לראות בו^{טז} כי הפוגם במומו פוגם, ורוצה לראות את פגם עצמו בחבירו.

^{טז} כמבואר בתורה ו' שהעיקר העבודה כשמבזים אותו לקיים ידום וישתוק. ועיין גם תורה רנא - דע שעל ידי מלחמות הינו מלקת, על ידי זה נופלים מן השבות של רשעים על אנשים כשרים, הינו מן השבות של כפירות, שנופלים עליהם על ידי זה: והתקון לזה למסר המלחמה על ה'. שה' ילחם המלחמה, על ידי זה מבטל מן השבות רשעים הנ"ל. עכ"ל. ונראה לבאר לענין שלנו שמחשבות הכפירה הן המחלוקת בעצמה, שחולק על חברו, וחולק עצמו מחבירו כאילו אין קשר ביניהם ואינם קומה אחת. וכפירה זו נופל גם במחשבה של זה שחולקים עליו. והעצה היא להתחזק באמונה בה' דהיינו להחזיר רק טובה לחולק, ולהאמין שה' יצילנו. וכמבואר אצלנו כורה שוחה יפול בה.

^{טז} מה שמקובל באנ"ש שלשון "דע" היא השגה מאצילות צ"ע כאן כי לכאורה מה שמבאר כאן הם דברים פשוטים בסברא. ואולי מה שמחדש הטעם של לא תקום ברודף הוא כיון שנעשה כמו עוזר לו לחפור מנהרה תחתיו זה חידוש של רבנו.

^{טז} עיין ויקרא יט י"ח לא תקום ולא תטור. ואפילו במחשבה אסרה תורה (חוקוני שם). ועיין פרש"י וביטא כג. ועיין לעיל תורה רנא

^{טז} ויקרא פרק יט (יח) לא תקם ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ידוד:

רש"י (יח) לא תקום - (יומא כג) אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה א"ל השאילני קרדומך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנוטר האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם:

ואהבת לרעך כמוך - (ת"כ) אר"ע זה כלל גדול בתורה:

שפתי חכמים (א) ר"ל במצוה זו נכלל כל התורה כמו שאמר הלל הזקן מאי דסני לך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה ואיך פירושו הוא (שבת לא):

חוקוני - לא תקום - במעשה. ולא תטור במחשבה.

תורה תמימה בשם הירושלמי - לא תקם ולא תטור. [כיצד לא תקם ולא תטור, משל לאדם שהיה מחתך בשר ומחת סכינא לידו השניה, האם יחזור וימחא לידיה, וה"נ כן] <קכא> ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד:

רבי יוסף בכור שור - לא תקום ולא תטור. כמו שפירשו רבותינו, שלא תשנאנו על שלו ולא תטור לו איבה אם אינו רוצה להשאיל לך או לתת לך, דשמא אינו יכול או צריך לאותו דבר. אבל אם יגזול את שלך או יגנוב, תנקום ותטור וקח שלך מתחת ידו. ואהבת לרעך כמוך. כמו שאתה רוצה שיאהוב אותך, דעלך סני לחברך לא תעביד: שאינו אומר שיאהב אחר כמו עצמו, אלא כתיב - "וחי אחיך עמך", חייך קודמים לחיי חבריך, שאם היה רוצה לומר שיאהב אחר כמו עצמו, היה לו לכתוב - "ואהבת את רעך כמוך", וכן "ואהבת לו כמוך", ולא כתב "ואהבת אותו כמוך". אבל במקום אחר שכתב - "ואהבתם את הגר", לא כתב "כמוך". "ואהבת לו" משמע לעשות לו ואם תאמר - מאי שנא שאין הקב"ה מזהיר בלאו על אותו שלא רצה כמוך, כמו שאתה רוצה שיעשה הוא לך, כמו שפיר.

והשאיל לי מגלו ולא היה לו שום טענה עלי שלא עשיתי לו מאומה, ועלי שיש לי טענה עליו שלא רצה להשאיל לי, הוזהיר בלאו אם לא אשאיל לו קרדומי, איכא למימר, שאותו לא הניח בשנאה אלא שחביבה עליו מגלו ואינו רוצה להשאילו. ולא הכריחו הכתוב להשאיל את שלו שלא כרצונו, אבל לך שקרדומך עשוי להשאיל שהרי היית משאיל לו לולי הנקימה, ואם כן משנאה ומרוע לב אתה מניח להשאיל, ואומר לך הקב"ה - תנצח האהבה שיש לך עמי את השנאה שיש לך עמו ותשאיל לו בשביל אהבתי ולא תקום, ומתוך כך יבא שלום ביניכם. וכן תמצא גבי "כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו", שאמר הקב"ה. תנצח האהבה שיש לך עמי את השנאה שיש לך עמו ותסייעו בשביל אהבתי - וזהו "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". אני ה'. וראויה אהבתי לשכח את השנאה. ולא תטור. אף לא תטור האיבה בלבך. לא תטור, כמו לא תשמור, כדמתרגמי. "ואביו שמר את הדבר", נטר ית פתגמא, שהנטירה מביאה אותך לידי נקימה:

פרדס יוסף - ובשפתי צדיק [קדושים את זו] נסתפק אם הוא דוקא בשביל עצמו, אבל בשביל חברו שלא רצה להשאיל לחבירו, ואומר לו שבשביל זה אינו משאילו אפשר דשרי, דאינו מחמת נקימת ונטירת השנאה רק מחמת שטבעו איש רע, ואינו רוצה לעשות טובה לחבירו ומשלם לו מידה כנגד מידה, או אין חילוק:

^{טז} צ"ע בפשטות השונא רוצה לראותו מת, ולא מסתבר שאם לא יעשה לו טובה לרודף אותו אלא ישנא אותו אזי ימות. ובשם הבעש"ט ראיתי שאם שונא ומחזיר מחלוקת לשונאו אזי עושה טובה לאוייב, משמע שם שהטובה היא שע"ז הקב"ה לא נוקם נקמתו ברודף.

עיין בעש"ט עה"ל באר מים חיים שם הערה קנב בסופה - ובס' רשפי אש השלם בליקוטי משלי אות קפ"א ו"ל, אמר מין הבעל שם טוב הקדוש וצוק"ל ז"ע על הפסוק (משלי כ"ד) בנפול אויבך אל תשמת, כי על ידי ששמת בו, ממתיק הדינין, ולכן הוטבע בטבע ישראל ששוחקין על נפילה, כי בודאי היה עליו איזה דין ח"ו, ועל ידי השחוק נמתק, לכן הוזהיר שלא לשמוח בנפילת האויב, רק דום לה' והתחולל לו (התלים ל"ז) וישכים ויעריב עליהם לבית המדרש (גיטין ד"ז ע"א), לעבוד את השם יתברך ביתר אומץ, והם כלים מאליהם דייקא, מה שאין כן כששמת בו, או מכל שכן כשעושה לו גם כן ח"ו איזה רדיפה כל שהוא, אזי עושה טובה להאויב ח"ו עכ"ל,

רק אדרבא ראוי לו להעביר על מידותיו ולדון אותם לכף זכות [י"ט] אע"פ שרבנו מכנה אותם רשעים כמבואר לקמן, ואע"פ שלדון הפשט במידת הדין ולא לישא פנים, ואע"פ שחז"ל/כז ציוו אותנו לדון לכף זכות/כ"א להטות כלפי חסד/כ"ב, רק מי שלא ידוע לנו שהוא חשוד בדבר הזה, רבנו מצווה לדון רשעים שונאים שחולקים לכף זכות, ולעשות להם כל הטובות, וע"י שיעביר על מדותיו אזי באיתערותא דלתתא איתער לעילא שהקב"ה יעביר לו על פשעיו (באה"ב). וע"י שישפיל עצמו ויקיים בחינות ונפשי כעפר לכל תהי' [כ"ג] כמו שמצינו במשה רבנו שהלך לפייס את החולקים עליו, כמו העפר שהכל דורכים ודשין עליה [כ"ד], והיא אף על פי כן נותנת להם כל הטובות אכילה ושתיה וזהב וכסף

^{טז} אבות א' ו'

^כ עיין שערי תשובה לרבי יונה גירונדי - שער שלישי אות ריח - והנה כי תראה אדם אשר ידבר דבר או יעשה מעשה, ויש לשפוט דברו ומעשהו לצד טובה ולצד הזכות, אם האיש הוא ירא אלקים - נתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת, גם כי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת לכף חובה. ואם הוא מן הבינונים אשר יזהרו מן החטא ופעמים יכשלו בו - יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קכז): הדין את חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות, והוא מצות עשה מן התורה, שנאמר (ויקרא יט, טו): "בצדק תשפוט עמיתך". ואם הדבר נוטה לכף חובה, יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל תכריעהו לכף חובה. ואם האיש ההוא רוב מעשיו לרוע, או בחנתו כי אין יראת אלקים בלבבו, תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה, שנאמר (משלי כא, יב): "משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים לרע".

^{כא} משנה מסכת אבות פרק א' (ו) יהושע בן פרחיה ונמאי הארפלי קבלו מהם. יהושע בן פרחיה אומר, עשה לך רב, וקנה לך חבר, ויהי דן את כל האדם לכף זכות:

רע"ב - והוי דן את כל האדם לכף זכות - כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע לכאן ולכאן כגון אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם צדיק אם רשע ועשה מעשה שאפשר לדונו לזכות ואפשר לדונו לחובה. מדת חסידות הוא לדונו לכף זכות. אבל אדם שהוחזק ברשע מותר לדונו לחוב שלא אמרו (שבת צז) אלא החושד בכשרים לוקה בגופו מכלל שהחושד ברשעים אינו לוקה:

רבנו יונה - והוי דן את כל האדם לכף זכות. זה מדבר על אדם שאין יודעין בו אם הוא צדיק אם רשע, או מכירין אותו והוא איש בינוני, פעמים עושה רע ופעמים עושה טוב, ואם יעשה דבר שיש לדונו לחובה ויש לדונו לזכות בשקול הדעת, או אפילו לפי הנראה נוטה לכף חובה יותר, אם משום צד וענין יכול לדונו לזכות, יש לו לומר, לטובה נתכוון. אבל אין הדברים כן בצדיק גמור ולא ברשע גמור, כי **הצדיק אפילו במעשה שכולו רע** ונוטה לכף חובה מכל עבר, ידינהו לזכות, לאמר, כי בשגגה היתה היוצאה מלפני השליט, וראה והביט ובקש מחילה, וכמו שאמרו רז"ל (ברכות יט, א), אם ראת תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, שמא עשה תשובה, שמא ס"ד, אלא אימא ודאי עשה תשובה. פי', "שמא ס"ד", שאם הדבר אליו כשמא, על כל פנים מהרהר אחריו, או פירושו, "שמא ס"ד" כיון שהוא ת"ח ועד עתה לא אירע דבר קלקלה בידו על כל פנים מיד עשה תשובה. הנה לך, כי אין לדון לכף חובה צדיק גמור לעולם, וממנו לא הוצרך לומר, והוי דן את כל האדם לכף זכות.

גם מן הרשע הגמור לא אמר, כי אם אפילו מעשה כלו טוב, ואין נראה לחוש עליו משום צד וענין, יש לאדם לדונו לכף חובה ולומר, לפנים עשה ואין תוכו כבד, וכמו שנאמר (משלי כו, כה), "כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו". וכן כתב הרב רבינו משה בן מימון זצ"ל. ועל ענין זה אמר שלמה בחכמתו (משלי כא, יב), "משכיל צדיק לבית רשע, מסלף רשעים לרע", ר"ל בני אדם חושבים, כי הצדיקים מפני שאינם יודעים לעשות רע אינם מכירים דרכי רשע, כי לא יבינו העושים אותו, ואין הדבר כן, כי הצדיק, "משכיל לבית רשע" ויודע ומכיר ומשגיח רוע מעלליו יותר משאר בני אדם שאינם קפדים בדבר כל כך ולא יתנו אותו אל לבם, "מסלף רשעים לרע", הצדיק כשרואה מעשה רשעים הנראים בדרך טוב, מסלף אותו ומטהו לרע, לאמר, פעל און, כי לא נתכוון למצוה, אך לשום עצמו בחזקת הטובים:

^{כב} לדון לזכות - צ"ע מסנהדרין כו. שהמלמד זכות על רשע נקרא רשע. וכן בשערי תשובה ג' ריח כתב שחשוד על דבר א"א לדונו לכף זכות. ועיין תורה רפב שרבנו אומר לדון לכף זכות כל אדם גם רשע, ושם חילקנו בין לדון את האדם ובין לדון את המעשה, שאת המעשה האסור אסור לדון לזכות, אלא רק את האדם עצמו, ושם הכוונה להעלות אותו ממקומו, לכן ע"י שמוצא בו נקודה טובה דן שיכול לעלות ממדרגתו השפלה. אבל כאן צ"ע.

ואולי האיסור לדון רשע לזכות הוא שמא ילמד ממעשיו, אבל כאן שמלמד זכות על השונא אותו בוודאי לא ילמד ממעשיו לחלוק על אחרים, לכן אולי כאן מותר. וצ"ע הרי כוונתו לקיים נפשי עפר לכל ואם כן מדוע צריך ללמד זכות הרי אדרבה יחזיר טובה לרשע בלא לימוד זכות, ויהיה כעפר אפילו תחת רשע. אבל צ"ע כי מצינו שיעקב נענש על שהשתחוה לעשו הרשע. מאידך אדרבה מעשה רב הוא שהשתחוה. ורק צדיק מדקדקים עליו כחוט השערה, להעניש גם על מעשה טוב כיון שיש בו איזה סרך של רע. וצ"ע.

ובאמת כאן גם צ"ע אולי גם רשע גוי רוצה רבנו שנלמד עליו זכות וצ"ע. או אולי דווקא יהודי כיון שפנימיותו טוב. וכמ"ש הרמב"ם בהלכות גיטין ב' כ' המסרב ליתן גט מכין אותו להכניע החיצונית ולגלות הפנימיות שם הוא כן רוצה. וזה לשונו - וזה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו.

^{כג} בבקשה שנוהגים לבקש אחרי תפלת עמידה מקורה בברכות יז.
^{כד} ערובין נד. ולעיל תורה ו תחילת ביאור מאמר רב"ח

ואבנים טובות, הכל הי' מן העפר. כמו כן אע"פ שהם חולקים עליו ומבקשים רעתו, אעפ"כ יעשה להם כל הטובות, כמו העפר כנ"ל. והוא כמשל, כשאחד חותר מלשון הבא במחתרת, דהיינו בסתר תחת בית חבירו, דהיינו שהמחרף את חבירו כחופר מנהרה תחתיו להכותו בהפתעה, אם הוא יעמוד עצמו ויחתי"ר ג"כ כנגדו, ע"י שיחזיר לו בחרופים, אזי בוודאי בקל יבא החותר למבוקשו, כי המחרף הוא כמו חופר, נמצא עוזר לו לחתור, אבל כשאחד חותר וחבירו עומד בפנים ושוֹפֵךְ עפר ועושה תל כנגדו, כנגד חתירת חברו, דהיינו שעושה תל תחת עצמו ואזי החותר תחתיו כשיגיע לתל יפול עליו עפר התל שהוא תחוח, ויסתום המנהרה, אזי מפיר מחשבתו, ואינו יכול השונא לעשות מבוקשו.

כמו כן אין לעמוד כנגד השונאים לעשות כנגדם, דהיינו להחזיר להם חרופים וביזיונות שזהו בחי' שחותר ג"כ כמו השונא, כי השונא העיקרי הוא הס"מ ורק מתלבש בבני אדם המוכנים לזה, והוא רוצה לעורר קטרוג על הצדיק, וכשהצדיק לא כובש יצרו להחזיר להם, ומחרפם או נוקם בהם, גורם שע"ז יבוא למבוקשו בקל לגרום לפירוד ושנאה, ומראה לעולם שהצדיק גם כמוהו. אבל ע"י בחי' עפר, בחי' ונפשי כעפר כנ"ל, ע"ז מפיר מחשבת השונא כנ"ל, ואזי לא רק שלא בא למבוקשו, אלא גם כורה לעצמו שחת בה יפול [כ] וכן כתוב (משלי כה) וי אם רעב שנאך האכילהו לחם כי גחלים אתה חותה על ראשו, כי נופל ונשאר בהשחת בחפירה וי שכרה על חבירו על ידי העפר התחוח של התל שנשפך עליו, כי חבירו עומד ושוֹפֵךְ עליו וי עפר כנגדו כנ"ל, ע"י בחי' ונפשי כעפר כנ"ל [כ] וצריך למחול להם וי ולהתפלל עליהם ולעשות להם טובות, כי הם עוונותיו שפגם בלשונו ורוחו וי, ואזי הקב"ה ינקום בהם. כי האלקים יבקש את הנרדף, רק בתנאי שהנרדף מכיר מקומו

^א בתקפא לא ברור ונראה - יחתי"ר, בדפוס ותולד - יחתי"ר. מתולד - יחתי"ר.

^ב משלי כו כו

^ג משלי פרק כו (כו) כרה שחת בה יפל וגלל אבן אליו תשוב:

מצודות דוד (כו) כורה - החופר בור לרגלי חבירו סופו הוא עצמו יפול בה וכן הגולל אבן על חבירו סופו תשוב אליו וכפל הדבר במ"ש ור"ל החורש רעה על חבירו הוא עצמו יוכשל ברעתו:

^ד משלי פרק כה (כא) אם רעב שנאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים: (כב) פי גחלים אתה חותה על ראשו וידוד ישלם לך: מצודות דוד (כב) כי גחלים - במה שתאכיל אותו יצר לו כאלו שאבת מהיקוד גחלים לתת על ראשו כי יבוש מאוד על אשר תגמול לו טובה על הרעה ועם כי תחשב זה לנקמה מ"מ ישלם לך ה' שכן צדקה: רש"י - ישלם לך - ישלמנו עמך שלא יתגבר עליך:

^ה כמ"ש תהילים פרק לה (ז) פי חנם טמנו לי שחת רשעים חפרו לנפשי: (ח) תבואהו שואה לא ידע ורשתו אשר טמן תלפדו בשואה יפל בה:

רד"ק - כי השחת היא חפירה, כמו (מומר צד, יג), עד יכרה לרשע שחת, וכן (יחזקאל יט, ד), בשחתם נתפש, וכן יקרא הקבר שחת שהוא חפירה.

^ו צ"ע דלעיל אמר שעושה תל כנגדו וכאן אומר ששוֹפֵךְ עפר על החותר בעצמו. ואולי הן שני מקרים תחילה כשמגיע לתל נשפך עליו עפר התל, ואם מתגבר עליו וכבר עושה חלל תחת הצדיק להפילו בשחת להיות כמוהו מחרף, אזי הצדיק שופך על החולק בעצמו עפר, ע"י נפשי כעפר.

וצ"ע לעיל אמר שהצדיק כמו עפר שמחזיר לו מתנות ואבנים טובות, וכאן אומר שהצדיק כמו שופך עליו עפר. אלא רואים שהאבנים טובות שנתן לו הצדיק, נהפכו אצל החולק הרשע לעפר, הפך הצדיק שע"י נפשי כעפר נעשה כנותן אבנים טובות.

^א עין תולדות יעקב יוסף שופטים את יא על אבות מאד מאד הוי שפל רוח שלא יתכוין עמ"כ להפיל שונאו ע"י. ועין בעש"ט עה"ט שמות את סו א"א שהש"י ינקום ברשע אלא עד שהצדיק ימחול לו

^ב ע"י בעש"ט עה"ט פרשת שמות אות טו - כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך. שמעתי מהצדיק ר' נחום זלה"ה בשם הצדיק הבעל שם טוב זלה"ה פירוש הכתוב (משלי י"ז) גם ענוש לצדיק לא טוב, דרשע השונא לצדיק ומריע לו, אי אפשר שהשם יתברך ינקום מהרשע כל עוד שהצדיק אינו מוחל לו, רק כשהצדיק מוחל לו ואינו חפץ בנקמת הרשע אז נוקם השם יתברך מהרשע, וזהו גם ענוש, ר"ל אימת הוא העונש להרשע, לצדיק לא טוב, כשאינו טוב בעיני הצדיק שינקום השם יתברך מהרשע אז הוא הנקמה ע"כ דפח"ח: (כתר תורה פ' וישב):

^ג ע"י בעש"ט עה"ט פרשת נח אות קנו - שמעתי בשם מורי שצריך להתפלל על שונאיו שהם רוחו של צדיק בגלגול וכו' ועל ידי התפילה נמתק בשורשו ומוציא מהם רוחו, והנשאר בהם כלה מאליו וכו' ודפח"ח: (בן פורת יוסף דכ"ג ע"ב):

עוד שם אות קנו - שמעתי בשם מורי איך יתפלל על שונאו, והתועלת הוא זה, כי (משלי כ"ד) שבע יפול צדיק וקם, רצה לומר בו"יין ספירות נתגלגל נר"ן שלו, דהיינו נפש הם עבדים והבהמות שלו, ורוח היא אשתו, והדיבור הוא גם כן זוג שבפה נקרא אשתו, שאמרו חכמינו ז"ל (יבמות דסג) זכה עזר לא זכה כנגדו (קנב), דהיינו כשפגם בדיבורו כמו לשון הרע וכיוצא, מזה נעשו אנשים שונאיו המדברים עליו, הנשמה ממות והם בניו, ופגם שבמחשבה, גורם שיש לו צער מבניו, ובנפש גם כן, אם פגם במעשיו ובעובדא, גורם לו צער מצדו ובהמתו, ובכל הספירות יכול להעלות נר"ן, מה שאין כן בספירה שביעית הוא במלכות, ומשם יונקים הקליפות נגה, קשה לו להעלות נר"ן ושבם, נמצא שונאיו שבאו על ידי פגם הדיבור, צריך לתקנם ולהעלותם על ידי דיבורי התפלה, ובאם לאו שדוחה אותם, נעשו יותר שונאים על ידי עביות וחומרייות, לכך (משלי י"ז) גם ענוש לצדיק לא טוב כי הוא רוחו של צדיק עצמו, לכך צריך להתפלל על שונאיו לתקנם ולהעלותם, ועל ידי התפלה נמתק בשורשו, ומוציא מהם רוחו, ומה שנשאר בהם הם כלים מאליהם, ישמע חכם ויוסיף לקח, ודפח"ח (קנב) (בן פורת יוסף בסופו דקכ"ז ע"ד):

וידוע שעוונותיו הם המחרפים אותו (באה"ל) וממילא לא כועס עליהם אלא רק שמח בכפרת עוונות שזוכה על ידם :

עתה יבאר שכשצדיק חולק על צדיק בוודאי כוונתו לטובה להסיר ממנו קטרוג ולרומם ולנשא אותו. וצ"ע הרי מצינו צדיקים שחלקו על חבריהם ולא הייתה כוונתם לטובה, אלא חלקו בטעות, כי חשבו שעושה שלא כהוגן. ולכאורה מלשונו "בוודאי" משמע שרבנו מכנה בשם רשע כל מי שחולק על הצדיק אפילו בטעות וצ"ע. ומסתמא חייב ללמד זכות על כל חולק שלא חשוד על שנאה, ואם הוא צדיק חייב לדון שכוונתו לטובה/ו

וב"ז וכל זה **כשהחולקים הם רשעים** שחולקים משנאה. **אבל כשחולקים עליו צדיקים, בוודאי** כוונתם הוא רק לטובה, שמרימין ומנשאים אותו עי"ז [כ"ג] וי"כ צדיק מתרומם ע"י שחולקים עליו/ו, כי עושה תשובה עי"ז/ו, וממתיקים דינים מעליו [כ"ד] כנ"ל בתורה פח/ו ומסלקים את מדת הדין ממנו/ו, נמצא שעושה לו טובה, והוא כמו אחד שחופר עצמו תחת חבירו ומשליך לו מתנה טובה. וכמו שמצינו כעין זה בצדקה, מתן בסתר שכמה תנאים

עוד שם אמצע אות קנח - כלל העולה כי בני אדם השונאים אותו באו על ידי פגם דיבורו לכך צריך להעלותו ולתקנו על ידי דיבור התפלה להתפלל עליהם שישונו ויתקנו, כמו שאמרו בש"ס (ברכות ד"י ע"א) גבי ר' מאיר וברוריא איתתיה יתמו חטאים ולא יתמו חוטאים וכו', ואם אינו עושה כך רק שדוחה אותן נעשו חומריות ועב יותר, ושונאים אותו יותר, והוא שדרשו חז"ל (ברכות ד"ג ע"א) גם ענוש לצדיק לא טוב, כי הוא רוחו של צדיק עצמו שמוה נעשו בני אדם השונאים אותו, וצריך לתקנם ולהעלותם בתפלתו, ועל ידי התפלה נמתק בשרשו ומצויא מהן רוחו, והנשאר בהם כלה מאליו וכו', וזה ענין משה רבינו עליו השלום שהיה רועה צאן ואחר כך נתן להם התורה ונעשו תלמידיו וכו' ודפח"ח: (תולדות יעקב יוסף פ' לך ד"ז ע"ג):

ועוד יש בזה אריכות גדולה בהערות המקור מים חיים שם אות קנח - ועי"ש בסוף ד"ה כלל העולה שכתב שבני אדם השונאים אותו הם פגמי הדבור שלו וכמו שאמר רבי הודה החסיד שכל מי שעשה לי יסורין ודיבר עלי לשה"ר בהכרח שנעשה בעל תשובה ואם גוי הוא נתגייר, דאי לא הכי אזי להפך נעשה עוד יותר שונא. ולכן ענוש לצדיק לא טוב כי הוא מעניש את עצמו. והם נבראו רק כדי ליסרו שיתקן אותם ואדרבה צריך לרדוף אחריהם כדי להאיר בהם אורו ולהעלותם בתפלתו.

עוד שם סוף אות קנח - דם לה' ויתחולל לו - ישכים ויעריב עליהם לבית המדרש ועי"ז האויב כלה מאליו אבל אם שמח בנפילתם או נעשה רודף אותם עושה טובה לאוייב. עכ"ל. ועיין לעיל בעש"ט פ' נח שרק אם מוחל להם בלב שלם הקב"ה נוקם בהם.

כ"ג כנ"ל בשערי תשובה שצדיק אפילו כשרואים שעושה מעשה איסור גמור חייבים ללמד עליו זכות. "למעשה צ"ע מה הכוונה "בוודאי כונתם לטובה" האם כיון שצריך לדון אותו לזכות אני מניח שבודאי כוונתו לטובה. או שבודאי ממש, ואם לא אזי אינו נקרא צדיק אלא רשע.

² גם עיין תורה קסא

² תורה קסא - המחלקת מגביה ומרים את האדם, פי "האדם עין השדה" (דברים כ), והנה עין המנח על הארץ, אי אפשר לו להגביה את עצמו, כי אם על ידי שבאין עליו מים שוטפין אזי המים מרימין וגו' שאין את העין, והמחלקת נקרא מים כמו שכתוב (תהלים פ"ח): "סבובי כמים פל היום הקיפו עלי יחד":

³ חיי מוהר"ן - אות תא - אמר, כל הצדיקים הגדולים הגיעו למעלה ולמדרגה שהגיעו, אבל עמדו בזה, ואני ברוח השם בכל רגע ורגע נעשה איש אחר. ונתן טעם לזה שחולקין עליו, פי הצדיק נקרא אילן, ויש לו שרשים ופנים וכו', וכל צדיק קדם שמיניע למדרגתו יש עליו מחלקת. פי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין ז.) **האי תגרא זמא לברקא זמא, נמצא שהמחלקת הוא בחינת מים, והמים הינו המחלקת מרימין אותו.** אבל אני צריך שיהיה עלי מחלקת תמיד, פי אני הולך בכל פעם ובכל רגע מדרגא לדרגא. אלו הייתי יודע שאני עומד עכשיו כמו בשעה הקודמת, לא הייתי רוצה את עצמו כלל בזה העולם: עוד עי"ש אות תב שמשנה רבנו בכוונה גרם שיחלקו עליו.

⁴ תורה רח - "צופה רשע לצדיק ומבקש" וכו' (תהלים ל"ו). פרוש: מה שרשעים עושים יסורים לצדיקים ורודפים את הצדיקים, זה סבה מאת השם יתברך כדי שיתבונן הצדיק ויפשפש במעשיו, נמצא שהרשע הוא כמו צופה, כשומר העיר שנקרא צופה, כן הרשע הוא שומר את הצדיק מלפל בגשמינות.

⁵ גם עיין לעיל תורה רמא

⁶ תורה פח - המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר (תהלים קמ"ז): הנה ידוע, כי ההשפעות והברכות אי אפשר להם לבוא לעולם אלא על ידי הצדיק. פי הצדיק יש לו ידים במה לקבלם, דהינו אהבה ויראה, פי הם הידים לקבל בהם כל ההשפעות וכל הברכות. וצריך הצדיק כונה לגנו האהבה והיראה, כדי שלא יקטרגו המקטרגים עליו, ויגזלו ממנו ההשפעות. והוא המכסה שמים בעבים, הינו אש ומים. הינו כשהצדיק יכול לכסות שמים, הינו אש ומים, הינו האהבה והיראה שלו. אזי המכין לארץ מטר, הינו שיכול להמשיך כל הברכות, שהם בחינת מטר: אך כשהצדיק הוא מפרסם גדול, אזי המקטרגים יודעים ומשגיחים עליו היטב, ואינם מניחים לו להוריד השפע. והקדוש ברוך הוא נותן בלב צדיק אחר להחזיק עליו במחלקת כדי לכסותו, ושיכול להוריד השפע. והוא מחלקת שהוא לשם שמים (א), הינו לשם צדיק, שהוא מכנה בשם שמים, מחמת שיש לו אהבה ויראה. הינו לשם שמים, האהבה ויראה. וכדי להכין מטר, שהוא בחינת השפעות וברכות:

⁷ תורה רמא - כשיש דינים, חס ושלום, אזי המדת הדין היה מכלה את האדם, חס ושלום, אבל המדת הדין אין לה כח לכלות לגמרי, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ט): 'חצי קלים והם אינם קלים', אבל האדם יש לו כח לכלות לגמרי את חברו, חס ושלום, ועל כן כשיש דינים על אדם אחד, חס ושלום, וכא אדם אחר ועומד וחולק עליו, אזי מדת הדין מסתלק ממנו, כי הם רוצים יותר שינקם בו האדם, פי יש לו כח כנ"ל, על כן מי שהוא צדיק גדול ומשגיח בתקון העולם, הוא חולק לפעמים בכונה על צדיק אחד כדי לסלק מעליו מדת הדין כנ"ל, כי יסמכו עליו שהוא ינקם יותר, אבל אחר כך הוא עושה ברחמים ואינו עושה יסורים לאותו הצדיק: וזה פרוש (במדבר כ"ח): "פינחס בן אלעזר וכו' השיב את חמתו וכו' בקצאו את קנאתי בתוכם ולא כליתו" וכו'. הינו שפינחס השיב את חמתו וסלק מדת הדין מישראל, על ידי שהוא לבש נקמה לנקם בהם. על כן נסתלקו הדינים כנ"ל,

השליכו צדקות בהצנע, כדי שלא ידע המקבל [י"ב], כן זאת המחלוקת של צדיקים, הוא שנותנין לו טובה בהעלם והצנע כנ"ל שהרי בנגלה הוא חולק עליו ומדבר ברעתו, ורק בלבו אהבה וכוונה לטובה.

נמצא שכל מחלוקת (לשם שמים ולא לשם שמים) היא בחי' חפירה וחתייה בסתר, אלא שהשונא חותר כדי להרע בסתר. והצדיק חותר כדי להיטיב לו בסתר. וצ"ע מדוע השונא נחשב חופר וחותר בסתר/כ"א, הרי חולק עליו בגלוי. וגם הצדיק צ"ע מדוע נחשב בסתר, הרי רק אהבתו היא בסתר ולא המחלוקת, שהרי החתייה נעשית ע"י המחלוקת הגלויה ולא ע"י האהבה הנסתרת.

דהיינו מדוע בכלל נחשב כל חולק כחופר מנהרה תחתיו, הרי זה גלוי ומעל האדמה, ונ"ל שבאמת עיקר הכוונה לפירוד ותהום שנפער בין הרודף לנרדף, ומה שנקט חותר תחתיו הוא רק משל למה שרוצה להפילו ממדרגתו לתוך השוחה שחופר לו, וסופו שיפול בה בעצמו.

עתה יבאר כיצד רמוז בפסוק בתהלים צא מזמור שיר ליום השבת ענין הנ"ל של צדיק כשחולק על הצדיק/כ"ב. ומבאר שדוד המלך ביקש מה' ית' שכשצדיק חולק עליו יבין מיד שהיא מחלוקת לשם שמים ולא יטעה לחשוב שהיא מחלוקת ממש. וזהו בקמים עלי מרעים דהיינו כשחולקים עלי רעים ואוהבים אזי תשמענה אוני שהחולק הוא צדיק כתמר יפרח (שיש לו אחד לשמים) ולא ח"ו כתמר דסט"א שהוא הרשע השקוע בהיכלי התמורות.

וזה שביקש דוד (תהלים צב)/כ"ג בקמים עלי מרעים וכו' צדיק כתמר יפרח. המפרשים פירשו שדוד המלך מבקש שכשקמים עליו רשעים יראה במפלתם. ורבנו מבאר/כ"ד שדוד המלך מבקש שכאשר צדיק חולק עליו הוא יבין מיד שהוא בחי' צדיק כתמר יפרח ולא יחשוב אותו לרשע השקוע בהיכלי התמורות וממיר טוב ברע. **כי יש תמר בקדושה/כ"ה בחי' צדיק כתמר יפרח (שם) וכנגדו תמר בס"א, בחי'**

* כתובות סו:

² כתובות סו: - מר עוקבא הוה עניא בשיבכויה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא, יום אחד אמר איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא, ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא, אתיא דביתהו בהדיה, כיון דחזויה דקא מצלי ליה לדשא, נפק בתרייהו, רהוט מקמיה, עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא, הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא, אמרה ליה דביתהו שקול כרעיך אוטיב אכרעאי, חלש דעתיה, אמרה ליה אנא שכיחנא בגויה דביתא ומקרבא אהנייתי. ומאי כולי האי (מדוע כל כך חששו שהעני יראה אותם) דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנא לן מתמר דכתיב (בראשית לח-כה) היא מוצאת. (רק כשהציתו את האש אמרה שמעוברת מבעל החתמת והפתילים.) (קשה לי הרי כתיב והצילו את העדה, וא"כ מדוע לא אמרו שטא נתעברה באמנטיה? הרי אצ"פ שהוא חשש רחוק למעשה נהרס בוה שלא תטבל אשה אחרי איש באותו המקוה. ואולי בתחילה הודתה שמעוברת מישראל רק לא אמרה מי הוא)

מר עוקבא הוה עניא בשיבכויה דהוה רגיל לשדורי ליה ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורא, יומא חד שדרינהו ניהליה ביד בריה, אתא (חזרו הבן ו)אמר ליה לא צריך, אמר מאי חזית, חזאי דקא מזלפי ליה יין ישן, אמר מפנק כולי, האי עייפינהו (הכפיל את סכום הצדקה) ושדרינהו ניהליה.

כי קא ניחא נפשיה אמר אייתו לי חושבנאי דצדקה אשכח דהוה כתיב ביה שבעת אלפי דינרי סיאנקי אמר זוודאי קלילי ואורחא רחיקתא קם בזבזיה לפלגיה ממניה היכי עביד הכי והאמר ר' אילעאי באושא התקינו המכזבו אל יבזבו יותר מחומש הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה:

רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה ומצמי נפשיה לבי עניי ומצלי עיניה מרמאי.

רבי חנינא הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו אתאי אמרה ליה לא צריך מאי חזית שמעי דהוה קאמרי ליה במה אתה סועד בטלי כסף או בטלי זהב אמר היינו דאמר רבי אלעזר בואו ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנאמר (דברים טו-טז) וקרא עליך אל ה' והיה כך חטא.

³ כידוע שלשון חותר הכוונה בסתר כמ"ש (שמות כב א) אם בפחיתת ימצא הגנב והכה ונת אין לו דמים: ע"ש רבנו בחיי - לשון במחתרת שחתר בחושך בתיים.

²² צ"ע היכן מצאנו בחז"ל שעל דוד המלך חלקו צדיקים? ונראה שזה חזושו גדול של רבנו שדוד המלך התפלל על זה, ודייקא במזמור שחיבר אדם הראשון כשחזר בתשובה בשבת הראשון של בראשית.

²³ תהלים פרק צב - (יב) ותבט עיני בשורי בקמים עלי מרעים תשמענה אונאי: (יג) צדיק פתמר יפרח כפרו בלבנון ישגה: מצודות דוד (יב) ותבט עיני - עיני תראה תפצה בהאויב המביט בי בעין רעה. בקמים - בעת יקומו עלי מרעים תשמענה אוני מה שחפצה לשמוע והוא אבן המרעים:

מלבי"ם (יג) צדיק כתמר יפרח - שכל הרואה מכיר ואומר שע"ז עצמו שהמרעים קמים על הצדיק ע"ז יפרח כתמר ויתרומם יצלת, והנה התמר פורח ועושה פירות, אבל י"ל חסרון שאחר הפריחה יתמעט ליחותם השרשי ורובם יבשו אחר הפריחה, ובפרט אם יקוץ את התמר אין גזעו מחליף, והארז הוא ישגה תמיד וגזעו מחליף אם יקוצו אותו, אבל אינו פורח ועושה פירות, והצדיק נמשל לשני העצים, אל התמר במה שהוא פורח כמוהו ועושה פרי קדש הלולים, שהם בניו וקיום מינו, ואל הארז שהוא עצמו מתקיים בקיום אישי לנצח ע"י נפשו הרחנית, שחי לעולם בעולם הנצחי:

²⁴ ואמנם ביאר רבינו מתלבש יותר יפה בלשון הפסוק.

²⁵ עיין לק"ה תחומין וערובי תחומין הלכה ו אות טו - הצדיק בחינת צדיק פתמר יפרח, כי הצדיק נקרא תמר לשון תמורה, ש"ממיר ומחליף הכל לטובה, כי כל הקטרוגים מהפך אותם לזכות בבחינת אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה וכו'. מליץ אחד מני אלה דיקא, שדיקא מני אלה הקטרוגים נעשה המלאך המליץ, כי כל מה שמתרבים המקטרוגים יותר הוא ממליץ לטוב ביותר על שמוצא בו אף על פי כן איזה נקדה טובה, כי כל אלו המקטרוגים על האדם הם בעצמם אותם שהסיתו אותו לחטא, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, הוא השטן, הוא המסית, הוא המקטרג וכו'. ועל כן כשמתרבים חס ושלום, המקטרוגים מאד על האדם, אזי עומד המלאך המליץ ומהפך הכל לזכות דיקא, כי זה טועו, הלא אדרבא, מאחר שיש עליו מקטרוגים הרבה כל כך אם כן היה לו יצרין רעים הרבה, כי אלו

כ"ש אור בככותבות כ"י (כ"ה) שאור הוא בצק שנחמץ מאד עד שיש בכוחו להחמיץ גם בצק אחר. ולשון המשנה "שאור בכזית", והכוונה שהשיעור שהתורה אסרה את השאור בבל יראה ובל ימצא הוא כזית, ומה שנקט רבנו שאור בככותבת, הוא לשון סידור האריז"ל ועיין פל"ח/כ"ט שהכוונה שכח החמיצות של שאור בגודל כזית, היא כמו של חמץ בגודל של כותבת/ל, ועל כן השאור יכול להחמיץ בצק אחר והחמץ לא יכול להחמיץ בצק אחר, **וכותבות היא תמרה** [כ"א/כ"ב], **היינו** רמז על **התמר שבס"א** שבסטרא אחרא, **כי שאור** כ"י על פי הסוד **הוא כללות ותוקף הדינים** [כ"ד] /ל"הכי החמץ שהוא בצק שמתחיל לתפוח רומז לסטרא אחרא כי הוא בחי' גסות הרוח, ושאור שהוא עוד יותר חמץ רומז לכללות תוקף הדינים, **כי** אלקים הוא שם של מדת הדין/ל"ו, ואותיות שא"ר/ל"ו **הוא בחי' אלקים ברבוע ובמילוי כמובא** בפרי עץ חיים ובשער הכוונות [כ"ח/ל"ט] ומבואר שם ששאור בכתוב חסר כזה שא"ר, רומז לג' מוחין חב"ד דקטנות של

המקטרגים הם הם בעצמן היצירי רעים שהסיתו אותו למה שהסיתו. ואם פן, אדרבא, הוא פלא גדול איך התחזק איש כזה לחטף אף על פי כן איזה נקדה טובה של איזה מצוה שעשה, וזהו בחינת מליץ אחד מני אלה המקטרגים, הוא ממליץ עליו, כי מאחר שיש עליו מקטרגים הרבה כאלו שהם הם פלם המסיתים שלו אם פן אין חדוש כל כך מה שחטא כל כך, אדרבא, זהו חדוש נפלא איך התגבר לעשות איזה טוב בעלמא מאחר שעמדו עליו חילות כאלו. ועל כן הצדיק שהולך בדרך זה נקרא "תמר" בחינת צדיק פתמך יפרח, שממיר ומחליף הקטרוגים לזכות פנ"ל. וזהו בחינת תימרא דתרגולא, שעל ידי זה מעורר מהשנה, על ידי שמוצא זכות בכלם וכנ"ל:

¹² בתולד- שאר

¹³ בתולד- בככותבות* וכן הסודים ציין לעיין בכתבי האר"י בכוונות של פסח

¹⁴ לשון זה הובא בסידור האריז"ל וכבר ביארו בזה המקובלים [הקושיא מהמשנה בביצה ב. שאור בכזית] ועיין בשו"ת חתם סופר אר"ז סי' קצנ. [ובתרושי החת"ס על ביצה ב. הובא בפל"ח כאן את א'. (והגרסא ההפוכה שמביאים מסידור האריז"ל של רבי שבתאי ראשקובי, עיין ספר שער הכולל (לאוט אברהם) פרק מה את א' שו"ת טעות דפוס)]

¹⁵ עיין פרפראות לחכמה אות ב' - בחינת שאור בככותבת וכו' - לשון זה תמצא בסידור האריז"ל בכוונות של ביעור חמץ ולכאורה הוא פליאה גדולה, כי הלא אפילו בית שמאי סבירא להו דשאור בכזית וחמץ בככותבת ובית הלל זה וזה בכזית ועיין בשו"ת חתם סופר חלק אר"ח סי' קצ"ג מה שמפרש בזה (אינו בידי כעת לעיין בו אך כמדומה לי שמפרש, כי מאחר דבית שמאי סבירא להו שאור בכזית וחמץ בככותבת אם כן יש בכזית שאור כח החימוץ של חמץ בככותבת, ועל כן גם לבית הלל דסבירא להו זה וזה בכזית אבל על כל פנים בכזית שאור יש כח החימוץ של הכותבת חמץ זהו בחינת חמץ בכזית ושאור בככותבת המובא בסידור האריז"ל היינו על כח החימוץ שבו כנ"ל) ועיין בספר עולם הפוך פרק ע"ז שמביא לבאר זה בשם ספר ד"נ ע"פ דרכי הקבלה וכו':

ל' ההבדל הוא שחמץ לא יכול להחמיץ בצק אחר ואילו שאור יכול להחמיץ בצק אחר. וההבדל בגודלם הוא שככותבת הוא בגודל של תמר. ותמר גדלו בשליש יותר מכזית. אבל עיין תוס' יו"ט ביצה פ"א משנה א' שלא מצינו שיעור ככותבת אלא הגסה לחייב ביום כפור. והיא גדולה כמעט כביצה שהיא כשני זיתים. כמבואר ביומא פ"ח משנה ב' (וכלים יז יב) שלענין עינוי ביום כפור חייב על ככותבת הגסה וגרעיניתה בלא החלל שביניהם. גסה הפירוש שהיא גדולה משאר תמרים. ונחלקו בגמ' האם השיעור גדול מכביצה או קטן ונפסק שקטן מעט מכביצה.

נמצא לפי זה שהשאור כיוון שכח חימוצו כפלים מהחמץ לכן כבר בכזית הוא מחמיץ אחרים, מה שאין כן החמץ.

¹⁶ פרש"י ביצה ב. וברכות מא: ברטורא כלים יז יב.

¹⁷ לב משנה ביצה פרק א משנה א' - בית שמאי אומרים, שאור בכזית וחמץ בככותבת. ובית הלל אומרים, זה וזה בכזית: תוס' יום טוב - וחמץ בככותבת - דהואיל וידענו דשיעורו של זה לא כשיעורו של זה נוקים ליה שיעורו כדאשכחנא בעלמא ביומא [פרק ח' משנה ב'] כפירוש רש"י והתוס'. וצ"ע אי בעיא ב"ש כמוה וכגרעיניתה כמו התם. ולשון קצרה דברו. או שמא גם התם פליגי ב"ש ולא מצריכי וכגרעיניתה. אלא דלעיל סתם תנא דלא כמותם:

תפארת ישראל [ג] בככותבת - באכילה כולי עלמא לא פליגי דשיעורו בכזית כי פליגי לביעור, לב"ש מדאיצטריך רחמנא למכתב שאור, ולא יליף ליה בק"ו מחמץ, שהרי שאור חמוצו קשה יותר מחמץ, [ואין לומר אין עונשין מן הדין, דהרי בלא זה אין לוקין על לא יראה [כתוס' פסחים צ"ה א' ד"ה בפרטיה], אלא על כרחק אצטריך למכתב שאור משום דשיעורו חמור יותר מחמץ:

¹⁸ בתולד- שאר

¹⁹ בורה בא דף מ. ותצוה קפב. שאור הוא יצה"ר ועיין זוהר רע"ב דף רנב.

²⁰ לזה זוהר ח"ב דף מ. - דאמר רבי שמעון, מאי דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתכם, כי כל אוכל מחמצת, אלא הכי אוקימנא, האי שאור והאי מחמצת דרגא חד אינון, וכלהו חד רשו אחר, אינון שלטנין דממנן על שאר עמין, וקרינן להו יצר הרע, רשותא אחרא, אל נכר, אלהים אחרים, אוף הכי שאור ומחמצת וחמץ וכלא חד, אמר קודשא בריך הוא, כל הני שני קיימיתו ברשותא אחרא עבדין לעם אחרא, מכאן ולהלאה דאתון בני חורין, אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתכם, כל מחמצת לא תאכלו, ולא יראה לך חמץ.

זוהר ח"ב דף קפב. - תא חזי, כד נפקו ישראל ממצרים נפקו מרשו דלהון, מרשו אחרא, מהווא רשו דאקרי חמץ נהמא בישא, ועל דא אקרי עבודה זרה הכי, ודא איהו רזא דיצר הרע, פולחנא נוכראה דאקרי אוף הכי שאור, ודא איהו יצר הרע, דהכי איהו יצר הרע כבר נש כחמיר בעיסה, עאל במעוי דבר נש זעיר, ולבתר אסגי ביה, עד דכל גופא אתערב בהדיה, ודא איהו עבודה זרה, ועל דא כתיב (תהלים פא י) לא יהיה בך אל זר, אל זר ודאי.

²¹ כי אל פירושו כח כמ"ש יש לאל ידי לעשות וכו'. ואלקים פירושו כוחות, שרומז לריבוי הפעולות של הקב"ה שמסתר את אחדותו הפועל בהם כי מצד שם אלקים נדמה שהרבה כוחות פועלות בעולם הפך האמת שכל הפעולות המשתנות נעשות רק ע"י ה' אחד.

²² אלקים המילוי וברבוע - רומז לדין עוד יותר תקיף, כי כל שם כאשר הוא במילוי או בריבוע רומז להתפשטות שלו בריבוי עוד יותר גדול כדי להאיר בנמוך יותר. ואותיות שא"ר (שהוא שאור בכתוב חסר רומז לשתי התפשטויות גם במילוי וגם בריבוע. והריבוע הוא עוד יותר דין כי הוא בחי' אחר, דהיינו שבכל הוספת אות הוא חוזר לאחור, כזה - א' אל אלה אלהי אלהים. כמו אדם ההולך ובכל צעד פונה לאחור מפתח הדינים שרודפים אותו.

²³ פרי עץ חיים חג הבצות פ"ג. שער הכוונות פסח דרוש ד'

²⁴ לשון שער הכוונות פסח דרוש ד' - יבאר ענין החמץ והשאור מה עניינם בפסח. אבל הדרוש הוא מלוקט. הנה כתוב בתורה כמה שונים ושמות מחולפים, כי כתיב "לא יאכל חמץ" וכתוב "כל מחמצת לא תאכלו" וכתוב "שאור לא ימצא בבתים" וכתוב "משאורות צרורות בשמלותם כו"ו. והענין הוא זה דע, כי ב"א יש ב' בחי' מוחין: א' צלם דאמא וא' צלם דאבא, ושניהם זה בתוך זה כנודע. אבל אני

ועיר אנפין, ש' רומז לחכמה ר' לבינה וא' לדעת, כי ש' גמט' אלקים במילוי יודין (אלף למד הי מס). ר' גמט' אלקים פשוט ברבועו (א אל אלה אלהים). א' רומז לדעת שהוא אלקים במילוי אלפין, וכיון שהוא המח הקטן שבהם הוא רמוז באות א' שהיא הוראת המילוי בלבד, וע"כ ועל כן השאור **נקרא תמר לשון תמורה** [מ²], **היינו הס"א** הסטרא אחרא **שהיא נקראת תמורה, כי** בהיכלי התמורות שם שליטת הסט"א שבוחרת תמיד בצד הרע צד האחר, כמו שאמרו **תמורת חכמה אולת, תמורת חיים** מוות וכו' **כמובא** {בספר יצירה [מ¹]/מב\} כי יש שבע/מנ\ אותיות כפולות/מנ\ שרומזות להיכלי התמורות. והסטרא אחרא מהותו שמחליף טוב ברע דהיינו תמורת חיים מות, תמורת שלום רע, תמורת חכמה אולת, תמורת עושר עוני, תמורת חן כיעור, תמורת זרע שממה, תמורת ממשלה עבדות.

עתה יבאר כיצד כל דבר נמתק בשרשו. וע"י שהצדיק חולק עליו הוא ממתק מעליו דינים, והצדיק ע"י שאוהב אותו וחולק רק כלפי חוץ ע"י ממתק את הדינים בשרשם היכן ששם הוא הכל אהבה. **ושורש הדינים והס"א הוא מחלוקת שבקדושה**,/מנ\ כי שרש כל דבר הוא בקדושה/מנ\, שם הכל אחדות, ואהבה. ורק כשמשתלשל למטה לעולם הגשמיות וההסתרה, תחילה נפרד רק בחיצוניות בבחי

מסופק במה ששמעתי, אם שמעתי שהוא בבחינת מוחין דקטנות, או דגדלות, ויש פנים לכאן ולכאן, ואין בידי להכריע. ולכן אכתוב את כל הדרוש בבחי' מוחין סתם, ולא אוכיר אם הם דקטנות או דגדלות.

והנה בחי' שם חמץ, הוא במוחין דמצד אבא. ושם שאור הוא במוחין דמצד אמא. כי דינים דאמא הם יותר תקיפין על של אבא, כדמיון השאור שכחו חזק מן החמץ, כי השאור מחמיץ לאחרים. ולסיבה זו יש יותר אחיזה אל החיצונים בשאור, שהם מוחין דאמא, מדאבא שהוא חמץ.

והנה שם שאור הוא חסר ו' כנודע. והנה הש' הוא כנגד המוח דחכמה דאמא, שהוא שם אלהים דיודין העולה בגימ' ש'. ואות הר' היא כנגד המוח דבינה מצד אמא, והוא אלהים פשוט בריבועו, שהוא עולה ר'. ולפי שמוח הבינה הוא יותר דין ממוח החכמה, לכן הוא בסוד האחרים דאלהים. ואות א' הוא מוח הדעת דמצד א' שהוא שם אלהים במילוי אלפין, ולכן א' זו רומזת על היות מילויו באלפין, אבל לפי שמוח הזה הוא גרוע וקטן מב' המוחין האחרים, לכן אין ניכר בו חשבון מילוי, רק הוראת מילוי שהוא באלפין כנו'. ונמצא כי מלת שאר היא כללות ג' מוחין דז"א מצד אמא. והנה מזה נראה כי אלו המוחין הן מן הקטנות.

וחמץ הוא במוחין דמצד אבא וכבר הודעתין ענין עץ הדעת טו"ר שהוא בחי' היסוד דאימא שבדעת דז"א אשר נפסק בחזה ושם הוא מתגל' ואז יש מקום אחיזה אל החיצו' והנה נמצא כי חמץ ושאור הם זכרים כי הם מוחין דז"א מצד אבא ומצד א' ובהיותם עדיין בתוכו יש קצת אחיזה אל הדינין ואמנם מחמצת ומשארת הם בחי' אלו בהיותם בסוד הנקבה.

² עיין לעיל תורה טח

¹ פרק ד' משנה א'

² ספר יצירה - נוסח הדפוס - פרק ד - [אות א] שבע כפולות בגי' כפר"ת (מתנהגות בשתי לשונות), יסודן חיים ושלוש וחכמה ועושר חן וזרע וממשלה, ומתנהגות בשתי לשונות ב"ב ג"ג ד"ד כ"כ פ"פ ר"ר ת"ת, תבנית רך קשה, תבנית גבור וחלש, כפולות שהן תמורות. תמורת חיים מות, תמורת שלום רע, תמורת חכמה אולת, תמורת עושר עוני, תמורת חן כיעור, תמורת זרע שממה, תמורת ממשלה עבדות:

² ובשם רב האי גאון כתבו שהם בחי' ד' רוחו ומעלה ומטה והשביעי הוא המקום. ואולי אפ"ל לפ"ז שהסט"א בונה לעצמו היכל שלם של שקר עד שהוא מוקף כולו בשקר ולא רואה טוב כלל.

² כנ"ל בספר היצירה שיש ג' אמ"ש ויש ז' אותיות בגדכפר"ת שמקבלות דגש ולכן הן כפולות ורומזות לז' תמורות. ויש יב אותיות פשוטות והחילוק מבאר בפירושו הראב"ד לספר יצירה - פרק א משנה ב - וצא"ל למה קרא לז' מהן כפולות ולי"ב פשוטות, אם בעבור שיש תמורת חיים מות ותמורת שלום מלחמה ותמורת עושר עוני וגו' לעיל, הנה ג"כ לי"ב פשוטות שהן ראיה שמיעה ריח שיחה לעיטה תשמיש מעשה רוגז הלוחך שחוק הרהור שינה יש תמורה. כתמורת ראיה דמיון, תמורת שמיעה חרשות, תמורת ריח אטימות, תמורת הלעטה רעבתנות, תמורת שיחה אלמות, תמורת תשמיש סריס, תמורת מעשה בטול, שחוק רוגז, הילוך פסח, הרהור שטות, שינה תעורה, א"כ למה יקראו פשוטות ואלו הראשונות יקראו כפולות, ואין טענה לפי שהסמיון העורון אינו נצרך לפועל וא"כ למה יקרא המות תמורה ואינו רק העדר החיים, הדבר ידוע כי ההפוך שני מינים, האחד מן שני הפכים הוא שאין ביניהם אמצעי כמו במספר הזוג או נפרד, והב' הוא שיש ביניהם אמצעי כצבעים כמו השחור והלבן כי שאר כל הצבעים ביניהם, נמצא ששני הפכים הם בנושא משא"כ בקנין וההעדר כמו העורון והראות ולפיכך שם תמורה כוללת להפכים ולקנין והעדר ולפיכך הוא מונה בתמורות חיים מות ועושר עוני שהם קנין והעדר ואלו תמורת חן כיעור שניהם בנושא אבל ההפוך, וכללו של דבר שבתמורות הז' מונה ז' כללים ותמורתם ואלו בנפש מונה ז' נושאי הפעולות ותמורתם כי התמורה תהיה ג"כ בנושא. והמשל בזה ב' עינים נושאים לראות, ב' אזנים לשמיעה לכן יאמר בהן הפך והוא חמר שאינו מוכן לקבל הראות או השמיעה וכיוצא בהן אבל פעולותיהן המצוירות אינן ענין עד שיאמר בהן הפכים ותמורות ולפיכך יקראו פשוטות כי ההפך לא יצוייר רק בנושא והראות והעורון אינו בנושא אך מצוייר פשוט מנושא, והבן זה.

² כידוע התורה שרש לכל והיכן שנמצא בה כל עניין בפעם הראשונה שם הוא שרשו. וכל המחלוקת שרשן בתורה ביום השני לבריאת העולם, שני זייקא בו נבראה המחלוקת, שהפריד בין מים למים, ועשה שלום בשמים בין האש ומים.

עיין בזה רבנו בחיי על בראשית פרק א פסוק ד - במדש (בראשית רבה ד, ו) מפני מה לא נאמר כי טוב בשני לפי שבו נברא גיהנום שנאמר (שם) כי ערוך ממאמול תפתה, יום שיש לו אתמול ואין לו שלשום. ועוד דרשו ז"ל (שם) לפי שבו נברא המחלוקת שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים, אמר רב טביומי ומה מחלוקת שהיא תיקון העולם ולישובו לא כתיב בו כי טוב, מחלוקת שהיא לערבובו של עולם לא כל שכן. וביאר הענין כי השני תחילת השינוי, ולכן נקרא שני, והוא הסיבה לכל חלוקה ושינוי. ומה שאמרו כי המחלוקת וגיהנום נבראו בו ביום להתבונן מזה שכל המעורר מחלוקת נידון בגיהנום, וכיון שמחלוקת וגיהנום נבראו בו ביום למדנו שהוא יום מויק, ולכן אסרו חז"ל להתחיל כל מלאכה בו ואמרו (זוהר ח"ג רעג). אין מתחילין בשני, ולכן אסרו גם כן לאכול זוגות כי הוא דבר מזיק, והוא שאמרו (פסחים קט ע"ב) לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי, והמחלוקת הזו שהיה ביום שני היה תחילת כל מחלוקת וסיבתה, ולכן לא נאמר בו כי טוב שהוא גרם הגורמים אחריו וממנו והלאה היו החולקים והמשנים רצון ה' יתברך, שהרי

מחלוקת דקדושה לשם שמים, שרק החיצוניות שלה היא פירוד, אבל הפנימיות שלה היא אחדות ואהבה. אבל כשיורד נמוך יותר לרשעים אצלם נעשה לפירוד הלבבות ושנאה.

כי הס"א הסטרא אחרא הוא בחי' מחלוקת של פירוד הלבבות ושנאה, ושרשם מחלוקת שבקדושה/י"ו שהיא של אהבה כנ"ל [מ"ח], ואין הדין נמתק אלא בשרשו [מ"ט] היכן שהכל אחד גמט' אהבה, קודם שנתפרד/י"א, וע"כ ע"י מחלוקת של צדיקים שהיא מחלוקת שבקדושה, שהיא אהבה ואחדות, בלבוש חיצוני של פירוד, עי"ז נמתקים הדינים בשרשן כנ"ל.

ועי"ז צדיק כתמר יפרח, דהיינו התמר דקדושה/י"ב בחי' צדיק שיש לו לב אחד לאביו שבשמים/י"ג, מתגבר על תמר דסטרא אחרא, שהוא רשע הממיר טוב ברע. כי נמתק ונתבטל התמר דס"א/י"ד, ע"י המחלוקת שהיא בחי' המתקת הדינים בשרשן.

נמצא שמחלוקת של צדיקים שהיא אהבה מלובש בדמות פירוד היא טובה גדולה, למי שמקבל אותה באהבה, רק מחמת שמשם נשתלשל ונאחז הסט"א והדינים, שהם מחלוקת גמורה, ע"כ אפשר שידמה שהמחלוקת של צדיקים, היא ג"כ מחלוקת גמור של

בשלישי אמר תוצא הארץ עץ פרי והיא לא עשתה כן אלא עץ עושה פרי, וברביעי קיטרגה הלבנה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ובחמישי נמלחה בת זוגו של לויתן שכן דרשו חז"ל (בבא בתרא עד ע"ב) סירס את הזכר והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא, ובששי חטאו אדם וחווה ונטרדו מגן עדן, ואם כן הרי מצינו בכל הימים אחר יום שני ענין קטרוג ושינוי כוונה ופירוד רצון וחילוק דעות כנבארים וסיבתם יום שני כי כולם באי כוחו ונמשכים אחריו:

^{טו} עיין לקי"ה כלאי בהמה ד' יט - כל הקשיות והשנויים שיש בתורה וכל המחלקת דקדושה שיש בין תנאים ואמוראים ובין צדיקים וכשרים אמתיים הכל כדי לגלות שכל הפעולות משתנות נמשכין מאחד הפשוט יתברך, כי כל הפעולות משנות שבכל הבריאה פלם נמשכין מאותיות התורה כידוע וכמו שכל אות יש לו תמונה משנה מחברו וכן צרפי התבות משניין כל אחד מחברו, כמו כן נמשכין כל הברואים משניין כל אחד ואחד מחברו, אבל באמת כל אותיות ותבות ופרשיות וכו' שבתורה שמשנים כל אחד מחברו דיקא על ידם מפירין ויודעין אותו יתברך, כי בשביל זה נתנה התורה כדי להפיר את מי שאמר והיה העולם, כי אורייתא שמא דקדושה בריה הוא (תקוני זוהר תקון י"ד כה). וזהו בחינת המחלקת דקדושה, כי הכל בשביל להמתיק הדין בשרשו, פמוכא בתורה בקמים עלי מרעים (פסימן רעז) כי על ידי שיש מחלקת בקדושה בין צדיקים. נמצא שדעתם משנה מאד זה מזה. ואף על פי כן בענין יסוד האמונה פלם נכללין בדעה אחת. כי פלם מתפנים לשמו ואחותו יתברך כדי לברר כל ההלכה על בריה, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הרבה מחלקת בבית המדרש וכו'. ועל כן על ידי זה המחלקת דקדושה, על ידי זה דיקא נתגלה אחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות על ידי זה שדעות חלקות ומשנות כאלה פלם נכללים בדעה אחת בענין יסוד האמונה, כי פלם מאמינים בדעה אחת בה ובמשנה עבדו וכל פונתם במחלקתם הכל כדי לגלות אחדותו הפשוט בעולם, כי דעה של זה נוטה שההלכה כך והדרך הישר הוא כך אשר על ידו יתגלה אחדותו יתברך ודעה של זה נוטה לדרך והלכה אחרת. ובאמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי פלם נתנו מרועה אחד, כי על ידי דיקא יתגלה אחדותו הפשוט מתוך פעולות משתנות על ידי שדעות חלקות כאלו נכללין בתכלית פונתם בדעה אחת להפיל באחדותו יתברך כנ"ל. וזה שמבאר שם בהתורה הנ"ל שעל ידי הלכות שהם בחינת תודה על ידי זה נמשך כל הבחינות המבארים שם עד שזוכין לגלות אחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות הינו כנ"ל, כי ההלכות היא פסק ההלכה שמתבררת משני דעות שזה אוסר וזה מתיר וכו' עד שמבארין ההלכה על פי דרכי התורה ואז דיקא נתגלה אחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות כנ"ל:

^{טז} כפי שיתבאר לקמן עיקר ההמתקה של המחלוקת היא בבחי' האחד ששם המחלוקת היא שלום גמור, דהיינו באריך אנפין ששם עינא חד דרחמי ואילו השמאל הוא ממותק לגמרי. ואח"כ יורד לבחי' חכמה ובינה הנקראים אבא ואמא שהם שנים שהם ימין ושמאל אבל בבחי' תרי רעין דלא מתפרשין כלל. נמצא ששלום בית הוא שרש לכל תיקון כל המחלוקת, כי איש ואשה שזוכים להיות תרי רעין דלא מתפרשין, דהיינו שבכל חילוקי הדעות מתנהגים בשלום, זו ההמתקת המחלוקת ביותר. וזה שאנו מזכירים בכל יום אחרי ברכת התורה הבאת שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. וזה שאמרו חז"ל שיש יוד באיש וה' באשה כי יוד-הא הם חכמה ובינה וכשהם משתלשים באיש ואשה מצטרף אש המחלוקת וע"י שכל ימיהם משתדלים לעשות שלום בית ממתקים את כל המחלוקת שבעולם.

^{טז} כנ"ל בתורה סב אות ב'

^{טז} ע"ה שער יג פרק יא שער הכוונות עמידה דרוש ה. ולעיל תורה טא ותורה סא אות ו'.

^{יז} עיין תורה סא אות ו' - כי כל המתקות של כל הצמצומים והדינים, הוא על ידי השכל, כי פלם במחשבה אתברירו (ה). שהשכל הוא שרש הדינים, ושם נמתקים הדינים. כי אין הדין נמתק אלא בשרשו (ו). וכל דין וצמצום צריך שיהיה נמתק בשכל השיף לו, ששם שרשו. ויש לכל צמצום וצמצום שכל שעל ידו נמתק: אף יש חכמה עלאה, שכל החכמות פלולים שם, ומקבלין משם, ועל כן שם נמתקים כל הדינים. כי בהשכליים פרטיים, אי אפשר להמתיק כי אם בזה השכל דיקא השיף לזה הצמצום, שהוא שרשו. אבל על ידי בחינת חכמה עלאה שכלול מכלם, שם נמתקים כל הצמצומים, וכל הדינים פלם:

^{יח} דהיינו בבחי' שלום המחבר הפכים. ועיין לקמן בביאור הלק"ה לקשר בין חצי הראשון של התורה הזו לחצי השני דהיינו בין מחלוקת, לשבת שלום.

^{יט} צדיק בחי' תמר דקדושה - עיין לקי"ה תחומין וערובי תחומין הלכה ו אות טו - הצדיק בחינת צדיק פתמך יפרח, כי הצדיק נקרא תמר לשון תמורה, שממיר ומחליף הכל לטובה, כי כל הקטרוגים מהפך אותם לזכות. (עיין לעיל שם הועתק בשלימות)

^כ צדיק בחי' תמר דקדושה - עיין סוכה דף מה: - רבי לוי אומר כתמר מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

^{כא} תמר דסט"א שהיא המחלוקת דסט"א. ועיין לקמן פל"ח אות ג' בשם הארז"ל בשער הפסוקים תהלים צדיק כתמר יפרח ר"ת קרח. ונראה כי גם מחלוקת קרח על משה בראשיתה היתה מחלוקת בין ימין ושמאל (עיין בני יששכר מאמרי חדש מרחשון מאמר א אות ב). והכל הברכה [במדרש טו ב] כיצד להנהיג את העם האם במדת הדין או הרחמים, בחי' מחלוקת האש והמים, ורק אח"כ התגבר הסט"א להפיל את קרח לקליפות יותר ונתערב בה קנאה ושנאה. אבל הצדיק שכתמר יפרח עושה שלום ע"י עבודתו בדחילו ורחימו ביחד דייקא כמבואר בתורה פה.

שנאה ח"ו, מחמת שהם נאחזין שם כנ"ל. אבל באמת הוא רק לטובה. דהיינו אפילו אם רק נדמה לו שהצדיק מבקש רעתו, זו כבר אחיזת הסט"א שעיי"ז יכניס טינה בלבו על הצדיק (באה"ל), ומשם בנקל יכול להפילו לשנאה ומחלוקת.

ועתה יבאר שעל זה ביקש דוד המלך שכשיחלקו עליו צדיקים לא יטעה לחשוב שהיא מחלוקת גמורה של שנאה.

וצ"ע הרי דוד הצדיק בוודאי כשחלקו עליו היה מחזיר טובה כנ"ל בתחלת התורה, וא"כ מדוע ביקש דווקא על מחלוקת של צדיקים ולא על מחלוקת של רשעים. וכנראה שאע"פ שהיה לבו חלל בקרבו דהיינו בלא יצר הרע גשמי, (כמבואר בתורה עב) אעפ"כ היה בסכנה ליפול ביצה"ר מלאך קדוש הממיר אמת בשקר לדון צדיק כרשע, וליטור לו בלבו שלא בצדק, במורה היתר המתלבש במצוות של כבוד התורה וכבוד מלכות. לכן היה מתפלל על זאת. ודווקא על מחלוקת של הצדיקים כי היא ממתיקה את המחלוקת הגמורה ואם יפגום בה לא תתמתק.

ואולי אפ"ל בדוחק שכוונת דוד בתפילתו שהקב"ה יעזור לו לדון לכף זכות את כל מי שיחלוק עליו, שכוונתו לטובה, להסיר ממנו דינים ולנשא אותו. וצ"ע לשון התורה לא משמע כך.

וזה שביקש דוד, כשיהיה עליו מחלוקת של צדיקים שלא ישמע מן המחלוקת רק טובות, כי שכלפי חוץ היא נראית מחלוקת של שנאה בוודאי אינו כן אלא כוונתם לטובה כנ"ל.

וזה שביקש דוד בקמים עלי מרעים, היינו מחלוקת של צדיקים, כי לשון מרעים הוא לשון ריע ואוהב שהם אחים ורעים לי, כי בלב אנו בחי' תרין נ"רעין דלא מתפרשין [י"ג]/י"ו דהיינו אע"פ שבחיצוניות הם נראים שמתפרשים ורחוקים באמת בלבם לא מפרשים כלל כי בוודאי בליבם הם אוהבים גדולים דלא מתפרשין, וכשהם יקומו עלי תשמענה אזני צדיק כתמר יפרח, [י"ח] שלא ישמע מן המחלוקת כ"א הטובות שעושין לו בזה, שהוא בחי' צדיק כתמר יפרח מכניע את התמר דסטרא אחרא דהיינו בחי' המתקת הדינים כנ"ל, ולא יטעה ח"ו שהיא מחלוקת גמורה ח"ו כנ"ל, כדי שלא ליתן להם אחיזה בזאת המחלוקת, כי זאת המחלוקת הוא רק לטובה כנ"ל :

כנזכר לעיל שעפר הארץ אע"פ שדורכים ודשין אותו מחזיר ונותן רק טוב, עתה מוסיף שגם רפואה הוא נותן. אבל אין זה אלא כשיש שלום בארץ. כי כשיש מחלוקת בין בני אדם אזי ארץ ישראל נקראת כנען, נוטריקון כאן עני.

וצ"ע לכאורה זה הפך הנ"ל שהארץ אע"פ שדורכים עליה בבחי' מחלוקת, היא נותנת פרנסה, והתירוח שכשדורכים עליה היא ממשיכה לתת, אבל כשדורכים על יהודי היא לא נותנת. ואולי זה בחי' הספק שראיתי שואלים/י"ט האם לא תקום הוא רק לגבי מי שעשה לי רעה, או גם כשאני רואה פלוני שעשה רעה לחברי, ומהאדמה לכאורה רואים שבכגון זה כן צריך ליטור. מאידך לפי ביאור הירושלמי שצריך להרגיש שכל ישראל קומה אחת, וכמו אם ידו האחת הכתה את ידו השנייה בוודאי לא תקום בה, הכי נמי צריך להרגיש שחברו חלק

^{י"ג} מתורגמו ריעין

^{י"ד} * זוהר ויקרא דף ד' ע"א [עייין לעיל תורה קא דף צו.]

^{י"ה} בזוהר ויקרא ד. עה"פ "אכלו רעים שתו ושכרו דודים" מבואר ש"רעים" לא מתפרשים לעולם להבדיל מ"דודים" שמתחברים ונפרדים לעיתים.

^{י"ז} ועייין לק"ה ערובי תחומין ה' עפ"י הסוד שתרי רעין דלא מתפרשין נאמר על יחוד חכמה ובינה התדיר לקיום העולם. ועייין תורה קא עה"פ בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי, - וְזֶהוּ בְקִרְבֵּי עַלֵי מְרֻעִים, זֶה בְּחִינַת תְּרִין רַעִין דְּלֹא מְתַפְרְשִׁין, שֶׁהֵם בְּחִינַת י"ק, (חכמה ובינה) שְׁהוּא חֲכֵמַת הַתּוֹרָה בְּחִינַת אָדָם. צָרִיךְ לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרֵי, הֵינּוּ לֶאֱכֹל וּלְהַמִּית הָעֲצָמִיּוֹת שְׁלֵי, כִּי אֵין הַתּוֹרָה מְתַקְּמַת אֱלָא בְּמִי שְׁמִמִּית עֲצָמוֹ עָלֶיהָ כְּנ"ל.

^{י"ח} עייין פרפראות לחכמה - אות ג' - שם במאמר הנ"ל תשמענה אזני צדיק כתמר יפרח שלא ישמע מן המחלוקת כי אם הטובות שעושין לו בזה וכו' אפשר שבוה מבואר מה שכתוב בשם הארז"ל צדיק כתמר יפרח ס"ת קרח, היינו שבוה מרומז תיקונו, כי מחלוקת קרח ועדתו הוא עיקר בחינת המחלוקת שלא לשם שמים, כמו שאמרו רז"ל (באבות ה' ז'), ועל כן לא אמרו מחלוקת קרח ומשה, כי משה לא עמד כנגדם להחזיק במחלוקת חס ושלום, רק אדרבא כמו שכתוב (במדבר ט"ז) וילך אל דתן ואבירם, וכמו שאמרו רז"ל שזה בחינת (ברכות י"ז) ונפשי כעפר לכל תהיה המבואר כאן במאמר זה, ומחמת שהם החזיקו במחלוקת ביותר שזה ההיפוך ממדת הארץ שהכל דשין עליה והיא נותנת להם כל הטובות, על כן (משלי כ"ז) כורה שחת בה יפול ומיד (במדבר ט"ז) ותפתח הארץ את פיה ותבלעם, ומחמת ששורש המתקת המחלוקת דסטרא אחרא הוא על ידי המחלוקת שבקדושה שזה בחינת צדיק כתמר יפרח, על כן מרומז תיקונו של קרח בפסוק זה:

^{י"ט} עייין פרדס יוסף על ויקרא (יט יח) עה"פ לא תקום ולא תטור - בשפתי צדיק [קדושים אות ז] נסתפק אם הוא דוקא בשביל עצמו, אבל בשביל חבריו שלא רצה להשאיל לחבירו, ואומר לו שבשביל זה אינו משאילו אפשר דשרי, דאינו מחמת נקימת ונטירת השנאה רק מחמת שטבעו איש רע, ואינו רוצה לעשות טובה לחבירו ומשלם לו מידה כנגד מידה, או אין חילוק: עכ"ל. וצ"ע לפי הירושלמי שטעם ללא תיטור כי צריך להרגיש קומה אחת מה ההבדל אם עשה לי רע או לחברי.

ממנו, וא"כ אינו דומה כלל לאדמה, שהיא לא קומה אחת עם ישראל ושם הטעם שהמחלוקת דוחה פרנסה לא קשור ללא תיטור.

ובאמת צ"ע מדוע מחלוקת דוחה פרנסה. ונראה שהחיבור בין ישראל לקומה אחת, הוא המיין נוקבין לעורר את השפע מלמעלה, שיבוא אל הארץ, כדי שהיא תתן בצמחים, כח ולפרנס לרפא. כי הכח הזה הוא כח השלום לחבר הפכים שהם נשמה וגוף וגם בגוף בעצמו לעשות שלום ולחבר בין היסודות. ועיין פל"ח אות ד' כשישראל מקיימים נפשי כעפר לכל תהיה והם נוחים זל"ז, וגם מחזירים טובה לעושה להם רעה, אזי גם הארץ מתנהגת כך שנותנת כל הטובות בגשמיות ורוחניות אע"פ שדורכים עליה. אבל כשיש מחלוקת דהיינו כשישראל מתגאים זה על זה, אזי גם הארץ (כביכול מתגאה ו) לא נותנת כוחה בפירות שיהיו עושים שלום בין גוף ונשמה ובין היסודות. ונ"ל הטעם כי גם היא בעצמה לא מקבלת מלמעלה את הכח הזה. כי הוא נשפע לה מלמעלה רק מכח השלום שיש בני הבריות.

גם כל הרפואות באין מן הארץ [ס"א], וע"כ בעת שהארץ נותנת יכולה, שנותנת

כח בכל האילנות והצמחים, דהיינו בזמן החניטה כשהפרח מתחיל להפך לפרי שהוא בחדש אייר אזי יש כח יותר בכל הרפואות כי אז נותנת הארץ בהם כח אבל בטו בשבט רק עולה השרף, ואזי הוא בבחי' בכח/ס"ב. **אבל בזמן אחר, דהיינו כל השנה, אפילו אם יקחו אותן דהיינו שיקצרו את אותן הרפואות בעצמן אין להם זה הכח, ועל כן לוקחין רפואות בחדש ס"ג אייר/ס"ה] שהוא ס"ו (מייא) ובגמ' ס"ו אמרו מפסח עד עצרת לכאורה היינו ממישים של ימי הספירה, אבל ע"ש חת"ס שכתב שהכוונה לחדש אייר. נראה הכוונה שרפואה טבעית מצמחים טוב לעשותה דווקא מצמחים שנקצרו בחדש אייר.**

⁹ עיין פל"ח אות ד'

^{סא} פל"ח אות ד' - שם במאמר הנ"ל גם כל הרפואות באין מן הארץ וכו' רוצה לומר מה שבתחלת המאמר מבואר מענין נפשי כעפר לכל תהיה, כמו העפר שהכל דשין עליה והיא נותנת להם כל הטובות אכילה ושתייה וזהב וכסף וכו', מבאר כאן שגם כל הרפואות באין מן הארץ.

ונראה לעניות דעתי לפרש על פי המבואר בדבריו ז"ל במאמר להמשיך שלום ס"י י"ד ובמאמר וביום הביכורים ס"ו ג"ז שעיקר החולאת רחמנא ליצילן הוא בחינת מחלוקת שאין היסודות ממוזגין כראוי להם בשלימות והרפואה שהוא בחינת התמוגגות היסודות הוא בחינת שלום בחינת (ישעיה נ"ז) שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו.

ועל כן כמו כן לענינינו גם כן כשיש שלום ודעת הבריות נוחין זה מזה, כי כל אחד מקיים ונפשי כעפר לכל תהיה, אז גם הארץ משפעת כחות הרפואה שבה שהן בחינת שלום כנ"ל, וכן היא משפעת כל הטובות, מה שאין כן כשיש מחלוקת חס ושלום ואינם בבחינת ונפשי כעפר לכל תהיה, אז מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות, כי גם הארץ אינה רוצה להשפיע את שפעה, ואז היא בבחינת ארץ כנען מלשון עניות כמבואר בפנים, וכן אינה משפעת כחות הרפואה שבה בשלימות.

ואולי גם להיפוך שעיקר שלימות כח הארץ להשפיע כל טוב, וכחות הרפואה הוא כשיש שלום בבחינת (ויקרא כ"ז) ונתתי שלום בארץ כידוע, מה שאין כן על ידי מחלוקת נתמעט שפעה חס ושלום ואינה יכולה להשפיע בשלימות, כי היא בבחינת עניות בחינת ארץ כנען וכו' ועל כן עיקר זמן הרפואה הוא בעת שהארץ משפעת כחה בכל האילנות והצמחים, שזה בחינת (תהלים ס"ז) ארץ נתנה יכולה שזה בא על ידי שלום כנ"ל על כל הזמן הזה נקרא אייר ר"ת אייבי י'שבו י'בושו ר'גע וכו' המבואר בפנים: עכ"ל.

^{כב} דהיינו שבט"ז בשבט עלה השרף באילנות, וכל חנטה של פרות שהאילן יוציא מכאן ואילך, ברכת השנה החדשה היא. (ספר התודעה). נמצא שבט"ז בשבט כיון שכבר ירדו רוב הגשמים, החנטה כבר נמצא בבחי' בכח, אבל למעשה כל עץ יש לו הזמן שלו, כידוע שעץ השקד מקדים מכולם, ובחדש שבט כבר פורת, אבל ברכת האילנות שהיא על הפריחה דייקא, היא בר"ח ניסן, ועד אייר כבר הרוב מתחיל להיות פרי דהיינו חנטה.

^{כג} גם בתרלז - בחודש, מתרלז - בחודש

^{כד} אולי בזכות רשבי" שיום הסתלקותו חי אייר. כי כל הרפואות ע"י הצדיק, עיין ביכורי אבי"ב על התורה - פרשת תצא - מדרש רבנן אמרי אמר משה רבש"ע כבר עשית אותי רופא אם אתה מרפא אותה הרי מוטב ואם לאו מרפא אני אותה, קשה במה ירפא אותה בלא הש"י, י"ל פי' משום דא"י במדרש פ' האזינו כל מה שהש"י עושה הצדיקים עושים הש"י פוקד עקרות ואלישע פוקד את השונמית הש"י מרפא בלא ריט' ואלישע ריפא את נעמן שלא ברטי, א"כ כוונתו ג"כ ואם לאו מרפא אני אותה הצדיק מושך רפואה מעולם הרפואות להתולים, רק מקודם ה' מתפלל, כאשר שמעתי מצדיק גדול שהי' מספר כאשר אשתו שלחה אחר מילדת להוליד הוולד, הלך להרב הקדוש הנקרא יהודי בפרשיסחא להתפלל שתלך, והי' אומר שכונתו שרצה שיהי' נולד ע"י תפלת הצדיקים, וודאי הטעם שיהי' בקדושה יותר ויהי' קיים אם הוא ע"י תפלה והוא ע"י הש"י:

ע"כ י"ל ה"נ הטעם אף שכאן נמי הי' רפואה ע"י צדיק משה מה שיהי' מושך, הי' מתפלל משה מקודם ורצה שיהי' הרפואה ע"י תפלה מהש"י בעצמו, ואף דע"י הצדיק ג"כ אינו בטבע, מ"מ ע"י תפלה להש"י שיעזור מחמת התפלה עדיף, ולכך הי' מתפלל מקודם אל נא רפא, ואמר אם לא זכיתי לרפא ע"י תפלה אני מרפא אותה, כמו שמרפא צדיק לכל החולים שבעולם שמושך רפואה ולא גרע אחותי מכל עולם, וז"ש אם לאו אם אני לא זכה להיות מועיל התפלה שלי אני מרפא אותה אני אמשוך לה רפואה ודו"ק:

^{כה} עיין שבת קמז כחלו שקייני (פרש"י משקין לרפואה) מדיבחה עד עצרת וע"ש חת"ס דהיינו אייר והרמז אני ה' רופאך ואייבי י'בושו רגע היינו ממוזר שמדבר כשהיה דוד חולה. ^{כו} נמצא כבר בדפורי

^{כז} שבת דף קמז: תא שמע דאמר שמואל כולו שקייני מדיבחה ועד עצרתא מעלו.

חתם סופר - מדיבחה ועד עצרתא היינו חדש אייר, והרמז פסוק כי 'אני יהי' רופאך ר"ת איר בחד 'ו'אויבי י'שבו י'בושו ר'גע הוא בשני יוד"ן שהמזמור מדבר כשהיה דוד חולה ונתרפא:

ועיקר הוא ארץ ישראל, כי אמרו חז"ל/סח ארץ ישראל שותה תחלה וכל הארצות מקבלין

מתמצית א"י [ט] פרש"י מתמצית הגשם הנשאר בעננים. ורבנו חננאל ביאר עפ"י המבואר שם בסמוך שהגן הוא חלק שישים מעדן והעולם חלק שישים מהגן. ותמצית היא אחד משישים, וארץ ישראל מקבלת מהגן ושאר ארצות מקבלות מהעולם אחד משישים מהגן. והבן יהוידע ביאר שמזעת המים העליונים יורד המטר פנים ואחור וישראל מקבלת מהפנים ושאר ארצות מבחי' אחור. עוד ביאר שבראש השנה נידון העולם על הגשמים ותחילה נפסק הדין על ארץ ישראל ואח"כ על שאר ארצות, וזה הכוונה א"י שותה תחילה הכוונה מהפסיקה הראשונה.

נמצא שחודש אייר הוא זמן מסוגל לרפואה/ש. והמקום המסוגל לזה הוא ארץ ישראל.

ועתה יבאר ההכנה מצד האדם. שעי"ז נשלם העש"ן דהיינו עולם שנה נפש, דהיינו מקום זמן ואדם, המסוגל לרפואה ושלו.

כי יש עוד תנאי לרפואה והוא השלום בין בני ישראל, כי כשיש מחלוקת אזי הארץ עניה כי לא מקבלת שפע כח לעשות שלום ואזי אין כח בעשבים והפירות לרפא, אפילו בחודש אייר.

וארץ ישראל יש לה ב' בחינות, לפעמים נקראת ארץ כנען, ולפעמים נקראת ארץ סתם. היינו כשיש מחלוקת, אזי נקראת ארץ כנען, בחי' כאן עני, כמ"ש רז"ל (פסחים נ'./) על פסוק [כ"ג/ע"ג] ולא יהי' כנעני דרשו חז"ל אין כאן עני. נמצא כנען הוא בחינות כאן עני, וזה על ידי מחלוקת, שמעוררת דין וקטרוג שמעכב את השפעת הפרנסה לישראל, וזהו שאמרו חז"ל כי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות (ט"ז/ע"ה).

ס"ח תענית י. - ת"ר א"י נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף שנאמר (משלי ח-כו) עד לא עשה ארץ וחוצות.

א"י משקה אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שליח, שנאמר (איוב ה'-י) הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות.

א"י שותה מי גשמים וכל העולם כולו מתמצית שנאמר הנותן מטר על פני ארץ וגו'

א"י שותה תחילה וכל העולם כולו לבסוף שנאמר הנותן מטר על פני ארץ וגו' משל לאדם שמגבל את הגבינה נוטל את האוכל ומניח את הפסולה.

פרש"י - משוירי תמצית. מה שנשאר בעבים אחר שתיית: על פני ארץ. א"י: בתחילה שותה. שם יורדין הגשמים תחילה כך שמעתי:

רבינו חננאל - תנא מתמצית בית כור שותה. תרקב. פי' התרקב הוא חצי סאה. והכור יש בו ל' סאין. נמצא א' מס' בכור. וכיון ששנה בחיזונה והעולם א' מס' בגן. נמצא העולם כולו חלק א' מס' חלקים בגן ומתמציתו שותה כל העולם. דקדק התנא שמתמצית בית כור שותה תרקב שהרי זה התרקב א' מס' בכור כמו שהוא העולם א' מס' בגן ושותה תמציתו:

בן יהוידע - שם ארץ ישראל שותה תחלה וכל העולם לבסוף. הקשה גבורות ארי ז"ל, למה נקית האי חלוקה כי זה נכלל ונשמע מחלוקה דאחוריה, דקאמר ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם מתמצית, וא"כ מוכרח דארץ ישראל שותה תחלה ע"ש. ונראה לי בס"ד, דמה שאמרו ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם מתמצית, הכונה על פי מה שאמרו לעיל פלג אלקים מלא מים, כעין קובה יש ברקיע שממנה גשמים יוצאין, ואמרין נמי לעיל תניא מים העליונים במאמר הם תלויים ופירותיהם מי גשמים, ופירש רש"י פירותיהם כלומר מויעה המים שאינן נחסרין כלום כדכתיב פלג אלקים מלא מים כל שעה, שהקין קיימת תמיד ופירותיהם מי גשמים ע"ש, נמצא הגשמים הם מויעה של מים עליונים, וידוע כל נברא יש בו חלוקת פנים וחלוקת אחור, וזיכך חלק הפנים הוא רב עשר ידות על חלק האחור, והזיעה של חלק הפנים דמים עליונים לוקחת ארץ ישראל, וזו נקראת גשמים בסתם, כי הם עיקר, וזיעה של חלק האחור דמים עליונים קרי להו תמצית וזו לוקחת חוץ לארץ:

ברם הא קשיא, דהא מזדמנים מקומות בחוץ לארץ דשותין מי גשמים קודם ארץ ישראל. ונראה לי בס"ד דאמרין בגמרא דר"ה דף י"ז ע"ב, דפסיקת הגשמים לצורך השנה כולה של כל העולם תהיה בראש השנה במדה ומשקל כפי זכות הדור ע"ש, ולפי זה יש לדעת דביום ראש השנה פוסק הקב"ה גשמים תחלה לארץ ישראל, ואח"כ פסיקה שנית לצורך חוץ לארץ, והכי קאמר ארץ ישראל שותה תחלה, כלומר מן פסיקה ראשונה, וחוץ לארץ לבסוף, רוצה לומר מן פסיקה האחרונה השניה, ואין הכי נמי ירידת המטר על פני האדמה ירד לכל מקום בזמן הראוי לו:

ע"ן תענית י.

ע' כנ"ל שאז זמן החנטה, שהיא ראשית התהוות הפרי שאז הזמן שניתן בו הכח לעשות שלום ולרפא. כי הכל תלוי בהתחלה. גם אולי מצד שהוא זמן האביב שהוא לא חורף ולא קיץ דהיינו ובחי' שלום בין החום והקור, והלחות והיובש.

ע"א פסחים ג. - (זכריה יד-כ) ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה'. מאי מצלות הסוס? א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים (לכל רוח) עד שהסוס רץ ומציל (שעור מוצת סוס עד חצי היום שעה שהוא מטיל צל תחתיו). ר' אלעזר אמר כל מצילות שתולין לסוס בין עיניו יהיה קדש לה' לעת"ל יסירום מהסוסים ויקדשו אותם לה'. ור' יוחנן אמר כל ביוה שבזוין ישראל (מאנשי הצבא של גוג ומגוג שיבואו עליהם למלחמה) עד שעה שהסוס רץ ומציל יהיה קדש לה'. בשלמא למאן דאמר כל ביוה שבזוין ישראל (קדישו לה) היינו דכתיב (זכריה יד-כ) 'והיה הסירות בבית ה' כמזרקים לפני המזבח'. אלא למ"ד בהנך תרתי, מאי 'והיה הסירות בבית ה'?' מילתא אחריתי קאמר דמתעתי ישראל ומתנדבי ומייתי. בשלמא למ"ד ביוה היינו דכתיב (זכריה יד-כא) 'ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאות' (כנעני לשון סוחר. כי מרוב עושר בבית ה' לא יצטרכו לסחור בנכסי הקדש) אלא למ"ד הנך תרתי, (לפי שני הפירושים האחרים) מאי ולא יהיה כנעני? א"ר ירמיה אין כאן עני.

זכריה יד כא

ע"ג זכריה פרק יד (כא) וְהָיָה כָּל סִיר פִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קָדֵשׁ לַיהוָה וְכָאֵל כָּל הַזְּבָחִים וְלִקְחוּ מֵהֶם וּבְשָׁלוֹ בָהֶם וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנֵי עוֹד בְּבֵית יְהוָה זָבָאוֹת בְּיוֹם הַהוּא:

ע"ד **כמבוא בשל"ה דף רמב.** [ברפ"ר אסטורדם שנת תח ושנת תנח ע"ש] (מסכת יומא) פרק דרך חיים תוכחת מוסר, בראש הדף ד"ה מצאתי כתוב] ועיין שבת מוסר לרבי אליהו הכהן מאוומיר פרק לו שבעגל לא פסק המן ובמהלקת קרה פסק. ועיין הת"ס עה"ת בראשית מד כח

ע"ה השל"ה הקדוש - מסכת יומא דרך חיים תוכחת מוסר - (אות קצו) מצאתי כתוב, אלו שבע דחיות ש'מנו חכמינו ז"ל, ש'בועת שקר אחת, דוחה מאה זכיות. חלול השם אחד, דוחה מאה תפלות. בזוי אחד של תורה, דוחה מאה ש'מחות. נבלות פה אחת, דוחה מאה הב'טחות. גזלה אחת, דוחה מאה ב'רכות. מחללת אחת, דוחה מאה פ'רנסות. לשון הרע אחד, דוחה מאה תשובות, עד כאן:

וזה בחינות שנשמכו הפסוקים (בראשית יג) ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט וסמך לזה מיד באותו פסוק והכנעני אז בארץ, ללמד שע"י הריב והמחלוקת, עי"ז והכנעני וכו' אז בארץ. כי אזי נקראת בחי' ארץ כנען כנ"ל. בפשטות נראה שהמחלוקת דוחה הפרנסה משני בעלי המחלוקת, ולא רק מזה שאשם במחלוקת, וצ"ע האם גם במחלוקת על צדיק כנ"ל שאעפ"כ עושה טובה לחולק. ולפי מה שביאר שם שזה כמו ששופך עפר וממלא את החפירה של החולק, נראה שבוזה מתקן את ההפסד שעושה המחלוקת. כי החתירה היא ההפסד שגורמת המחלוקת כך נראה. וצ"ע.

אבל כשיש שלום אזי היא נקראת בחי' ארץ סתם, ואזי היא בחי' ארץ נתנה יכולה, (תהלים טז) שנותנת כחותיה כח השלום לכל יבול הארץ, ואזי יש כח לכל הרפואות כנ"ל. וכנ"ל כי כח הארץ בפירות והיבול הוא כח השלום, כי הפרנסה היא המאכל המחבר נשמה לגוף ע"י שעושה שלום ביניהם שהרי הם שני הפכים. הכי נמי כח הארץ בפירות עושה שלום בין היסודות שבאדם שע"י יש לו רפואה.

עתה חוזר לבאר סוד חודש אייר, עפ"י הסוד, וממילא מתבאר גם קשר בין החלק הראשון של התורה לחלק השני המדבר מאכילת שבת. כי מבואר בספר דן ידין שאייר רומז שאיבי האדם ישובו יבשו רגע, דהיינו ביטול המחלוקת, שע"י ארץ נתנה יכולה (ר"ת אני/פ), גמט' היום גמט' יעקב, בחי' שבת העליון. בחי' שבת מעין עוה"ב. וג"פ היום מלמד על ג' סעודות שבת דהיינו אכילת שבת. נמצא שאייר מקשר בין שני חלקי התורה הזו, בין המחלוקת לשבת.

וע"כ אותיות אייר הן ר"ת איובי ישובו לבושו רגע [פ"א/פ"ב] (פ"א/פ"ב), שהם דברי דוד המלך שאמר בתהלים שאיובי ברגע אחד יגלו את האמת שתבייש אותם/פ"ה ואזי ישובו בתשובה ויתביישו, ורמז בראשי תיבות אייר לומר שחודש אייר מסוגל לזה. ורבנו מביא מכאן ראייה שביטול המחלוקת, גורם לארץ

ע"י בראשית פרק יג (ו) ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו פי ה"ה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדו: (ז) ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז ישוב בארץ: (ח) ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אחים אנחנו: (ט) הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאלה: ספורנו (ז) ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט. היתה ביניהם מריבה לראות מי נדחה מפני מי מן המרעה שימצאו: והכנעני והפריזי אז ישוב בארץ. ולכן היה הריב בין שני אחים גרים מביא את ריחם בעיני התושבים כי בהיות מריבה בין האחים הגרים יחשבו אותם התושבים לאנשי ריב וישאו ק"ו בעצמם:

העמק דבר (ז) ויהי ריב. אירע מעשה שהיה לחרפה וחלול השם שהיה ריב בין הרועים. ותנ"י בספרי פ' תצא כי היה ריב בין אנשים וגו' אם בן הכות הרשע. אין שלום יוצא מתוך מריבה וכה"א ויהי ריב בין רועי וגו' מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק ה"א זו מריבה וכה"א ועמדו שני האנשים וגו' מי גרם לזה ללקות ה"א זו מריבה פי' חז"ל דכן הכות הרשע הגיע עבור הריב שדברת קשות כ"כ עד שהתבוננו השופטים שראוי ללקות. וכך הענין בלוט שיצאו דברי מפי הרועים שאינם כדאי לשומען. [וכונת הספרי אין שלום יוצא מתוך מריבה. שזה אינו כתוכחה דאיתא ברבא פ' ראה שתוכחה מביאה לידי שלום ואהבה. אבל לא כן ריב]:

¹⁷ גם בדפוס רועי (וגם בפסוק רועי) ומתוצו - רועה

¹⁸ גם בדפוס רועי (וגם בפסוק רועי) ומתוצו - רועה

ע"י תהלים פרק סז (ז) ארץ נתנה יכולה. ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אחים אנחנו: (ט) הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאלה:

רד"ק (ז) ארץ נתנה יכולה. ואז תתן הארץ יכולה, כי מפני העונות נעצרו הגשמים והארץ לא תתן את יבולה, אך בזמן הגאולה יכלו הרשעים והנשואים יהיו בלי עון, לפיכך תתן הארץ יכולה בכל עת:

ע"י לקמן ספר קרניים אני רומז לזעיר, שהוא בחי' סעודה שלישית שהיא כנגד כל ג' הסעודות, אני גמט' היום ומג"פ "היום" דכתיב בתורה למדו חז"ל חיוב ג' סעודות בשבת. ובביאור דן ידין אות ט' כתב ג"פ אני רומז לפסוק (דברים לב לט) ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמת ואמתה מחצתי ואני ארפא ואין מדי מציל:

¹⁹ * תהלים ו' יא

כ"י תהלים פרק ו (י) שמוע ידוד תחנתי ידוד תפלתי יקח: (יא) יבשו ויבדלו מאד כל איבי ישובו יבשו רגע:

מצודות דוד (יא) יבשו - בראותם הצלחת. ויבהלו - כדרך אדם התמה ונבהל בראות דבר אשר חשב לנמנע. ישובו - או יהיו חוזרים מרעתם לבקש שלומי וברגע היא יבשו ולא לאחר זמן כי אמחול להם על מה שעשו בי ולא תזכרנה עוד להיות להם לבושה:

ע"י בספר קרניים (לר"ש מאוסטרפליא) מאמר ז' ומה שביאר בדן ידין שם [על תחילת מאמר ז']. ובמגלה עמוקות ריש אופן ככא

ספר קרניים מאמר ז' - סוד חודש אייר, מסוד שבת, רוא דשלת סעודות, ערבית הוא סוד ו' רוא דיעקב מסוד ק"ך המשפיע ל"י בסוד הצירוף בדן הקשה, כמו שבארתי בספר פרח ציץ. וסוד יום השבת סוד ד' אותיות קדישין בסוד חמשים ושלושה אותיות הקדושים הוא בסוד גן. והשלישי בא להוסיף בסוד הראשון כבחינת השלישית רוא י"ג מכלילן דרחמים ובאים מן השלישי. וסוד סעודות ג', סוד ג' היום, סוד ג' אני, סוד הזעיר. ורמז דסעודה השנית דבקר סוד היחוד כפשוטו, בסוד שלש מאות ושמונים ושבעה אורות שלש ראשין קדישין ועטרותיהן. והבן זה מאוד ושים עיניך עליו והוא קבלה מר' אברהם דיאורי ז"ל:

וע"י ספר דן ידין לרבי שמשון מאוסטרפליא ז"ל שהוא ביאור לספר קרניים לרבי אהרן מקרדינא - מאמר ז' אות א' - סוד חודש אייר וכו' פירוש וכוונתו כמו שכתבו המקובלים, אייר ג' רכא, סוד שבת העליון, סוד קידוש, בסוד כוסי רויה רויה, ג' רכא, המכניע הקליפות בסוד איובי ישובו רגע, ר"ת אייר, סוד שבת הגדול כנודע, בסוד ג' סעודותיו הקדושים כאשר מבאר והולך והבן סוד:

פ"ה מועד קטן דף ט. - אמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש שלמה להכניס ארון למקדש דבקו שערים זה לזה אמר שלמה עשרים וארבע רגלות ולא נענה פתח ואמר שאו שערים ראשיכם וגו' ולא נענה כיון שאמר ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה וידעו הכל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון.

לתת יבולה/פיו, וכנ"ל שאייר זמן ראשית הגידול של הפירות דהיינו הזמן שהארץ מקבלת ונותנת כח שלום בפירות, לפרנסה ורפואה נמצא שאייר הוא זמן המסוגל לביטול המחלוקת, **כי אזי הם כל הרפואות, שהם בחי' שלום**, כי הרפואה היא השלום בין היסודות שבגוף/פיו ובין הד' מרות/פיו, **בחי' ארץ נתנה יבולה כנ"ל, שהוא היפך המחלוקת, שהיא בחי' ארץ כנען כנ"ל :**

עד כאן דיבר מענין המחלוקת ומכאן מדבר מאכילת שבת וצ"ע הקשר וביאר מוהרנ"ת בלק"ה/טו שהשבת מכריע ומתקן את המחלוקת דקדושה של ימי החול שהם ו' סדרי משנה בחי' כשר פסול טמא טהור מותר אסור. ועי"ז נמתק המחלוקת דסט"א כי כל דבר נמתק בשרשו ושרש המחלוקת דסט"א במחלוקת דקדושה. נמצא תיקון כל המחלוקות ע"י השבת, כי היא שרש וצורה לששת ימי החומר והפירוד. וצ"ע דלכאורה מובן הקשר בין מחלוקת לאכילת שבת במה שציון לתורה נו שם מבואר גודל מעלת אכילת שבת ושעל ידה משבית אויב. וכנראה שמוהרנ"ת לא הסתפק בזה וצ"ע מדוע. ואולי מוהרנ"ת רצה לבאר מניה וביה דהיינו דווקא עפ"י התורה שלנו שכל דבר נמתק בשרשו, כיצד אכילת שבת מתקן את המחלוקת, ולא רק כיצד מבטל אותה כמבואר בתורה נו.

¹⁹ יבול, אותיות יובל, הרומז לבינה כתר דז"א, סוד הכנעת הקליפות והאויבים, שכידוע הוא החשמל שבבינה, ובשבת הגדול הכניעו את העי"ז של מצרים כשקשרו כל אחד טלה למטתו לעיניהם. ואולי רמז באייר גמט' רכא אותיות ארץ דהיינו ארץ אפיים שבאריך אנפין. וכנ"ל בון ידן שאייר מסוגל לזה שמאיר בו אורות משבת העליון, הרומז כנראה לעולם העקודים שקדם לשבירה (ספר הלוקטים כי תשא את שבתותי תשמורו) והוא עולם השכר. בחי' ג' סעודות שבת כמבואר שם ובפרט בשלישית רעוא דרעיון אריך אנפין. כי שבת מעין עזה"ב.

²⁰ תורה נו אות ח' - כי עקר החולאת, חס ושלום, הוא מחמת העדר השלום, הינו מחלקת היסודות, שיסוד אחד מתגבר על חברו, ושלום הוא רפואה:

²¹ עיין תורה כו אות ח' - ושלום בגופו (שבת ל"ג: דרשו על פסוק "ויבא יעקב שלם", שלום בגופו שלום בממונו וכו') בארבע מרות שלא תתגבר אחת על חברתה.

²² לק"ה בשר שנתעלם מן העין ג' א' - עין מאמר המתחיל 'דע כשיש מחלקת' וכו', הנאמר על פסוק, 'בקמים עלי מרעים תשמענה אזני צדיק כפתר יפרח וכו'', עין שם כל המאמר עד סופו (סימן רעז). והוא קשה להבינו לכאורה, כי אין מבאר שם החבור והפסיכות שיש לשבת עם כל הענין הנאמר שם מאכילת שבת שהוא תקון לחול שבת. אף הוא מקשר לענין הנאמר שם תחלה מענין המחלקת דקדושה, שמתקן מחלקת דסטרא אחרא, שהם בחינת היכלי התמורות, עין שם היטב. כי הדברים סתומים שם, כי לא באר רבנו זכרוננו לברכה חבור וקשר הענינים הנ"ל אף הם קשורים זה לזה:

א) והנראה כי מה שכתוב שם; שאין הדין נמתק אלא בשרשו. ועל פן עקר תקון מחלקת דסטרא אחרא שהוא בחינת היכלי התמורות, הוא על ידי מחלקת דקדושה שהוא שרש המחלקת, עין שם. באמת גם המחלקת דקדושה בעצמה צריד המתקה והכרעה על ידי השלום, כי כשיש מחלקת אפלו דקדושה אזי, אדרבא, הם יכולים לנק משם חס ושלום, אבל עקר התקון שנתמקן מחלקת דסטרא אחרא על ידי מחלקת דקדושה שהוא שרשם, הוא רק מחמת שמתקן מחלקת דקדושה אינו מחלקת כלל. ובאמת הוא רק אהבה ושלום גדול, כי מחלקת דקדושה יש לה הכרעה ושלום. ועל פן על ידי מחלקת דקדושה נמתק מחלקת דסטרא אחרא, כי מחלקת דקדושה נכללת בשלום ונתבטל כל המחלקת. ועקר השלום של המחלקת הוא על ידי שבת, בחינת שבת שלום, כי השבת עושה שלום בין המחלקת. כי המחלקת דקדושה הוא בחינת ששה סדרי משנה, בחינת אסור ומתר, טמא וטהור, כשר ופסול, שהם בחינת ששת ימי החל. ועקר תקון ששת ימי החל הוא על ידי שבת, כי שבת עושה שלום בין המחלקת דקדושה שהוא בחינת ששה סדרי ומתר וכו'. ועל ידי זה נתמקן ששת ימי החל שמהם יונקים מחלקת דסטרא אחרא. נמצא, שעקר תקון המחלקת דסטרא אחרא שיונקים מששת ימי החל, שנתמקנים על ידי מחלקת דקדושה שהוא בחינת ששה סדרי משנה, עקר תקון זה הוא רק על ידי שבת שלום כנ"ל. ועקר כבוד שבת הוא האכילה (כמבאר שם בדברי רבנו, נרו יאיר). בשביל זה עקר הקדושה, שצריכין להמשיך קדושת שבת על ששת ימי החל העקר הוא בעניני אכילה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, על שמאי הוקן שכל מיניו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת וכו', כמו שכתוב, 'זכור את יום השבת לקדשו' זכרוהו מאחד בשבת וכו', כמו שפרש רש"י בחמש. נמצא, שעקר הקדושה שצריכין לקדש ששת ימי החל, להמשיך עליהם קדושת שבת, הוא בענין אכילה, כי העקר מה שצריכין לששת ימי החל, הוא רק בשביל לתקן מחלקת דסטרא אחרא בחינת היכלי התמורות שנתמקן על ידי קדושת שבת כנ"ל. ואלו היכלי התמורות הם בחינת ניצוצות שנפלו על ידי שבירת כלים, שמשם יניקתם כידוע, ואלו הניצוצות נפלו בכל מיני מאכל. ועקר פונת האכילה, לתקן ניצוצות אלו שנפלו על ידי חטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת טוב ורע, שהוא בחינת מחלקת, כי על ידי חטאו ערב טוב ורע, אסור והתר וכו'. שמשם באים כל מיני מחלקת. ועל פן עקר התקון על ידי האכילה בקדושה, שעל ידי זה מתקנין ומעלין ניצוצות הקדושה שנפלו על ידי פגם האכילה של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת טוב ורע כנ"ל. ועקר התקון הוא על ידי שבת, שהוא בחינת שלום, שעל ידי זה נתמקן המחלקת כנ"ל, שעל ידי זה נתמקנין בחינת היכלי התמורות שהם בחינת הניצוצות הנ"ל שנפלו לשם כנ"ל. כי עקר תקון חטא אדם הראשון הוא על ידי שבת, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה; ששבת אגין עליו וכו'. ועל פן צריד להמשיך קדושת שבת לששת ימי החל על ידי האכילה דיקא כנ"ל, כדי לתקן הניצוצות שנפלו בהמאכלים ונתערב טוב ורע שזה בחינת היכלי התמורות שנתערב ונתחלף טוב ברע ורע בטוב, שזה בחינת מחלקת כנ"ל, לתקן על ידי קדושת שבת שלום שהוא מתקן המחלקת כנ"ל. וזה בחינת מה שאמר רבנו, נרו יאיר, שאכילת שבת הוא תקון לחול שבת, כי חלול השבת הוא שמעורר בחינת ששת ימי החל בשבת, על ידי שעושה איהו מלאכה מל"ט (שלישית ותשע) מלאכות, שהם בחינת ששת ימי החל, בשבת. נמצא, שפגם חלול שבת הוא שמעורר בחינת מחלקת, בחינת ששת ימי החל בשבת. על פן התקון הוא על ידי אכילת שבת, כי על ידי אכילת שבת, על ידי זה מתקנין בחינת היכלי התמורות, בחינת מחלקת, כי אכילת שבת מעלה ומתקן כל האכילות של כל ששת ימי החל שאוכלין לכבוד שבת, שעל ידי זה מתקנין ומעלין הניצוצות מהיכלי התמורות כנ"ל. נמצא, שאכילת שבת מתקן ששת ימי החל. על פן הוא תקון לחלול שבת שהוא שבת שבת שבת שבת שבת חס ושלום, על ידי איהו מלאכה מל"ט מלאכות שהם בחינת ששת ימי החל כנ"ל. נמצא, שמקשר היטב ענין אכילת שבת, שמכפר על חלול שבת, שכתב רבנו שם לענין הנאמר מתחלה על פסוק 'בקמים עלי מרעים תשמענה אזני', שמחלקת דקדושה מתקן מחלקת דסטרא אחרא בחינת היכלי התמורות וכו', עין שם, כי כלו חד, כי גם תקון זה עקרו על ידי שבת שלום כנ"ל:

לכאורה נראה הקשר פשוט במה שביאר לעיל שהשונא וחולק על חברו דומה לחותר ועושה חלל ופירוד ביניהם, הכי נמי אכילת יום חול היא בחי' מחלוקת של שונא כי הגוף שונא לנשמה, ובאכילת החול הכבד שבו עכירות הדמים מקבל תחילה ואזי מזונא דגופא הפך מזונא דנשמתא (תורה ח' תנינא) ונעשה בחי' פירוד ותהום בין הגוף לנשמה. אבל אכילת שבת אין בה חלק לחיצוניים, והיא בחי' מחלוקת של צדיק שנדמית לאכילה רגילה אבל באמת היא כולה קודש. כי על ידה מאיר בגוף אורות נפלאים מעולם השכר בבחי' שבת מעין עוה"ב.

ואכילת שבת היא גם רפואה הנ"ל כי מחבר לגוף אורות הנפלאים של עתיק וזה שאמרו בגמ' שבת היא מלועוק רפואה קרובה לבוא.

ודע שעיקר כבוד שבת היא האכילה [צ"ל/א"ג], כמ"ש שהקב"ה ציווה על אכילת המן במדבר

שבשבת יאכלו אותו בג' סעודות (שמות יו) אכילתו היום, וכתוב ג' פעמים היום וחז"ל/צ"ל למדו מכאן חיוב אכילת ג' סעודות בשבת. ונראה שכיון שכל אכילה מחבר אור הנשמה לגוף לקיימו ולחזקו, נמצא שעיקר הארת הנשמה בגוף זה ע"י אכילה, ובשבת עולים אנו ברוחניות למקום גבוה מאד נמצא שע"י אכילה אנו מאירים בגוף אורות נפלאים מגבוה מאד/צ"ל, ובאכילת שבת אין אחיזה לחיצוניים/צ"ל כלל, כי אכילת שבת

² עיין ירושלמי שבת פט"ו הל' ג' לא נתנה שבת אלא לאכילה וכו'. ועיין לק"ה בשר שנתעלם מן העין ג' א' להבין הקשר של שבת למחלוקת הנ"ל ועיין פל"ח אות ה שציין גם לתורה כו שבת בחי' שלום ולגמ' שבת יב שבת בחי' רפואה - שבת היא מלועוק וכו' צ"ל עיין פרפראות לחכמה אות ה' - שם במאמר הנ"ל, ודע שעיקר כבוד שבת הוא האכילה וכו' קשר הענין למה שלמעלה עיין בליקוטי הלכות הל' בשר שנתעלם מן העין ה"ג, וגם לפי מה שנתבאר לעיל מענין שלום ורפואה ושבת הוא גם כן בחינת שלום כמבואר בוהר הקדוש הובא לעיל במאמר רציצא סי' כ"ז, וכן הוא בחינת רפואה כמו שאמרו רז"ל (שבת י"ב) שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבוא, והיא בחינת הכנעת האויבים גם כן בחינת (תהלים ח) להשביט אויב ומתנגם כמבואר לעיל במאמר שאלו את ריב"ק סי' נ"ז, ועיין בקרנים מאמר ז' מבואר גם כן מסוד חודש אייר וסוד הג' סעודות של שבת ועיין שם בפירושי הקדושים, ושם מובא גם כן אייר ר"ת אויבי ישובו יבוש רגע כנ"ל:

ירושלמי שבת דף עח. רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ולשתייה. על ידי שהפה זה מסריח התירו לו לעסוק בהן בדברי תורה. רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה. מתני' מסייעה בין לדין בין לדין. כיצד הוא עושה או יושב ואוכל או יושב ועוסק בדברי תורה.

שאלות דרב אחאי גאון - סימן א אות ב - השבת לא ניתנה אלא דוגמא לעולם הבא מה שבת לא ניתנה אלא לאכילה ושתייה ולקלס להקב"ה אף לעולם הבא אין לו לאדם אלא לאכול ולשתות ולקלס להקב"ה שכן יואל הנביא אומר ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ה' אלהיכם ואף הקב"ה הזהיר להן לישראל ואמר להן כל מי שהוא מחלל את השבת כבודי הוא מחלל.

העמק שאלה על שאלות דרב אחאי גאון סימן א - אות טז [סימן ג] אף לעוה"ב כו' הכוונה דכמו שאוכל ושותה ומתענג בשבת בלי שום טרחה והכנה שהרי כבר מוכן מבע"י כן יהי' תשלום שכר לעוה"ב שיהי' נזוין מזיו השכינה בלא שום טרחה מצות ות"ת שכבר טרחו והכינו בעוה"ז ומי שטרח בע"ש יאכל בשבת כדאי' זה המשל במדרש קהלת עה"פ הכסיל חובק את ידיו כו' על הנמשל דשכר עוה"ב וקרי לה רבינו לאכול ולשתות כלשון המשל. וכבר כתיב בנדב ואביהוא ויאכלו וישתו ודרשו שזנו עיניהם מזיו השכינה. וכן מפרש רבינו קרא דיואל ואכלתם אכול ושבוע פי' כל א' יהא נזוין ונהנה מזיו השכינה כפי' כחו עד שלא יהא משתוקק להשיג יותר לא כמו בעוה"ז דהנפש לא תמלא ואין נפש של אדם שבע מתורה ומצות.

²² שמות פרק טז (כב) ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה: (כג) ויאמר אלהם הוא אשר דבר ידוד שבתון שבת קדש לידוד מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העדה הניחו לכם למשמרת עד הבקר: (כד) ויניחו אתו עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו: (כה) ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לידוד היום לא תמצאהו בשדה:

רבנו בחיי - אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום וכו' - ונוכרת מלת היום שלש פעמים בכתוב לרמוז על שלש סעודות בשבת. והנני מגלה סוד אשר הסתירו חכמי האמת בשלש סעודות וארמונו לך בכאן, ואומר כי **סעודה ראשונה** היא סעודת הלילה היא מדת שמור ונקראת בשם מלכות, ומוזה האירו חז"ל את עינינו שהיו אומרים בערב שבת בואו ונצא לקראת כלה שבת מלכתא ואמרו בואי כלה בואי כלה, ועל כן הזכיר תחילה אכלוהו היום כי מלת אכלוהו מלשון כלה ואין מקדשים את האישי כי אם את האשה. **סעודה שנייה** היא של שחרית והיא רמו למדת יסוד הנקרא שבת הגדול ועיקר קידוש אינו אלא ביום, ועל כן נקרא קידוש היום קידושא רבא, וכן תפילת (שחרית) ערבית אנו אומרים אהבת עולם ואותה של שחרית קורין חז"ל אהבה רבה, וידוע כי הלילה שמור והיום זכור ועל כן אמר כי שבת היום לה'. **סעודה שלישית** היא של מנחה והוא חתימת היום רמו לראשית, הראשית שהוא עיקר הבנין וראשו, ועל כן אמר היום לא תמצאוהו כי מלת לא כמו אין כי החכמה מאין תמצא, כל זה ממטה למעלה והם סעודות לנפש בחיים האמיתיים בתענוג הקיים והנצחי, ומעתה הבן גודל מעלת המקיים שלש סעודות ושכרו וכותו הגדול בכוונה הגדולה והעליונה הזאת:

²³ שבת דף קיז: תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חידקא אומר ארבע אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא.

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג. **מחבלו של משיח** כתיב הכא יום וכתוב התם הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו'. **מדינה של גיהנם** כתיב הכא יום וכתוב התם יום עברה היום ההוא. **ממלחמת גוג ומגוג** כתיב הכא יום וכתוב התם ביום בא גוג.

²⁴ עיין תורה אור לבעל התניא פרשת חיי שרה (דף טו/ג) מבאר עניין האכילה של חול ושבת וזה קיצור הדברים עפ"י גליון חסידות המבוארת - מקשה כיצד המאכל מחייה אדם שגבוה ממנו ומתריך שהמאכל עצמו נמוך יותר מצד שהוא צריך לאדם שיעלה אותו מצומת למדבר, אבל מאידך נשמת האדם מאצילות, ואילו נצוצות הטוב שבמאכל הם מעולם התוהו שקדם לאצילות וגבוה ממנו, שהרי נשבר מחמת רוב האור, שלא יכלו הכלים לסבלו.

יקרה מאד, כי הוא כולו אלהות כולו קודש, וכמבואר צ"ל (לעיל בסי' נז) וז"ל ועל כן מצוה גדולה צ"ח להרבות בסעודת שבת [צ"ח] לא מבואר כמה צריך להרבות, אבל ברור שהכוונה שצריך לאכול יותר ממה שצריך/א"כ לאכול ביום חול/א"כ. ובתורה נז ביאר שכשזוכה לבחי' עונג שבת אז אין צריך לצום, כי פועל באכילתו, מה שפעל ע"י הצום/א"כ. והביאור כי באכילה בקדושה בבחי' עונג שבת, אזי אע"פ שאוכל גשמיות ונוסף דם בכבד לא נעשה ע"י הכבד בבחי' דוכרא דדמא, כי אכילה בבחי' עונג שבת היא בחי' המשכת רוחניות גבוהה מלמעלה בחי' הקו שממעלה למטה קו החסד ומונע את שליטת הכבד. כי היא הארת הבינה בחי' עונג שבת, לכן אכילה כזו מכניעה את עכירות הכבד, שלא נעשית מרכבה למקטרג הגדול היינו להשביט אויב. כי אכילת שבת קודש היא, וכל זר לא יאכל קודש (ויקרא כב) היינו הכבד. ואז נכנע הכבד, ואז נתבטל כחו, בבחי' (תרומה ד' קלה ע"ב) וכל שולטני רוגזין, שהם בחי' כבד כועס, כלהו ערקין

לכן אכילת חול היא לברר את הניצוצות שנפלו מעולם התווה לעשיה. אבל בשבת שהעולמות עולים לשרשן, כידוע שעולמות שלמעלה מאצילות הן עולמות השכר, (וגם עולם התווה שנברא לכתחילה להיות רע זה רק עד כמה שאין כלים לאור שבו אבל כל אדם כפי הכלים שהכין ע"י ההתגברות על התווה הזה, נעשה לו כלים דייקא לאורות התווה הגבוהים האלה) נמצא שניצוצות המאכל עולה לשרשו בעולם התווה. נמצא כשאוכל בשבת א"צ לברר הטוב, אלא האוכל כולו טוב גבוה מאד. כי שבת בחי' עוה"ב, ואפשר ליכות באורות התווה כפי הכנת הכלים בימי החול. אלא שזוכים בהם דייקא ע"י האכילה, כי האוכל שרשו שם. וכשאוכל מאכל ששרשו בתווה, בזמן שהוא עלה וקשור לתווה, אוי המאכל ממשיך לאדם משם אורות נפלאים מעולם השכר, כפי הכלים שמכין ע"י קדושת האכילה.

צ"ח עיין סוף תורה קכה מה שהעיר שם הטשרינער רב - ועיין בס' נגיד ומצוה להאריז"ל וכן במשנת חסידים שכתב להדיא שאע"פ שיאכל בשבת יותר מהצורך אינו הולך לחיצונים כמו בחול אלא נבלע באיברים.

^{טז} מוהר"ח בתקפא

צ"ח תורה נז אות [ה] - [ו] וענג שבת הוה, זה בחינת אכילה בקדושה. כי אכילת ימי החל, נהנה ממנה גם כן הסטרא אחרא. אבל מאכילת שבת, אין חלק לסטרא אחרא כלל וכלל. וזה שצוה אותנו על אכילת שבת, כמו שכתוב (שמות ט"ז): "אכלוהו היום כי שבת היום לה'". כי אכילת שבת, נעשה קדושה ואלקות גמור, בלא תערבת סיגים כלל. ויכול לפעל באכילת שבת, מה שפועל בתענית, הינו להפיל אויביו לפניו, בזכות ענג שבת, כמו שפועל בצום. ועל שם זה נקרא שבת, כי בסגלתו "השביית אויב ומתנקם" (תהלים ח): שם אות [ו] כי על ידי הצום, אויביו נופלים לפניו. כי על ידי הפעס הבא מהכבד, בחינת: 'כבד כועס' (ברכות ס"א), נתעורר המקטרג הגדול, שהוא עשו, "הוא אדום" (ו). שאחיותו בכבד (זר פינחס רל"ד ותקון כ"א). והוא אדמוני (ח). שהוא בחינת כבד, שהוא מלא דם (ט). ומן המקטרג העליון נתעוררים ונשתלשלים מקטרגים וצרים למטה על אדם הכועס, ושולטים עליו, ואינם יראים מלפניו. כי על ידי הפעס נדמה להם ככהמה, וכ'.....

ועל ידי הצום והתענית הוא מתקן את פניו, ומחזיר לעצמו את חקמתו, שהיא צלמו המאיר בפניו. ואז הכל יראים ממנו, ואויביו נופלים לפניו. לפניו דייקא, כי עקר נפילתם, מחמת הפנים פנ"ל. וכל זה נעשה על ידי הצום, כי על ידי הצום, נכנע הכבד לפני המת. כי ביום שאדם אוכל, אז הכבד נוון תחלה, ואחר כך הוא שולח להמת. נמצא ביום האכילה, הגדלה והממשלה להכבד. וכשמתענה, אינו נוון המת תחלה, והמת שולח מזון אחר כך להכבד (יא). נמצא ביום הצום, נכנע הכבד לפני המת, והגדלה והממשלה להמת. והיו תקון למה שפגם בתחלה בהחכמה, שהיא המת, שהיא הצלם המאיר בפניו. ועכשו על ידי התענית, הוא מכניע את הכבד, ונותן הממשלה להמת. וכשנכנע הכבד, שהוא ראש המקטרגים, אזי נכנעים כל האויבים האחרים בהכבד:

אבל כשזוכה לבחינת ענג שבת פנ"ל, אז אין צריך לצום (יב). כי פועל באכילתו, מה שפעל על ידי הצום, הינו להשביט אויב. כי אכילת שבת, קדש היא, 'יכל זר לא יאכל קדש' (ויקרא כ"ב). ואז נכנע הכבד, ואז נתבטל כחו, בבחינת (תרומה קל"ה): וכל שולטני רוגזין, שהם בחינת כבד כועס, כלהו ערקין ואתעברו. ואז וכלא אהבה, בבחינת (שיר השירים ז): 'אהבה בתענוגים', וכל זה מענג שבת הנ"ל:

^{טז} בג' מקומות בלבד נקט רבינו מצוה גדולה, כאן ובתורה סב מצוה גדולה לחדד השכל ולקטן כח תניא מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד. ועוד בחי"מ שמו מצוה גדולה ללמוד בספרו הרבה.

^{טז} עיין לעיל תורה קכה ובהערה שם. ועיין חיי מוהר"ן סימן לב.

פ תורה קכה - ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' וכי, וקדמו רבותינו, וזכרונם לברכה (שבת קיז): 'מכאן, שחייב לאכל שלש סעודות בשבת, כי תלתא "היום" כתיבי'. נמצא שעל כל סעדה משלש סעודות כתיב היום, לרמוז שלא לאכל בסעדה של שבת רק בשביל היום. כי לפעמים אוכלים שרעב מאתמול, ולפעמים בשביל שלא יהא רעב למחר, אף בכל סעדה משלש סעודות של שבת, לא יאכל כי אם בשביל היום, הינו סעדה זו לא בשביל קדם ולא בשביל אחר כך: [זה הענין לא שמעתי מפיו הקדוש בעצמו, רק מפי אחר שאמר משמו, וכתבתיו כמו ששמעתי. אחר כך נודמן שדברתי עמו, וזכרנו לברכה, מענין זה, ופקפק בעצמו על זה ואמר: הלא אכילת שבת יקרה מאד מאד, וכמבאר בכל דברי רבותינו, וזכרונם לברכה, שבשבת צריכין דוקא לאכל ולשתות ולהרבות במעדנים. והבנתי שאין פונתו במאמר זה הנ"ל, למעט באכילת שבת, חס ושלום. ותכן פונתו במאמר זה לא באר לי כלל, כי לא זכיתי לדבר עמו עוד ממאמר זה. רק אחר כך שמענו מפיו הקדוש, וזכרנו לברכה, כמה וכמה תורות על ענין מעלת קדשת אכילת שבת שיקרה מאד, ואמר בפרוש שצריכין בשבת לתרבות במאכל ובמשותה כפשוטו, כי אכילת שבת היא פלה אלקות פלה קדש וכי'. עיין בהתורה שאילו את רבי יוסי בן קסמא בסימן נ"ז, וקמין (בסימן רע"ז) מה שכתוב שם שעקר כבוד שבת הוא האכילה עיין שם ועוד בכמה מקומות (ב):

^{קא} כך נראה אבל אפשר לדחות שאם אוכל ביום חול יותר ממה שחייב כדי לקיים ולחזק את גופו א"כ בשבת צריך לאכול עוד יותר דאי לאו הכי לא ניכר אכילת שבת. אבל לא נראה כך אלא שבשבת צריך לאכול רק יותר ממה שצריך ביום חול ומי שאוכל בחול יותר מדאי באמת פוגם באכילת שבת כך נראה. אבל בוודאי שאעפ"כ קדושת אכילת שבת היא נפלאה גם כשאוכל יותר ממה שצריך כי אין לחיצונים חלק בה. אבל במה שאמרו שעל ידי אכילת שבת חוזר הצלם אדם זה כנראה לא יזכה מי שאוכל יותר מדאי. כך נ"ל. ויה"ר שנוכה לזה.

^{קב} עיין עירובין פרק ח' משנה ב' שיעור פת לערובי תחומין לרבי יהודה שיעור שתי סעודות של חול ולר"מ שתי סעודות שבת. ועי"ש תפארת ישראל שלשניהם סעודת שבת מרובה כיון שיש בה מעדנים ורק עני שאין לו מעדנים אינו מרבה באכילת שבת, עי"ש.

^{קג} כמבואר שם שבצום אינו נכנע הכבד שבו כל עכירות הדם והוא מרכבה לסט"א. ואזי הגוף ניזון מאכילת אתמול שכבר נעשה וך ועלה למח ועתה יורד בבחי' קו של ממעלה למטה להחיות את הגוף עי"ש. עפ"י ועיין חסד לאברהם - מעין ד - נהר מה.

ואתעברו. (הגה- ונתגדל המוח החכמה ומאיר בפניו בבחי' ואנפאה נהירין בנהירו עלאה): ואז וכלא אהבה, בבחי' (ש"ה ז') אהבה בתענוגים, וכל זה מעונג שבת הנ"ל:

והוא תיקון לחילול שבת, כי מחילול שבת אי אפשר ליזהר, כי בקל אפשר להכשל בחילול שבת ח"ו, והתיקון הוא ע"י האכילה של שבת כי אכילת שבת מחבר ומאחה את

הקרע והפירוד והחלל שנעשה ע"י החילול שבת. (והנראה שעיקר הכוונה לאכילת סעודה שלישית שנאכלת ביותר לשם שמים כי כבר שבעים מסעודה ראשונה, וגם הוא זמן שמאירים האורות הגבוהים ביותר, רעוא דרעוין/ק"ה הרצון שברצונות)

כי חילול שבת הוא בחינות חלל כי בשבת עולים העולמות עד שנעשה חלל בין רגלי העשיה לקליפות שמתחתיו/ק"ו, וחילול שבת פוגם בחלל/ק"ו וגורם שוב אחיזה לקליפה ברגלי המלכות. וזה בחי' **הסתלקות**, כי כל ירידה לעולם נמוך יותר נקרא מיתה/ק"ח, **בחינות כי ימצא חלל באדמה (דברים כא)** /ק"ט בחי' הנפטר שגופו נשאר חלול וריק מנפשו שהיה בו (רבנו בחיי/ק"א).

^{ק"ד} **חיי מוהר"ן** אות לב - בענין הנדפס בספריו הקדושים בסימן ג' ובסימן רע"ז לענין מעלת אכילת שבת שהיא פלה קדש ועולה למקום אחר לגמרי, דבר עמנו מזה הרבה והזהיר אותנו לאכל בשבת ולשמח וכו' כמו שהזהירה תורה (שמות ט"ז), "אכלוהו היום כי שבת היום, אכלו בנים אז מען זאגט שוין עסט קינדער. [בשכר אומרים אכלו בנים] אחר כך אמר גם את זה אין יכולין לקיים: **ועיין שיש"ק ח"ב** אות רפה - זה שאמר רבנו לענין אכילת שבת המבואר בספר חיי מוהר"ן (סימן לב) - עיקר שיתוף נאמרה לענין סעודה שלישית של שבת, שאז מתעצלין העולם לאכול מחמת ששבעים מסעודת הבקר. וכך אמר רבנו: "בשכר אומרים לנו אכלו בנים! - אף-על-פי-כן אין רוצים לאכול". "אז מען זאגט שוין עסט קינדער וויל מען ערשט נישט עסין". ואנשי-שלומו היו אומרים זאת למי שהתעצל באכילת שלש סעודות.

^{ק"ה} וזהו האוינו דף רפה: - מצחא דאתגלי בעתיקא קדישא, רצון אקרי, דהא רישא עלאה דא סתים לעילא דלא אתיידע, פשיט חד טורנא בסימא יאה, דאתכליל במצחא, ובגין דאיהו (נ"א דההוא) רעוא דכל רעוין אתתקן במצחא, ואתגלייא בבוסטיא (ס"א אתגליף בפסיטא) האי מצחא אקרי רצון, וכד רצון דא אתגלייא, רעוא דרעוין אשתכח בכלהו עלמין, וכל צלותין דלתתא מתקבלין, ומתנהרין אנפוי דעזיר אנפין, וכלא ברחמי אשתכח, וכל דינין אתמרן ואתכפיין:

בשבתא בשעתא צדלותא דמנחה, דהוא עידן דכל דינין מתערין, אתגלייא האי מצחא לתיך אנפין, ואתכפיין כל דינין, ואשתכחו רחמין בכלהו עלמין, ובגין כך אשתכח שבת בלא דינא, לא לעילא בזו"ן ולא לתתא, ואפילו אשא דגיהנם אשתקע (ס"א אשתכך) באתריה, ונייחין חייבייא: ולפי ששבת יש ענת לטון ועל דא אתוסף נשמתא דחידו נשמה יתרה המביאה לשמחה בשבתא, ובעי בר נש למחדי בתלת סעודתי דשבתא ולשיר סינות חמימות כדי להכאות שמחה יתרה, דהא כל מהימנותא, וכל כללא דמהימנותא, ביה אשתכח, ובעי בר נש לסדרא פתורא, ולמיכל תלת סעודתי דמהימנותא, ולמחדי בהו:

אמר רבי שמעון, אסהדנא עלי לכל אלין דהכא, דהא מן יומאי לא בטיילנא אלין תלת סעודתי (ועם ששינה עמנו זכה כי בזמנו עיין לא התפשט דקטת חז"ל שחייב לטכול ג' סעודות שבת ולא נהירו זכה אלל יחיד סגולה), **ובגיניהון לא אצטריכנא לתעניתא** לתענית חלוס **בשבתא** כי צוטון און לתשוק לחלומות רעים, **ואפילו ביומי אחריני לא אצטריכנא** לתענית חלוס, כל שכן בשבתא, דמאן דזכי בהו, זכי למהימנותא שלימתא לחמונה שלימה ונתשכח לו כתיבו קיים כל התורה כולה הנקראת לחמונה.

סל סעודות השבת חד סעודתא דמטרוניתא, וחד סעודתא דמלכא קדישא, וחד סעודתא דעתיקא קדישא סתימא דכל סתימין, ובההוא עלמא יזכי בהו אלין: האי רצון כד אתגלייא, כל דינין אתכפיין משולשיהון:

^{ק"ו} **שער הכוונות** - דרושי קבלת שבת דרוש א ענין קבלת שבת - סוד קבלת שבת יצא אל השדה ויאמר לכה דודי נצא השדה ויכוין במלכות הנקרא שדה שהוא חקל תפוחין קדישין ויכוין כי חק"ל בגי' הוא הוי"ה אהי"ה הוי' אדני". גם ד' מילויים של ד' הויות הם בגי' חק"ל גם כיון כי מלת הבר הוא בגי' "ג והם ג' הויות שבגי' עולמות שבהם "ב אותיות וע"ה הם כמנין הבר "ג. גם כיון להעלות ג"ר דעשיה לנה"י דיצירה והמל' דיצירה מתרחבת ומתפשטת כדי לקבל בתוכה כל הג"ר דעשיה כי היא נקרא ארץ צבי שאין עורו מחזיק את בשרו וג"ר דעשיה נעשים מלבוש וחיצו' אל נה"י דיצירה עד הלילה ובחי' עלייה זו נק' תוס' שבת מחול על הקדש. ודע כי לא עלו רק רוחניותם אבל הכלים שלהם נשארו במקום ולכן העושה מלאכה בזמן תוס' שבת אינו חייב מיתה לפי שעדיין הכלים דעשיה נשארו למטה ולא יש מקום חלל בין הקלי' אל העשיה אבל העושה מלאכה ביום שבת עצמו חייב מית' לפי שבשבת עולים גם הכלים דעשיה ונמצא כי מקום ג"ת דעשיה נשאר מקום פנוי וריקן ואין שם קליפה ואמנם עכ"ז עדיין נשאר שם קצת רשימו של קדושה כנודע ולכן חייב מיתה כי העלה והכניס את הקלי' למקום חלל הקדוש וזה סוד מחלליה מות יומת:

^{ק"ז} כנ"ל שהעושה מלאכה ביום השבת מכניס את הקליפה למקום החלל דהיינו טומאה לרשימו של הקדושה שנשארה בחלל. וזה שכתוב מחלליה מות יומת.

^{ק"ח} כמבואר בענין שבירת הכלים בעץ חיים - שער יח פרק א מ"ת - ...וירידה זו נקרא מיתה לפי שכל שיוצא מעולמו ויורד והולך לעולם אחר זולתו נקרא אצלו מיתה. והנה אלו ז' מלכים הם בחי' ז'ת שהם הנקרא ז"נ של עולם האצילות וכיון שירדו אל הבריאה נקרא אצלם מיתה.

^{ק"ט} דברים פרק כא (א) כי ימצא חלל באדמה אשר ידוד אלהיה נתן לה לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הפהו:

רבנו בחיי - וקרא הכתוב את ההרוג חלל מלשון חלול, לפי שהוא חלול מן הנפש שהיתה בו, ועוד מלשון חולין שחללו רוח הטומאה מחוץ לעיר בשדה, וזה שאמר נופל בשדה, ועל שם שהחלל הזה כבר היה וחזר חלילה ונתגלגל בו לאור באור החיים אשר על פני האדמה, והוא שדה חלל באדמה ולא אמר בארץ.

ועוד יש בענין עגלה ערופה התעוררות גדולה להודיע מהות החלל, בראותנו כי צוה הכתוב לכפרת הרציחה שלושה ענינים, האחד עריפת העגלה, והשני שיהיה המקום נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יורע, והשלישי וידוי דברים והוא שיאמרו הכהנים בני לוי ידינו לא שפכו את הדם הזה כפר לעמך ישראל. ומן הידוע לכל משכיל כי הרוצח לא שלט כי אם על פי פירוד החיבור שהפריד מן החלל הזה שלש נפשות, נפש הבהמית והנפש הצומחת והנפש השכלית, ודבר ידוע כי הנפש המסתלקת ממנו תחילה היא הנפש הבהמית, ולכך צוה עגלת בקר שהיא הנפש הבהמית, כנגד מה שהפריד ממנו תחילה הנפש הבהמית. ומה שצוה שיהיה המקום אשר לא יעבד בו ולא יורע, הנה זה

עתה יבאר רבנו עפ"י המדרש שהשבת היא בת זוגו של האדם. נמצא שחילול שבת הוא בחי' הסתלקות אשתו שע"ז פסיעותיו מתקצרות. נמצא שבשמירת שבת אזי הפסיעות רחבות. ומקשה רבנו הרי אדרבה חז"ל אסרו לפסוע פסיעה גסה בשבת וצריך לפסוע פסיעה קטנה דייקא. ומדוע חייבו בפסיעה קטנה, שכביכול מלמד שאנו תמיד מחללים שבת.

ומתוך רבנו שיש טעם אחר לפסיעה קטנה. כי בחול אין הליכה למצוות, כי רגליה של המלכות יורדות מוות, ואחוזות בקליפות. ורק בשבת ע"י אכילת שבת עלולת הרגלים של המצוות ויכולות להתחיל ללכת ותחילת הליכתן בקושי כמו תינוק שפסיעותיו קטנות. דהיינו שבאמת מצד השבת כשאין חילול אזי הפסיעות רחבות, אבל מצד המצוות הפסיעות קצרות. מבואר שהפסיעות שלנו הם בחי' פסיעות המצוות דהיינו פסיעות השכינה שבשבת הליכתה היא כמו תינוק.

ואעפ"כ מרוב אהבת ה' את ישראל מחשיב את הפסיעות שלנו שהן בחי' שביל דקיק, כאילו הן דרך כבושה. בבחי' אע"פ ש"צדק לפניו יהלך" הקב"ה "וישם לדרך פעמיו" וכל זה נעשה ע"י אכילת שבת. ולעיל ביאר שבאמת א"א להזהר מחילול שבת, אבל אכילת שבת בקדושה מתקן את החילול שבת. נמצא שאכילת שבת גם מעלה את המצוות מהקליפות וגם מחייה את בחי' אשתו הראשונה וגם מתקן את פסיעותיו לדרך כבושה.

וצ"ע שפתח בפסיעה קטנה וסיים בשביל דקיק שנעשה לדרך כבושה (וכן הוא בתורה קלט). ולכאורה היה צריך לדמות זאת לתינוק שהליכתו בפסיעה קטנה והקב"ה מרוב אהבתו מחשיב כאילו הוא רץ. ואולי כיון שמדובר במצוות מדמה את הליכתו בפסיעה קטנה לשביל דקיק דהיינו שלא רגיל בהן וממילא כשהן עלולות לא כל כך מעוררות את היחוד כראוי, והקב"ה מרוב אהבתו מחשיב לנו את המצוות כאילו הן דרך כבושה דהיינו שאנו רגילים בהן תמיד, ומעורר על ידן יחוד קב"ה ושכינתיה כראוי, להשפיע שפע רב. ועיין לקמן בסוף התורה מוסיף בזה רבנו ואומר או כשאדם עושה איזה דרך חדש להשם יתברך, אף שבתחילה הוא שביל דקיק, עכ"ז מחמת גודל שיעשועיו יתברך מזה, הוא עושה מפעמי רגליו דרך כבושה. דהיינו שלפעמים אדם מתחיל דרך חדש בעבודת ה' או שעושה תשובה על איזה דבר ומחדש בעבודתו, ובשבת נעשה לזה רגלין ועולה בבחי' פעמי רגלין והקב"ה מרוב חביבות ושמחה בזה מחשיב זאת לדרך כבושה. בלק"ה/קיא ביאר שהצדיק ע"י אכילת שבת עושה שביל דקיק לתשובה והקב"ה מחשיב זאת לדרך כבושה בדרכי התשובה ועבודת ה'.

ומי שמתה אשתו הראשונה פסיעותיו מתקצרות כשרז"ל (סנהדרין כב.) קי"ב מהרש"א ותורת חיים פרשו על פי המבואר ביבמות סג. קי"א שהאשה מעמידה את בעלה על רגליו, לכן כשמתה אין לו

כנגד מה שהפריד ממנו הנפש הצומחת. ומה שצוה בוידי דברים לומר ידינו לא שפכו כפר לעמך ישראל, כנגד מה שהפריד ממנו הנפש השכלית שהיא המדברת, וענין הפרשה מבאר ליחידים מהות החלל, ועם המעשה הזה ונכפר להם הדם. ושמעתי כי בנבלת גוף העגלה נעשה תולעת בדרך הטבע שהולך והורג הרוצח באשר הוא שם, והנה זה מאצילות שר הנחל, והיא מנפלאות סתרי הטבע:

קי" מבואר שחלל לשון ריקנות, משמע שכל אופן שמת, וצ"ע מסוטה מה: תנו רבנן חלל ולא חנוק, ופרש"י חלל לא מקרי אלא בכלי ברזל כעין חרב. וביאר התורה תמימה <ה> כעין חרב - כמ"ש 'כ' חקת בחלל חרב, לאפוקי חנוק שאינו חלל מפני שאין דם יוצא ממנו ואפשר שמאלי מן. (כמבואר במאירי על סוטה שם) וצ"ל שבאמת כל מת נקרא חלל ורק לענין עריפת עגלה נתמעט חלל שנעשה ע"י חנק כי אולי מת מעצמו כנ"ל.

קי"א עיין לק"ה שבת הלכה ז' אות עב - ועל כן במקום שמניחין שעור סעודת שבת כפי מה ששיערו רבותינו ז"ל, משם מתחיל התחום שבת, כי שם קנה שבתה. כי עקר קניית שבתה הוא על ידי סעודת שבת כנ"ל, (וכן מבאר בסימן רעז לקוטי חלק א בהתורה צדיק כתמר יפרח). שעקר דרך הקדשה כובשין אותו ומרחיבין אותו על ידי אכילת שבת בבחינת דוק בכ"י ותשפח בנגרי וכ"י עין שם. כי עקר דרך הקדש שעושה הצדיק וכ"י כמ"ש 'כ' פמ"ד שם, הוא דרכי התשובה הנ"ל להמשיך עצות ודרכים והתחזקות וכ"י באפ"ן שהכל ישובו לה' אפלו החלושי כח מאד, ואף על פי כן הם חפצים לשוב לה' שכלם יזכו בברכות ה' לשוב על ידי דרכי התשובה שממשיך בעולם שהם בחינת שבת, והעקר על ידי אכילת שבת כמו שכתוב שם עין שם:

קי"ב סנהדרין כב. - אמר רבי אלכסנדר כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך רבי יוסי בר חנינא אמר פסיעותיו מתקצרות שנאמר יצרו צעדי אונן רבי אבהו אמר עצות נופלת שנאמר ותשליכהו עצתו.

תורת חיים - כל אדם שמתה אשתו עולם חשך בעדו ר"י אומר פסיעותיו מתקצרות נראה דהיינו הא דאיתא ב' הבא על יבמתו אשכחיה רבי יוסי לאלהיו א"ל כתיב אעשה לו עזר במה אשה עזרתו לאדם א"ל אדם מביא חטין חטין כוסס וכ"י לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו לפיכך כשמתה אשתו עולם חשך בעדו לכן נקט שהיא מאירה עיניו ולפי שפסיעותיו מתקצרות לכן נקט שמעמידתו על רגליו:

וכעין זה כתב המהרש"א - כלפי מ"ש בפרק הבע"י (יבמות ג.) כתיב אעשה לו עזר כנגדו במה עזרתו וכ"י נמצא מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו ולזה אמר נמי שפסיעותיו מתקצרות ואין לו העמדת רגל להליכה דהיינו שאין לו להרחיק מביתו כיון שאין לו שם מי שעוסק בצרכיו.

קי"ג יבמות דף סג. אשכחיה רבי יוסי לאלהיו אמר ליה כתיב אעשה לו עזר במה אשה עזרתו לאדם אמר ליה אדם מביא חטין חטין כוסס פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו.

ועיין שם בן יהודע שמקשה וכי רבי יוסי לא ידע זאת וכ"י ע"ש שמאריך לבאר, וזה עיקר דבריו שם - ונראה דרבי יוסי מפרש עזרתו על אושר עולם הזה המשובח, שהוא ענין בנין וענין מזונות, דלא ניחא ליה לפרש העזר בענין שימוש, דמצי למעבד טפי ע"י עבדים ושפחות ומשרתים, ולכן שואל במה עזרתו באושר זה, דאם ע"י זכות של מצוה, וכי היא יש לה מצות יותר ממנו, אדרבה הזכיר יש לו יותר, שהם מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות, ואם כן במה עזרתו בעניינים אלו. והשיב לו אליו זכור לטוב, שעזרתו בזכות שתי מצות הנמצאים בידה ולא ביד בעלה, והם האחת היא מצות חלה, דכתיב בה להניח ברכה אל ביתך, ועל זה אמר לו חטים הוא כוסס, אלא דמביא חטים לבית אצל אשתו שתעשהם לחם ותפריש חלה ממילא, ואז במצוה זו של חלה עזרתו באושר עולם הזה של מזון, כמ"ש להניח ברכה אל ביתך, ועוד פשתן לובש, אלא שמביא פשתן לאשתו והיא מתקנת אותו, ואז ממילא מזה הפשתן עושה פתילות לנירות

עמידה/קיי, וכעין זה מבאר רבנו שקשה לו ללכת וכאילו חוזר לכשהיה תינוק שלומד ללכת, **ושבת היא בחי' אשתו ראשונה, כשארז"ל (מ"ר בראשית פ' יא [קט"ו]/קט"ו) שאמרה שבת לפני הקב"ה לכל נתת בן זוג ולי לא נתת** ביאר הרמ"ק ששבת הכוונה לספירת היסוד וטעם שבקש בן זוג כי אין הכרעה כראוי אלא ע"י עזר כנגדו, **והשיבה השי"ת שכנסת ישראל הוא בן זוג שלה** שהשבת היא בחי' אמת וישראל נוקבא בחי' אמונה. **נמצא שחילול שבת הוא בחינות הסתלקות** אשתו הראשונה שעל ידי זה נעשה **פסיעות קצרות**, כי אמת בלא כלי האמונה, אין לה הילוך כראוי/קיי **בחינות פסיעותיו מתקצרות כנ"ל.**

והנה מצינו להיפך, כי הלא אדרבא רז"ל אסרו לפסוע בשבת פסיעה גסה, (שבת קיג ע"ב) [קיי"ח]/קט"ו כמ"ש "וכבדתו מעשות דרכיך" שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול, ואע"פ שגם בחול מוזיקה פסיעה גסה, אלא שיש לזה רפואה ע"י קדוש ליל שבת, אבל בשבת הוא איסור דרבנן וצריך דווקא לפסוע בשבת פסיעה קטנה וא"כ קשה הרי זה נאמר לשומר שבת ולא למחלל, ושומר שבת אשתו קיימת ופסיעותיו לא מתקצרות. ומתוך רבנו שיש סיבה אחרת מדוע אסרו חז"ל פסיעה גסה. והיא שהמצוות

שבת, שהוא ממה שיוצא מסריקת הפשתן ושיריין הנבדלים מן המסרק, שהם יצלוהו להדלקת נרות שבת, כמ"ש במשנה [שבת פרק ב'] כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן, ובוה עזרתו באושר הבנים, כי הדלקת נרות שבת מסוגלת לזכית בנים טובים כידוע: קיי"ז ע"ז מה הקשר בין עמידה להליכה. ועיין מהר"ל לשונות קצת סתומה אבל אולי כוונתו כי הליכה על רגל אחת היא פסיעה קטנה אבל בשתי רגלים אפשר לפסוע פסיעה רחבה, משל לאדם בלא אשה ועם אשה. כי עם אשה אפשר לפעול ביחד בשני מקומות מרוחקים. וזה לשון המהר"ל סנהדרין כב. - וכן מה שאמר רבי יוסי פסיעותיו מתקצרות כי הכל הוא רמז על המדריגה העליונה אשר אין בה צרות, כי שם חבור איש ואשה ושם מתאחדים ומזדווגים. ומי שמתה אשתו ראשונה אינו דבק במדריגה שהכל בהרחבה, ולפיכך פסיעותיו מתקצרות. ודע האיש האשה שהם אחד והם שנים, לכך הם כמו פסיעות של אדם ששני רגלים של אדם הם שנים מתחלקים והם אחד שהם בגוף אחד, וכך איש ואשה הם שנים מתחלקים והם אחד בצעמם. וכאשר יש לו אשה פסיעותיו מתרחבים כפי מה שהיא האדם עם אשתו הוא אחד והוא אדם רחב, וכשמתה אשתו פסיעותיו מתקצרות והבן זה:

^{קיי"ח} פסקא ח' ובפסיקתא רבתי כג ועיין ריקנטי עה"ת בראשית עה"פ ויברך אלקים את יום השבת. הובא גם בפרדס רמונים לרמ"ק שער ט' פ"ד

^{קט"ו} מדרש רבה בראשית - פרשה יא פסקא ח - תני ר"ש בן יוחאי אמרה שבת לפני הקב"ה רבש"ע לכולן יש בן זוג ולי אין בן זוג א"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרתם לשבת כנסת ישראל היא בן זוגך היינו דבור (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו:

ועיין פרדס רמונים - שער ט פרק ד - פ"ר מנחם מריקנטי וז"ל, זכור את יום השבת לקדשו, שבת רמז ליסוד עולם שהוא יסוד הנשמות, וקודם מיעוט לבנה שהיו שני המלכים משתמשים בכתר אחד, לא היה בן זוג לשבת לקבל ממנו כשאר ההוויות, עד שנתמעטה הירח. ואז ניתן לו כ"י של מעלה לבת זוג. איש באחיו ידבקו. כמעט איש ולויות, כאיש המעורה בלויה שלו עכ"ל. והנה לפי הנראה מתוך לשונו שרצה לבאר כי היסוד שאל ספירה תחתיו שישפיע בה. וקשה שמה ה' כוונת היסוד בזה שהרי אותה הספי' שיהיה תחתיו, ישאל ג"כ מי יהיה בת זוגו. וא"א למציאות העולם אם לא שיהי' ספירה אחת מקבלת מהכל מושפעת ואינה משפעת. ומה ה' כוונתו אם יאציל המאציל עוד ספי' אחר' תחתיו, אותה האחרת ישאל ג"כ בת זוגו, והאחרת אחרת א"כ אין לדבר סוף. ואם הכוונה לומר שיהיה הוא תשיעי והאחרת תהיה עשירי, א"כ יש לשאול מה כונתו מאי חזית דדמא דידך סומק טפי הלא העשירי ג"כ יאמר לכל נתת בן זוג ולי מנעת בן זוג. ועוד שהוא שאל בן זוג שנראה שהוא שואל זכר ולא אמר בת זוג שהיא נקבה. ועוד לפי פירושו שאמר שענין שאלה זו היתה בת זוג, והשיבו כנסת ישראל היא המלכות והיה קודם הקטרוג. וכי נרא עלילה על נאציליו, שעדיין לא קטרגה הלבנה ונתנה לבת זוג ליסוד לכשתקטרג אתמהה. ועוד גדול קטרוג זה של יסוד מקטרוגה של לבנה, וזה דוחק כי לבנה לקתה וזה נרפא. ועוד אחר תיקון הדבר כשהיה מי יהיה לו לבת זוגו.

לכן נראה לבאר כי היסוד לא שאל בת זוג להשפיע עליו כי כן דרך הספירות להשפיע ומה להם אם ישפיעו בספי' אחרת או אם ישפיעו במדרגה אשר תחתיהם. אמנם שאלתו היתה, לכל, דהיינו התפארת נתת לו בן זוג שע"י שניהם [יט] תהיה ההכרעה, וליסוד לא נתת בן זוג אל ההכרעה, אלא הוא לבדו היה מכריע. והשיבוהו, כנסת ישראל יהיה בן זוגך. ואין ספק כי ענין זה היה קודם הקטרוג. ועכ"ז השיבוהו כנסת ישראל תהיה בן זוגך, כי המלכות משמשת למעלה ולמטה אל ההכרעה, כי ע"י המלכות והיסוד הוא שלום בין הנצח וההוד קודם רדתה שתהיה היא משמשת למעלה ולמטה, עם הת"ת בין גדולה וגבורה, ועם היסוד בין נצח והוד. ועם היותה עליהם ודאי. ומה גם עתה אחר הקטרוג. וזה הענין יוכרח ע"י מה שפי' בס' רעיא מהימנא (פנחס דף רמ"ז) בענין א"א לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, שהיו נצח והוד יונקים מן המלכות כמו שנבאר בשער מיעוט הירח. ולכן ה' ההכרעה ע"י המלכות מצטרפת עם הת"ת ועם היסוד, וההכרעה משתלמת על ידיה. ונמצא שאין הכרעת הת"ת הכרעה אלא ע"י המלכות, ואין הכרעת יסוד הכרעה אלא ע"י המלכות. ולכן הוזהרנו בענין זכור את יום השבת, שהכוונה בו, לייחד המלכות בת"ת וביסוד, כדי שיהיה הכרעתן שלימה. וזהו הנראה לנו בביאור המאמר הזה.

קיי בחי' המלמד תורה לאפיקורס שצריך זהירות מאד, ולא יכול לדבר כרצונו.

^{קיי"ח} ע"י שגם בחול אסור דפסיעה גסה נטולת נמאור העינים, אבל בשבת שם ע"א נוסף איסור מהכתוב בישיעו "מעשות דרכיך" שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול. קיי"ט שבת קיג. - (ישעיה נח-יג) וכבדתו מעשות דרכיך וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וכי הא. דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול ממצוא חפצין אסורין חפצי שמים מותרין ודבר דבר [דף קיג:] שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול דבור אסור הרהור מותר בשלמא כולוהו לחיי אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי יהא בן זוג דאמר רב הונא אמר רב ואמרי ליה אמר ר' אבא אמר רב הונא היה מהולך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה מותר ואם לאו אסור מתקף לה רבא היכי ליעביד ליקף קמפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמיתוסן מאני מיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר פסיעה גסה נטולת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר ליה בקידושא דבי שמשו. (תוהר בקדוש ליל שבת)

הן בחי' המלכות ורק בשבת עולות רגלי המלכות מאחיזות הקליפות ולכן עדיין הליכתה בפסיעה קטנה. ולכן בשבת גם הפסיעה שלנו קטנה, כדי שנהיה מרכבה לה.

אך דע, כי בחול כשעושים מצוה, וכל מצוה היא קומה שלימה [קכא] בחי' ברייה רוחנית שלימה, בחי' מלאך, יש מקומות שהס"א יונקת מהם, והן הרגלין של המצוה, שמשם יניקת הס"א, בבחינות רגליה יורדות מות (משלי ה) קכב) פשוטו של מקרא מדבר בחכמות חיזוניות וכפירות שהן כמו אשה זונה שההולך אחריה היא תוביל אותו למוות. אבל עפ"י הסוד דרשו פסוק זה על השכינה/קכג) בשעה שהקליפות אוחזות בה. ובשבת עולין הרגלין מן הקליפות/קכד) בבחינות אם תשיב משבת רגלך^{קכה} (ישעי' נח) קכו) פשוטו של מקרא אם תחשוב לצאת מחוץ לתחום שבת ותזכר ותשיב רגלך בגלל קדושת השבת ותענג את השבת וכו', ורבנו דורש עפ"י הסוד/קכז) שבשבת

^{קכ} לעיל בתורה ה' אות ב' ביאר שכל המצוות הן קומה וכאן שכל אחת בעצמה גם היא קומה (ועיין לק"ה ברכת השחר ג' אות כה, שכתב זה ידוע שכל בחי' כלולה מכל הבחינות כמבואר בכתבי הארז"ל) ועיין לעיל תורה קלט. ועיין אוהב ישראל שקלים ד"ה וזהו ג"כ הפי' של מטבע של אש.

קכא עיין אוהב ישראל - פרשת שקלים - וכן כל אחד מ'ישראל הוא בחי' קומה שלימה בכל הכוחות והאיברים. וכן אורייתא קדישא הוא ג"כ כביכול בבחי' קומה שלימה מכל האיברים בכלל ובפרט. כי יש בה רמ"ח מצוות עשה נגד רמ"ח איברים שבאדם. ושס"ה מצוות לא תעשה נגד שס"ה גידין שישנו באדם. וזהו בחי' כללות. וכן בפרט. כי שבת שקול נגד כל התורה כולה. ומסתמא יש בה ג"כ בחי' קומה שלימה כנ"ל. וכן כל התרי"ג מצוות כל מצוה ומצוה כלולה מכל התרי"ג מצוות. וגם באדם אמרו חכמי החוקרים והנחות שישנו בכל אבר ואבר כל הכוחות של כל האיברים. ואמר אפילו בהעין שהוא אבר דק וקטן יש בו שס"ה גידים אך שהם דקים מאוד וא"א להכיר אותם.

קכב משלי פרק ה (א) בני לחכמי הקשיבה לתבונתי הט אונן: (ב) לשמר מומות ודעת שפתיך ינצרו: (ג) כי נפת תטפנה שפתי ירה וחלק משמן חכה: (ד) ואחריה מרה כלענה חדה כחרב פיות: (ה) רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו:

מלבי"ם (ה) רגליה יורדות מות - ההולך אחריה ושומע לה, (כמו אשר ברגליך שמות י"א) תוביל אותו למוות, שאול צעדיה יתמכו - השאול הוא הבור העמוק שלפעמים יפול בו בעודו חיים, ור"ל שגם צעדיה מי שהולך אליה הגם שעוד לא שכב עמה, יתמכו את השאול והבור שיפול בו, ולא יוכל עוד לצאת משם, ועל המליצה יאמר, שמי שנתפס כבר למינות ימות מיתת הנפש, וגם ההולך בדרכה להשתמש בהיקשים המתעים ובהקדמות הפילוסופיות שבה, לא יוכל עוד לצאת משם:

קכג כגון בע"ח שער לה פ"ג ועוד הרבה.

וכן רבנו בכמה תורות עיין תורה תורה י' אות ת. ותורה סז אות ד' ואת ה'. ותורה סט ג"פ. ותורה קלט. ועיין בוהר כ"פ עה"פ (משלי ה' ה') רגליה יורדות מות כגון בשלח מה: תצוה קצו: ועוד. ועיין תורה יא ביאור מאמר רבב"ח ד"ה דקאי עד קרסוליה במיא. ועיין תורה נד אות ב' ותורה פא תנינא.

ועיין תורה קלט - צדק לפני יחלף וישם לדרך פעמיו (תהלים פ"ה). כי יקרא דשבתא הוא, כי בחל שיש שליטת החיצונים, כשהאדם עושה מצוה, אזי יונקת הקלפה מהרגלין של המצוה, כי כל המצוה היא קומה שלמה. ואזי אין להמצוה ההיא בחינת רגלין, לעלות בהם ולילך לפני הקדוש ברוך הוא. כי הקלפה לקחה הרגלין, [בבחינת (משלי ה): 'רגליה יורדות מות']: וכשבא שבת, ונתבטל שליטת החיצונים, אזי עולים הרגלין מהמצוה, שהיו בתוך החיצונים בחל שינקו מהם, ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקדוש ברוך הוא. וזהו (ישעי' נ"ח): "אם תשיב משבת רגלך", שעל ידי שבת תשיב ותחזור הרגלין להוציאם מבין החיצונים. ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא משתעשע בה, אך אם נעשית על ידי קטן שבקטנים, ובלי פונה ושלמות הראוי להמצוה, עם כל זה יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מהמצוה. כמו האב שיש לו תענוג גדול כשכילד מתחיל ללכת, אך שאינו הולך קראוי, עם כל זה משתעשע מאד ממנו, כך הקדוש ברוך הוא משתעשע מאד מכל אחד מ'ישראל כשעושה מצוה. והנה ההולך במדבר במקום שאין דרך, אינו יכול לעשות דרך כבושה על ידי פעמי רגליו, כי אם כשילך הרבה. והמצוות הנקראים צדק, כמו שכתוב (תהלים ק"ט): "כל מצותיך צדק". וזהו צדק לפני יחלף, כשהמצוה הולכת לפני הקדוש ברוך הוא, אזי וישם לדרך פעמיו, הקדוש ברוך הוא עושה מפעמי רגליו, דרך, שהוא נאמר על דרך שהוא כבושה לרבים. כי מחמת גדל התענוגים והשעשועים שיש להקדוש ברוך הוא מהמצוה, עושה מפעמי רגליו, דרך כבושה. וזהו וישם לדרך פעמיו:

קכד בשבת עולין הרגלין מן הקליפות - עיין עמק המלך טז י' - ובשבת כל העולמות עולים למעלה באצילות, ובפרט בשעת מנחה שלו, עולה זעיר עד התיקון השמיני לפעמים, והוא הנקרא 'נוצר חסד', והוא המזל העליון, והעולמות כלולים בתוך החלול שמיני במקומו.

ועיין רמ"ז על זוהר ויקרא ד"ה אלא שבע בלחודה - שבשבת עולים כל העולמות עד שנמצאת הנוק' במקום אבא והזעיר עולה לדיקנא. מסילות חכמה לרבי מאיר פאפירש ז"ל - כלל כ"ד: - והוא כי חזורים המאורות חלילה בכל יום ויום, עד מנחה בשבת שאו עולים עד עתיקא קדישא, כשמתגדל הזעיר ונוקבא עד א"א, ממילא אורות אר"א מתגדלין עד א"א, וא"א עד עתיק יומין, עד במוסף בשבת שאו מתגדלין הו"ו"ן עד א"א, ולכן אומרים איה מקום כבודו, שהמלאכים שואלין זה לזה איה, שו"ו"ן מתגדלין עד הכתר שנקרא אריך, לכן נקרא כתר סוד מוסף, ועיין ר"מ פנחס ע' תנ"ח:

קכה מתרצו - רגליך

קכז ישעיה פרק נח (ג) אם תשיב משבת רגלך עשות חפציה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ידוד מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצה ודבר דבר: (יד) אז תענוג על ידוד והרפכתיה על פיותי (ובבחינת) ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביה כי פי ידוד דבר: מצוות דוד (ג) אם תשיב משבת וכו' - ר"ל אם החזקת בדרך לצאת חוץ לתחום ונזכרת שהוא שבת והשבות רגלך בעבור השבת. עשות - המ"ם של משבת עומדת במקום שתיים ור"ל אם תשוב מעשות חפצך אחד מן המלאכות האסורות. ביום קדשי - זהו השבת שקדשו המקום. וקראת לשבת ענג - תקרא את השבת יום עונג ר"ל יהיה מיוחד לך להתענג בו. לקדוש ה' מכוונ - ליום השבת שקדשו המקום תקרא יום מכוונ מבלי עשות בו מלאכה של חול. וכבדתו - ר"ל לא בקריאת שם לבד אלא תכבדו בו ענייך. ממצוא - מבלי מצוא בו חפצך ר"ל שלא תעשה בו חפצך מדברים האסורים בשבת. ודבר דבר - ומלדבר בו דבר הנאסר בשבת כחשבונות וכיוצא:

קכח עיין שער הכוונות קבלת שבת א' - אם תשיב משבת רגליך כו' כבר הודעתך איך מה שנעשה בימי החול ע"י תפלה נעשה ביום השבת מאליו והענין הוא כי הנה בליל שבת טרם שיתפללו בני' תפלותיהם נכללין כל העולמות ג' בג' כיצד נה"י דעשיה נכללין ועולין בחג"ת דעשיה וחג"ת בחב"ד דעשיה. וחב"ד דעשיה בנה"י דעצירה ונה"י דעצירה בחג"ת דעצירה כו' וכעז"י עד רום המעלות ונמצא כי בהעשות הדבר הזה נשאר מקום דנה"י דעשיה ריקם ומקום אויר פנוי והמקום הזה הוא המקום שאנו קורין אותו שיעור תחום שבת. ונמצא כי ע"י הכללות אלו העולמות כל התכלית הוא לצורך נה"י דעשיה שיסתלקו למעלה וישאר ביניהם ובין המקום של הקלי' מקום

משיבין הרגלין של מצוה אל הקדושה [קכ"ח]/קכט, ואזי מתחלת לילך לפני הש"י, והנה בוודאי בתחילת ההליכה

אזיר פנוי ביניהם שלא יתאחזו הקלי'. והטעם הוא כי הנה"י הנה הם ירכין לבר מגופא אשר שם הוא עיקר אחיזת החיצונים והרי זה דומה למי שמרים ונושא רגליו למעלה שלא יטנפו רגליו בטיט זמ"ש אם תשיב משבת רגליך ר"ל אם תשיב רגליך למע' מסכת השבת.

קכ"ח עיין פל"ח אות ו' שצ"ן כאן לעיין לקוטי תנינא להאריז"ל פרשת בהר ופירוש האריז"ל שאחר התיקונים במאמר ומבינה נביאים ואינון נצח והוד וכו' ובפירוש ספרא דצניעותא פ"א דף קכ עד קכה מבואר שם באורך ענין זה וששבת בת זוג לכנסת ישראל. ועיין פל"ח הנ"ל אות ו' מה שמבאר עפ"י.

קכט פל"ח אות ו' - שם ובשבת עולין הרגלין וכו' בבחינת (ישעיה נ"ח) אם תשיב משבת רגליך וכו' עיין בלקוטי תנינא להאריז"ל פרשת בהר ובפירוש האריז"ל שאחר התיקונים במאמר ומבינה נביאים ואינון נצח והוד וכו' ועיין בפירוש ספרא דצניעותא פרק קמא בדף ק"כ עד דף קכ"ה מבואר באורך ענין זה וששבת הוא בחינת הבת זוג וכנסת ישראל הוא הבן זוג וכו':

עיין ספר הליקוטים להאריז"ל ישעיה פרק נח - אם תשיב משבת רגליך וכו': כבר הודעתך, איך ביום השבת נעשה מעצמו, מה שנעשה בימי החול ע"י תפילתו. והוא, כי בליל שבת קודם התפילה, נכללים כל העולמות ג' בג'. כיצד, נה"י של העשיה בחג"ת של העשיה, וחג"ת דעשי"ה בחב"ד דעשיה עצמה, וחב"ד דעשיה בנה"י דיצירה, וכן עד רום המעלות. נמצא, כי מקום נה"י דעשיה נשאר חלל ופנוי. וז"ס תחום שבת, כמבואר אצלינו. נמצא, כי ע"י הכללות של כל אלו העולמות, כל הכונה היא לעלות הנה"י דעשיה למעלה, וישאר מקום פנוי ביניהם אל הקליפות, לפי שנה"י הם מלבר מגופא, ושם הוא עיקר אחיזת החיצונים. והרי זה דומה למי שמרים ונושא רגליו למעלה כדי שלא יטנפו, והוא אם תשיב משבת רגליך. פירוש, אם תשיבם למעלה, כי הלא נה"י הם הרגלים העליונים אשר יצאו מחדש, כמבואר אצלינו, שעיקרם אינם רק שש קצות, שהם חב"ד חג"ת, אך נה"י נתוספו ונתחדשו. ועתה ביום השבת, חוזרים ליכלל למעלה אל מקומם ממש. והוא פירוש אם תשיב משבת רגליך, שהוא השבת הרגלים, שהם נה"י למעלה. אך היוצא חוץ לתחום, הוא גורם ליכנס החיצונים למקום הקדש. ועיין בס' הכונות, בתחילת דרוש של שבת:

אינה יכולה לעשות דרך כבושה רק הוא עדיין שביל דקיק פעמי הרגלין. אך הוא כמשל התינוק כשמתחיל לילך [כ"א], שבתחילה אינו יכול להלוך יפה, אך האב מחמת גודל אהבתו ושיעשועיו עם בנו, הוא עושה מפעמי רגליו דרך. כמו שאנו רואין כשהתינוק עושה איזה דבר קטן, או מדבר איזה דיבור אף שאינו חכמה כלל, עכ"ז מחמת אהבת האב ושיעשועיו מזה, הוא מחבב הדבר ומגדילו ומרחיבו ועושה מזה דבר גדול.

כמו כן השם יתברך, כשהמצוה מתחלת לילך, או כשאדם עושה איזה דרך חדש בתשובה תורה ועבודה להשם יתברך, אף שבתחילה הוא שביל דקיק, עכ"ז מחמת גודל שיעשועיו יתברך מזה, הוא עושה מפעמי רגליו דרך כבושה^א אע"פ שהילוך מצותיו עדיין פסיעות קטנות כתינוק המדדה, מחשיב אותן כאילו רץ בהן פעמים רבות עד שעשה בהן דרך כבושה. נראה כוונת רבנו שאע"פ שלמעשה כיון שלא התמיד בה עדיין ורק עתה עולה למעלה אין בכוחה לעורר יחוד עליון להשפיע שפע רב, אבל הקב"ה מרוב אהבתו לישראל כאב לבנו הקטן שמתפעל מכל מעשה קטן שלו כאילו עשה מעשה גדול, מחשיב לישראל את עבודתו זו למעשה גדול, דהיינו שבעלייתו למעלה מעורר השפעת שפע רב.

וזה בחינות (תהלי' פה)^א צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. המפרשים פשוטו שהוא כפל לשון, ורבנו מבאר שיהלך הוא הילוך בפסיעה קטנה, בחי' פעמיו^א שהוא צעדים בשביל דק, אבל דרך היא דרך כבושה. וזהו צדק שהוא כנוי למלכות, היינו המצות^א כמה שכתוב (שם קיט) כל מצותיך צדק. כי קיום המצוות היא המלכת הקב"ה דהיינו תיקון המלכות. כשמתחלת המצוה לילך לפניו יתברך כנ"ל בחי' צדק לפניו יהלך, אזי [ה"] היא רק בבחי' פעמיו, דהיינו פסיעות קטנות, והקב"ה באהבתו וישם לדרך פעמיו, שהוא יתברך עושה דרך כבושה מפעמי הרגלין, שהם רק שביל דקיק, כי ומחמת שיעשועיו^א, הוא משים לדרך רחב וכבוש, את פעמיו, שהם רק שביל דקיק כנ"ל.

^א עיין לעיל תורה פו

^ב תורה פו - פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים וכו': הנה ידוע כי בימי החל הוא שליטת החיצונים, וערב שבת קדש בין השמשות אין להם שליטה כלל. כמו שמוכח בזהר הקדוש: 'כד אתקדש יומא קדין' 'יתפרדו כל פועלי און'. ועקר שליטה שלהן בימי החל, הוא בבחינות רגליו, שאין מניחין לאדם לילך בדרך השם יתברך. דאיתא בגמרא (ברכות ו): 'הני ברפי דרבנן דשלהי מניה, ובשבת קדש חוזרין להם כח ההליכה, כמו שכתוב (ישעיה נ"ח): 'אם תשיב משבת רגלך', היינו כמו שאמרנו, שבשבת קדש יכול לילך בדרך השם יתברך: אף למשל, תינוק כשמתחיל לילך, עדין צריך סעד לתמוכו. ואף על פי כן אינו יכול לילך במרוצה, רק פסיעות קטנות, וצריכין לתמוך אותו. כך כשאדם מתחיל בשבת לילך בדרך השם יתברך, צריך עוד סעד לתמוכו, והסעד הזה הוא בחינת אמת. ובחינת אמת הזה הוא בחינת רגל שלישי, כדאיתא במסכת (שבת קד): 'קשטא קאי', ושבת הוא בחינת אמת, כדאיתא (במסכת דמאי פרק ד): 'אפלו עם הארץ ירא לשקר בשבת'. וכשמדבק את עצמו במדה זו, הוא סעד לתמוכו, ובחינת רגל שלישי: וכו'....

^ג וכן הלשון בתורה קט - 'אם תשיב משבת רגלך', שעל ידי שבת תשיב ותחזור הרגלין להוציאם מבין החיצונים. ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא משתעשע בה, אף אם נעשית על ידי קטן שבקטנים, ובלי פונה ושלמות הראוי להמצוה, עם כל זה יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מהמצוה. כמו האב שיש לו תענוג גדול כשבנו מתחיל להלך, אף שאינו הולך כראוי, עם כל זה משתעשע מאד ממנו, כך הקדוש ברוך הוא משתעשע מאד מכל אחד מישראל כשעושה מצוה. והנה החלף במדבר במקום שאין דרך, אינו יכול לעשות דרך כבושה על ידי פעמי רגליו, כי אם פשילף הרבה. והמצוות נקראים צדק, כמו שכתוב (תהלים ק"ט): 'כל מצותיך צדק'. וזהו צדק לפניו יהלך, כשהמצוה הולכת לפני הקדוש ברוך הוא, אזי וישם לדרך פעמיו, הקדוש ברוך הוא עושה מפעמי רגליו, דרך, שהוא נאמר על דרך שהוא כבושה לרבים. כי מחמת גדל התענוגים והשעשועים שיש להקדוש ברוך הוא מהמצוה, עושה מפעמי רגליו, דרך כבושה. וזהו 'וישם לדרך פעמיו':

^ד תהילים פרק פה (יד) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו:

מצודות דוד (יד) צדק - כל איש יהלך לפניו הצדק ר"ל שיהיה הצדק תמיד נוכח עיניו וישים פעמיו לדרך הצדק ללכת אחריה וכפל הדבר לחוץ:

מצודות ציון (יד) פעמיו - צעדיו כמו פעמי הכן (תהלים ק"ט):

^ה הביאור נ"ל כי פעמים פירוש צעדים ובתחילת ההליכה סופרים כל צעד אבל כשרגיל ללכת אזי סופרים רק כמה פעמים עבר בדרך הו, ולא כל צעד.

^ו כי המצוות הן דבר מלך שלטון. והן העצות כיצד להמליך את הקב"ה. והמלכות נקראת צדק, כמו שכתוב בפתח אליהו צדק מלכותא קדישא.

^ז תהילים פרק קיט (קעב) תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק:

מצודות דוד (קעב) תען - בהרמת קול תדבר לשוני אמרתך כי המה דברים צודקים ומהראוי לדבר בהם בפרסום רב ובקול גדול:

מצודות ציון (קעב) תען - ענין הרמת קול כמו וענו הלויים וגו' קול רם (דברים כז):

^ח סוף הפסוק הב"ל צדק לפניו

^ט נראה שרומז לש"ע נהורין שמאירים בנו ע"י אכילת שבת. כידוע ששעשוע בחי' שע נהורין כמ"ש ושעשע יונק על חור פתן כמבואר בשער הלקוטים ישעיה פרק נ' על הפסוק הזה- הנה בפנים העליונים יש ב' מיני ש"ע נהורין, כנודע. וה"ס וש"ע ש"ע, ב"פ מיני ש"ע.

וכ"ז דהיינו גם פעמינו וגם הדרך **נעשה על ידי אכילת שבת שמשם מקבלין כח הרגלין בבחי' מה שאמרו בגמ' (שבת קנב.)** ו' דוק בככי ותשכח ברגלין [י"א], פירוש טחן בשיניך ותמצא את האכול ברגליך, דהיינו **שעל ידי האכילה מקבלין הרגלין כח** והגשמיות רומז לרוחניות, כך גם אכילת שבת נותן כח ברגלי המלכות לעלות מהקליפות ואזי ע"י אכילת שבת גם מתעורר רוב אהבת ה' לישראל ושעשועיו עמהם **נעשה מפעמי הרגלין שהם רק שביל דקיק, פסיעות קטנות, נעשה מהם דרך כבושה כנ"ל** : עיין תורה פא/י"ו תנינא שתיקון הרגלין הוא תיקון נפלא לכל הבחינות הנקראות רגלין. ועיי"ש שדבור רע נקרא רגל כמ"ש לא רגל על לשונו, נמצא ע"י שבת מתקן את הדבור הרע. ועיין לעיל בהקדמה שהמחלוקת על האדם היא פגמי הדבור שלו שמתלבשים בבני אדם החולקים עליו. נמצא אכילת שבת ע"י שמתקן את הרגל מתקן את הדבור הרע שדיבר ועיי"ז מבטל את המחלוקת עליו. וזוה מבואר עוד בחי' של הקשר בין תחילת התורה לסופה.

וזה בחינות הזמר שנתקן לומר בליל שבת [י"ג] פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים, סועדים לשון סעודות שבת, על ידם אנו ממשיכים ברכה לכל עבודת ימי החול, וסועדים גם לשון סעד ועזר, כמו מי שפסעותיו קטנות צריך עזר וסעד. ורבנו מבאר שע"י אכילת שבת נעשה סעד לפסיעה הקטנה ונחשבת לדרך כבושה שאע"פ שהן בחי' פסיעה קטנה ע"י סעודות שבת הקב"ה מחשיב אותן לדרך כבושה.

היינו שבשבת פוסעים פסיעה קטנה כמו שאמרו/י' שלא יהיה הלוכך בשבת כהילוכך בחול שאדם רץ לעסקיו. והוא תמוה לכאורה, כי הלא אדרבא מי שמתה אשתו הראשונה פסיעותיו מתקצרות, ושבת הוא בחינות אשתו הראשונה כנ"ל, והיה ראוי למי ששומר שבת שיהי' בו פסיעות גדולות ורחבות. אך סועדים בו לברך וכו' היינו שאוכלים סעודת שבת, ועיי"ז באמת נתתקנין הפסיעות קטנות ונתרחבין ונעשה מהם דרך כבושה בבחי' וישם לדרך פעמינו כנ"ל דהיינו שאנו פוסעים פסיעה קטנה כדרך המצוות של חול, שבשבת מתחילים לילך כתינוק, אבל ע"י סעודות שבת הקב"ה מחשיב לנו את הפסיעה קטנה בחי' פעמי/י' רגלינו לדרך כבושה. ועל כן על ידי אכילת שבת נתתקן חילול שבת, שהוא בחינות פסיעות קצרות כנ"ל,

והנה שורש ש"ע נהורין אלו, הם סוד שם ס"ג. כי הנה ו"פ ס"ג, גי' חשמ"ל, והש"ע נהורין עם ח' אותיות שיש בב' היו"ת שבהם, הרי שע"ח.

' שבת דף קנב. תנא משמיה דרבי מאיר דוק בככי ותשכח בניגרי שנאמר (ירמיה מה ז) "ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו". אמר ליה שמואל לרב יהודה שינא שרי שקיך ועייל לחמך עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מכאן ואילך משתי מעלי. רש"י - דוק בככי ותשכח בניגרי - אכול הרבה ותמצא האכילה בפסיעותיך, שיחזק כחך, דוק כמו אכלה מדקה (דניאל ז) לשון כוסס: מהרש"א - ותשכח בניגרי שנאמר כו'. לענין ימי הזקנה מיימי לה הכא וי"ל ע"פ מ"ש לעיל עד שלא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה וה"נ אמר כאן ונשבע לחם דהיינו דוק בככי ונהיה טובים ורעה שהם ימי זקנה לא ראינו לחוש עליהם ומיימי עליה בגמ' הא דשמואל עייל לחמך עד מ' שנין ומכאן ואילך כו' אהאי קרא נמי קסמין ונשבע לחם ונהיה טובים דהיינו דמיכל מעלי עד שלא ראינו ימי הרעה דהיינו הזקנה דמשם ואילך משתי מעלי וק"ל:

⁸⁷ הגרסא שם ותשכח בניגרי והפירוש טחן בשיניך ותמצא בפסיעותיך

⁸⁸ עיין תורה פא תנינא - כשאדם משמח עצמו בשמחה של מצוה, והש"מחה גדולה כל כך, עד שנוגעת עד רגליו, הינו שמרדק מחמת שמחה, זה הפסיעה נקרא: "ונביא לבב חממה" (תהלים ז). הרגלים הם נצח והוד, בחינת נביאים, נתעלים לבחינת לב על ידי השמחה שבלב, פי השמחה מעלה אותם. וזהו הרקוד שמעלה רגליו בכל פעם. וכשלומד תורה או שעושה מצוה בכל כך שמחה, שהשמחה נוגעת עד רגליו, ומעלה את רגליו למעלה בזה נתעלים כל תומכי דאורייתא, שהם נקראים סמכי קשוט. וזה פרוש (ישעיה מ"א): "צדק יקראוהו לרגליו", פי התורה והמצוה נקראים צדק, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (חלין פט): "צדק תדברון וכו', וכמו שכתוב (תהלים קי"ט): "פי כל מצותיך צדק". גם הדבור הרע נקרא רגל, כמו שכתוב (שם ט"ו): "לא רגל על לשונו", גם הוא נתעלה. גם אדם נתעלה במזון, הנקרא רגל, כמו שכתוב (דברים י"א): "ואת היקום אשר ברגליהם" (א). גם כל המדרגות התחתונות המכונים בשם רגלים, נתעלים על ידי שמחת תורה ומצוה, כמו שכתוב: "צדק יקראוהו לרגליו", שהתורה והמצוה הם קוראים למעלה את אלו המדרגות התחתונות: וזה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (בבא בתרא י'): "מי שאין לו בנים, ישמח את אשתו בדבר מצוה". פי אשה נקראת רגל, כמו שכתוב (שמואל א ב): "רגלי חסדו ישמר" (ב). נמצא שעל ידי השמחה הוא מעלה ומקשר אותה לבחינת צדק, הנקראת הא, ושם עקר הורע, כמו שכתוב (בראשית מ"ז): "הא לכה רע". גם ברא כרעא דאבותי' (ערובין ע). גם אמונה נקראת רגל, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (מכות כד): "בא חבוקי והעמידן על אחת וכו'. [וכן] כל הדברים הנקראים רגל נתעלים:

⁸⁹ לשון הומר כל מקדש שמונים בליל שבת

⁹⁰ משנה ברורה על או"ח סימן שא (א) אין לרוץ בשבת - שנאמר וכבדתו מעשות דרכיך ודרשו שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול שדרך האדם למהר ולרוץ אחר עסקו (א) ואף בחול אין לפסוע פסיעה גסה דנוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו (ב) אלא דבשבת איכא נמי איסורא משום מעשות דרכיך:

⁹¹ מלבי"ם ישעיה פרק כו פסוק ו - וכן יש הבדל בין רגלי ופעמי, כי רגל כולל את הרגל, ופעם רק הצעד, ומוסיף שאף בצעד ומדרך שמו פעמיהם יהיה די בכחם להשחיתו:

כי על ידי אכילת שבת נעשה מפסיעות קצרות רחבות ונעשה מהם דרך כבושה כנ"ל [טז]:

רגל הוא רפואה להריאה [יז] כידוע לחכמי הרפואות [יח] נמצא שאכילת שבת שמתקן רגלי הקדושה היא סגולה לרפואת הריאה, בפרט אכילת רגל בשבת כפי שנהגו כמבואר בבאה"ל. ואולי גם מאכל הגאלע שעשוי מרגלי בהמה נהגו בו בשבת לרפואת הריאה. ואומרים/טז שרבו רמז בזה למנה של רגל שהביאו לו באותה שבת ורמז שהיא רפואה למחלתו שהיה חולה בדלקת ריאות כידוע/יז :

ואולי רמז גם לחג הסוכות ושמיני עצרת שנקרא רגל ובו נאמרה התורה הזו, ורמז שגם הזמן מסוגל לרפואת הריאה.

נ"ל כנ"ל כיון שרגליה של המלכות יורדות מוות, לכן תיקון הרגלין רפואה לריאה. וכמבואר באריז"ל שהחולי הוא מחסרון החכמה, וכשהקליפות אוחזים בשכינה אי אפשר שתעלה מין נוקבין ולכן לא נשפע לה חכמה, אבל כשמעלים את הרגלין מהם, היא עולה ומעוררות יחוד עליון ונשפע החכמה ומתרפא החולי. והקליפות הן גבורות דסט"א בחי' ש"ך דינים הנזכרים לקמן, וכשהן אוחזות במלכות אזי הם בחי' גבורה גמט' יראה, נפולה כמבואר לקמן, אבל ע"י תיקון הרגלין אזי יראה עולה מהקליפות, והיא אותיות ריאה שמתרפאת ע"ז, ומקררת את חמימות הלב לתאוות שגרמו להש"ך דינים. (באה"ל)

אויה לי כי גרתי משך (תהלים קכ) /כא פשוטו הוא אוי על שהיינו גרים בגלות האומה הנקראת משך, וי"א משך לשון משך זמן, שאומר אוי על אורך הגלות שנמשכת זמן רב. ורבינו כשהיה אומר פסוק זה היה דרכו לכונן בתפילתו שמצטער על שהיה מתירא מיראת^{כב} הנפולות, דהיינו אוי לי שיגורתי ופחדתי מיראות נפולות שהם באים מש"ך דינים [כג]. וזה כי גרתי מש"ך:

עיינ באה"ל שכל הפרק שם מדבר מעניין התורה הזו כי תחילתו מדבר מהחולקים על הצדיק דוד המלך כמבואר שם (א) שיר המעלות אל ידוד בצרתה לי קראתי ויעניני: (ב) ידוד הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה: (ג) מה יתן לך ומה יסוף לך לשון רמיה: (ד) חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים: וסופו (ו) רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום: (ז) אני שלום וכי אדבר הפה למלחמה: וכנ"ל בתחילת התורה שאע"פ שהשונא רודף ומבוזה בלשון רמיה אני לשלום עושה לו כל הטובות שבעולם בבחי נפשי כעפר תהיה.

תמר הוא ג"כ ב"פ ש"ך, כמובא [כד] וזהו אויה לי כי גרתי מש"ך דהיינו מתמר דסט"א הם הרשעים שמחליפים רע בטוב בחי' היכלי התמורות וזה ב"פ ש"ך דינים שבוחרים ברע שהוא דין ויונקים מהטוב ומפילים אותו לרע ולדין:

עד כאן ביאור החברותא

^{טז} ע"י חילול שבת נעשית בת זוגו כחלל מת ופסעומו מתקלחת וע"י אכילת שבת מחייה אותה ונעשה בן חנוכ כנ"ל וחזקתו פסיעותיו להאריכו.

^{יז} עיינ שיש"ק ח"ב סימן רפ השתלשלות הדיבור הזה כאן.

^{יח} שבילי אמונה - הנתוב החמישי - השביל העשירי - (סוף אות ב) והרגלים טובים ומועילים כפי הרפואה כי יחליקו נחור החזה והריאה וטובים לשיעול יבש.

^ט עיינ שיש"ק ח"ב סימן רפ - בתורה רע"ז מבואר, רגל הוא רפואה לריאה, ספר רבי אברהם (שטרנהרץ) סופר ז"ל, שהשתלשלות הדבר היה כן: בעת אמירת התורה הנ"ל שנאמרה בשמיני-עצרת כמובא בחי מוהר"ן (סימן נ"ט), בא רבי אהרן הרב מברסלב, והביא לרבנו מאכל העשוי מרגל, שקבל אז שתי מנות מתושבי העיר, שקף נהגו לתת לרב מאכל כזה בשמיני-עצרת; והביא מנה אחת לרבנו, ואז אמר רבנו את הנזכר לעיל, שרגל הוא רפואה לריאה, כי היה רבנו כבר חולה אז במחלת הראה.

^כ רבנו בארבע עשרה תורות מזכיר עניין הריאה. ואמר שלרוב הפעמים שאמר תורה על הריאה היה ראוי שיתרפא אלא שהתגבר הקטרוג והואיל רק לג' שנים מקיץ שנת תקסז שחלה (כמבואר בחי"מ קסב) עד שנת תקעא שהסתלק.

^{כא} תהילים פרק קכ (ה) אויה לי כי גרתי מש"ך שכתתי עם אהלי קדר: (ו) רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום: (ז) אני שלום וכי אדבר הפה למלחמה:

רד"ק (ה) אויה לי כי גרתי משך. גרתי בגלות משך, כלומר, שנמשכה גלותי מאד ושכנתי עם רעים, עם אהלי קדר. וזכר הגלות אשר בישמעאל ולא זכר אשר באדום, כי רוב גלות ישראל בין הישמעאלים. וזכר קדר, כי הם המשפחות המיוחסות אשר בישמעאל, והם ראשי המלכות. ויש מפרשים משך הוא קדר, וקראם כן לפי שהם מושכי קשת, ופירושו, גרתי עם משך, וכפל הענין במלות שונות. ויש מפרשים משך, האומה אשר היא מבני יפת הנזכרת בתורה (בראשית י, ב), ואמר יוסף בן גוריון כי הם בני טושכנא והם באמונת הנוצרים. וזכר משך, בעבור מלכות אדום, לפי שרומא היא במחוז טושכנא, וזכר קדר, בעבור מלכות ישמעאל. והנה זכר שתי מלכויות, שישאל גולים ביניהם:

^{כב} גם בדפ"ר ותולד - מיראת, ומתולדו - מיראות

^{כג} ע"ח שער יח פ"ה. שער הכונות ק"ש דרוש ו' לקוטי תורה בשלה ועוד.

^{כד} שם ובספר הלקוטים להאריז"ל ישעיהו פרק לה ופע"ח ק"ש פ"ב. אוצרות חיים שער רפ"ח. לקוטי ש"ס אבות.